

”NÄEN SEN JATKUVANA UHKANA”

Kilpailumanipulaation riskitekijät ja torjuntakeinot sekä urheilun tutkinnallisten menetelmien muutos

Miika Kyllönen

Liikunnan yhteiskuntatieteiden pro gradu -tutkielma

Liikuntatieteellinen tiedekunta

Jyväskylän yliopisto

Syksy 2020

TIIVISTELMÄ

Kyllönen, M. 2020. ”Näen sen jatkuvana uhkana”. Kilpailumanipulaation riskitekijät ja torjuntakeinot sekä urheilun tutkinnallisten menetelmien muutos. Liikuntatieteellinen tiedekunta, Jyväskylän yliopisto, liikunnan yhteiskuntatieteiden pro gradu -tutkielma, 101 s., 3 liitettä.

Tässä laadullisessa tutkielmassa tarkastellaan kilpailumanipulaation riskitekijöitä yleisesti ja suomalaisessa kontekstissa. Lisäksi kiinnostuksen kohteena ovat ilmiön torjuntakeinot sekä urheilun tutkinnallisten menetelmien kriminaalipoliittinen muutos. Tutkimuksen aineisto koostuu yhdeksän eri asiantuntijan teemahaastatteluista, jotka analysoitiin teoriaohjaavan sisällönanalyysin keinoin. Asiantuntijat edustivat kilpailumanipulaation kannalta keskeisiä suomalaisia urheilulajeja ja -organisaatioita.

Tutkimusaineiston perusteella kilpailumanipulaation keskeisimmät riskitekijät liittyivät taloudellisiin seikkoihin ja vedonlyöntiin. Seurojen heikot taloudelliset tilanteet johtavat urheilijoiden palkkiotason alenemiseen ja viivästyneisiin tai kokonaan maksamatta jääneisiin palkkioihin. Lisäksi taloudelliset vaikeudet lisäävät seuroissa taloudellisen riskinoton mahdollisuutta. Vedonlyöntiin liittyvät riskitekijät kiinnittyivät pitkälti kansainvälisten vedonlyöntimarkkinoiden kasvuun. Kilpailutoiminnan kohdalla keskeisin riski kohdistui mataliin sarjatasoihin. Olennaisimpana yksilöihin liittyvänä riskitekijänä nähtiin urheilijoiden ulkomaalaisuus. Ulkomaalaisuuden ei kuvattu olevan varsinaisesti kansallisuuteen sidottu kysymys, vaan liittyvän yleisellä tasolla pelaajaliikenteen kansainvälisyyteen. Suomalaisen urheilun riskialttius keskittyy tällä hetkellä kansainvälisen vedonlyönnin vuoksi lähinnä jalkapalloon. On mahdollista, että rikollistoimijat kohdistavat katseensa jatkossa myös muihin lajeihin.

Valvonta ja tarkkailu osoittautuivat keskeisimmäksi osa-alueeksi kilpailumanipulaation torjunnassa. Valvonta ilmeni pääasiassa elektronisena valvontana, kuten vedonlyönnin monitorointina, kilpailutapahtumien elektronisena valvontana ja vihjepalveluina. Osa lajeista toteutti elektronista valvontaa yhteistyössä siihen erikoistuneiden tahojen kanssa. Myös tiedonhankinta ja tietoisuuden lisääminen olivat keskeinen osa kilpailumanipulaation torjuntaa. Tietoisuuden kasvattamiseen pyrittiin koulutustoiminnan avulla. Tietoa kerättiin virallisista ja epävirallisista lähteistä. Keskeisin haaste kilpailumanipulaation torjunnassa oli lainsäädännön puutteellisuus. Suurin osa vastaajista tunnisti jollain tasolla urheilun tutkinnallisten menetelmien kriminaalipoliittisen muutoksen. Selkeä enemmistö suhtautui myönteisesti tutkinnallisen toiminnan lisääntymiseen. Sen nähtiin tuovan tukea tilanteissa, jotka eivät ole välttämättä suoranaisia viranomaisasioita. Lisäksi osa katsoi, että urheilua tulee valvoa ja kontrolloida. Tutkinnalliseen toimintaan varauksella suhtautuneet näkemykset painottivat yksilön oikeusturvaa. Keskeinen kysymys oli, voivatko urheilun riippumattomat organisaatiot tarjota yhtä luotettavaa tutkintaprosessia kuin viranomaisten vastaavat. Tutkinnallista toimintaa tulee läpivalaista kriittisesti myös jatkossa.

Asiasanat: kilpailumanipulaatio, urheiluvedonlyönti, korruptio, kriminaalipolitiikka, urheilu

ABSTRACT

Kyllönen, M. 2020. "I see it as a constant threat". Risk factors and preventative measures of competition manipulation and change in investigative processes of sport. Faculty of Sport and Health Sciences, University of Jyväskylä, Master's thesis in Social Sciences of Sport, 101 p., 3 appendices.

This qualitative study examines the risk factors of competition manipulation in general and in the Finnish context. Also, the means of combating the phenomenon and the change in the criminal policy of sports investigative processes are point of interest. The research material consists of thematic interviews with nine different experts, which were analyzed by means of theory-guiding content analysis. The experts represented key Finnish sports and organizations for competition manipulation.

Based on the research data, the most important risk factors for competition manipulation were related to economic factors and betting. The weak financial situation of the sports clubs leads to a reduction in the level of fees for athletes and to late or non-payment of salaries. In addition, financial difficulties increase the possibility of financial risk-taking in the clubs. Betting-related risk factors were largely tied to the growth of the international betting market. The most significant risk in terms of competitive risks was seen to be related to low division levels. The most relevant risk factor associated with individuals was seen to be the foreignness of the athletes. Foreignness was not described as an issue linked to nationality but was related at a general to the internationality of player traffic. The risk exposure of Finnish sports is practically focused on football due to international betting. It is possible that criminal actors will focus also on other sports in the future.

Surveillance and monitoring proved to be a key element in the fight against competition manipulation. The monitoring took the form mainly of electronic monitoring, such as betting monitoring, electronic monitoring of competition events and whistleblowing policies. Some sports carried out electronic monitoring in cooperation with specialized parties. Acquisition of information and awareness-raising were also a key part of the fight against competition manipulation. Awareness raising was sought through education activities. Data were collected from official and unofficial sources. The main challenge in combating the competition manipulation was the lack of legislation. Most respondents identified a change in criminal policy of sports investigative processes. It was bringing support in situations that are not necessarily direct authoritative matters. In addition, some saw that sport should be monitored and controlled. Views with reservations about investigative activity emphasized the legal security of the individual. The key question was whether independent sports organizations could provide as reliable investigation process as those of the authorities. Investigative activities should be critically examined also in the future.

Keywords: competition manipulation, sports betting, corruption, criminal policy, sports

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	1
2	KORRUPTIO JA URHEILUN VEDONLYÖNTIMARKKINAT	4
2.1	Korruptio urheilussa	4
2.2	Urheilun kansainväliset vedonlyöntimarkkinat ja järjestäytynyt rikollisuus	5
2.3	Suomalainen rahapelijärjestelmä ja urheiluedonlyönti.....	7
3	URHEILUKILPAILUJEN MANIPULAATION VAIKUTUKSET URHEILUUN	11
3.1	Kilpailumanipulaatio ilmiönä	12
3.2	Urheilijan grooming – näin manipuloijat lähestyvät kohteitaan	15
3.3	Urheilu- ja vedonlyöntiperustainen manipulaatio	18
3.4	Riskitekijät kilpailumanipulaation taustalla	21
3.5	Kilpailumanipulaation torjunta ja toimijat	23
3.6	Kilpailumanipulaatioon sovellettava lainsäädäntö	28
3.6.1	Urheilukilpailujen manipuloinnista tehty yleissopimus	28
3.6.2	Sovellettavat rikoslain kohdat ja lainsäädäntöön liitetyt näkemykset	29
4	URHEILUN KRIMINAALIPOLIITTINEN MUUTOS	32
4.1	Yhteiskunnan kriminaalipolitiikka rikollisuutta torjumassa.....	32
4.2	Tutkinnalliset menetelmät urheilussa	35
4.3	Urheilun kurinpito- ja oikeusjärjestelmän erityispiirteet.....	38
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	43
5.1	Tutkimuskysymykset.....	43
5.2	Tutkimuskysymysten tieteenfilosofiset ja teoreettiset kytkennät	43

5.3	Tutkimusaineisto ja -menetelmät.....	46
5.3.1	Tutkimusjoukon valikoituminen ja aineiston kuvaus.....	46
5.3.2	Aineistonkeruu teemahaastatteluun.....	48
5.4	Tutkimusetiikka ja tutkijan asema.....	51
5.5	Aineiston analysointi – teoriaohjaavuus tulkintalinjana.....	54
6	TULOKSET.....	57
6.1	Kilpailumanipulaation riskitekijät ja niiden ilmeneminen Suomessa	57
6.1.1	Taloudelliset ja vedonlyöntiin liittyvät riskitekijät.....	57
6.1.2	Kilpailutoimintaan liittyvät riskitekijät	61
6.1.3	Yksilöihin liittyvät riskitekijät.....	63
6.1.4	Ennaltaehkäisyyn liittyvät riskitekijät	66
6.2	Kilpailumanipulaation torjunta Suomessa.....	68
6.2.1	Valvonta ja tarkkailu	68
6.2.2	Tiedonhankinta ja tietoisuuden lisääminen	70
6.2.3	Riskienhallinta ja toimintavalmius	71
6.2.4	Torjunnan haasteet.....	73
6.3	Urheilun tutkinnallisten menetelmien muutos.....	75
6.3.1	Muutoksen tunnistaminen.....	75
6.3.2	Näkemykset muutoksesta	76
7	YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	80
7.1	Riskien läpivalaisua.....	80
7.2	Tutkimuksen ansiot, puutteet ja luotettavuuden arviointi	83
7.3	Jatkotutkimusehdotukset	86
8	LÄHTEET	87
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

”Kyllähän se piti sisällään traagisia ihmiskohtaloitakin se tapahtumasarja. En soisi vastaavaa kenellekään toiselle lajille – missään nimessä.”

-Pesäpalloliiton informantti vuoden 1998 sopuvelivyyhdistä

Urheilukilpailujen manipulaatiosta on muodostunut merkittävä globaali uhka urheilulle. Viimeisen vuosikymmenen aikana urheiluvetoonlyönnin rahavirrat ovat paisuneet satoihin miljardeihin euroihin. Vetoonlyöntimarkkinoiden globalisoituminen ja digitalisaatio ovat tehneet internetvälitteisestä urheiluvetoonlyönnistä yhden maailman voimakkaimmin kasvavista vetoonlyönnin muodoista. Vetoonlyöntikohteiden ja -mahdollisuuksien määrä on kasvanut räjähdysmäisesti – vetoa lyödään ympäri maailmaa vuorokauden jokaisena hetkenä. (Boniface ym. 2012; 5–6; Ellis 2016; Hill 2016; Peurala 2013; Statista 2019; Transparency International 2016; Van Rompuy 2016.) Vetoonlyöntimarkkinoiden voimakas kasvu on alkanut houkutella puoleensa kansainvälisiä rikollisjärjestöjä. Laillisen vetoonlyönnin ohella myös alan laittomat markkinat ovat kasvaneet merkittävästi. Joidenkin arvioiden mukaan laittomat vetoonlyöntimarkkinat tulevat kasvamaan laillisten markkinoiden ohi. (Abbott & Sheehan 2013; Unger 2016; Van Rompuy 2016.) Kilpailumanipulaation uhka on läsnä Suomessakin. Kotimaassamme tunnettuja tapauksia ovat etenkin pesäpallon sopuvelivyyhti 1990-luvun lopussa sekä jalkapallossa ilmi tulleet manipulaatiotapaukset (Ikonen 2013, 3; Tarasti 2014, 10; Weckström 2017).

Urheilu pyrkii torjumaan siihen kohdistuvia uhkia uusien keinoin. Sisäiset valvonta- ja kontrollijärjestelmät ovat kuuluneet osaksi urheilun autonomian ja itsesääntelyn perinnettä (esim. Halila & Norros 2017, 295–296; Ojala 2016; 2019; Pitkänen 2013). Näitä järjestelmiä on kehitetty torjumaan urheilun sisäisten normien vastaisia rikkomuksia, kuten kilpailumanipulaatiota ja dopingaineiden käyttöä. Viimeisten vuosien aikana urheiluun on alettu muodostaa erilaisia tiedustelu- ja tutkintatoimintoihin perustuvia yksiköitä (ks. Moston & Engelberg 2017). Nämä toimivat urheilun sisällä samankaltaisilla tutkintamenetelmillä ja toimintalogiikoilla kuin poliisiviranomaiset (Moston, Engelberg & Skinner 2013; Moston &

Engelberg 2017, 122; ks. myös Dvorak, Saugy & Pitsiladis 2014; Harcourt, Marclay & Clothier 2014; Holz & Robertson 2017; Marclay, Mangin, Margot & Saugy 2013). Useiden tämänkaltaisten toimintayksiköiden johtoon ja keskeisiin virkoihin on nimetty entisiä poliisiviranomaisia (esim. ASADA 2020a; SUEK 2016; TIU 2020; WADA 2020a). Nimitän tätä suuntausta urheilun tutkinnallisten menetelmien kriminaalipoliittiseksi muutokseksi.

Tutkimukseni tarkoituksena on tarkastella kilpailumanipulaation riskitekijöitä yleisesti ja Suomessa. Lisäksi kiinnostuksen kohteenani ovat kilpailumanipulaation torjuntakeinot sekä edellä mainitsemani urheilun tutkinnallisten menetelmien kriminaalipoliittinen muutos. Tutkimusaineistoni koostuu yhdeksän eri asiantuntijan temahaastatteluista, jotka analysoin teoriaohjaavan sisällönanalyysin keinoin. Asiantuntijat edustavat kilpailumanipulaation kannalta keskeisiä urheilulajeja ja -organisaatioita (tarkemmin luvussa 5.3). Esitän jo teoriaosuudessa yksittäisiä sitaatteja informanttien haastatteluista, pohjustaakseni käsittelemiäni aihealueita.

Kilpailumanipulaation riskitekijöitä ja niiden ilmenemistä suomalaisessa urheilussa ei ole tutkittu kovinkaan kattavasti. Kotimaisesti aihetta sivutaan esimerkiksi Ikosen (2013) tutkielmassa ja Peuralan (2013) tutkimusartikkelissa. Toistaiseksi Suomeen kohdistuvia riskejä käsitellään kattavimmin pohjoismaisten vedonlyöntiyhtiöiden muodostaman Nordic Working Groupin (2013) raportissa. Kansainvälisesti riskitekijöitä sivutaan useissa julkaisuissa (esim. Abbott & Sheehan 2013; Carpenter 2012; Elaad, Krumer & Kantor 2018; FifPro 2012; Forrest ym. 2008; Habelfeld & Sheehan 2013; Spapens & Olfers 2015; Hill 2010; 2009; IOC & Interpol 2016; Tak, Sam & Jackson 2018; Trumpy 2016), mutta niitä ei tarkastella erityisen kattavasti. Myös kilpailumanipulaation torjuntakeinojen suhteen tilanne on samankaltainen. Aihetta on sivuttu eri julkaisuissa (esim. Abbott & Sheehan 2013; Hakeem 2013; Ikonen 2013; IOC & Interpol 2016, 83; Moritzer 2016; Spitz 2016; Timonen 2016; Transparency International 2016; Unger 2016), mutta kokonaisvaltainen tarkastelu on ollut vähäistä. Urheilun tutkinnallisten menetelmien muutosta on tutkittu jonkin verran antidopingtoiminnan kautta (esim. Moston & Engelberg 2017, 122; Moston ym. 2013; ks. myös Dvorak ym. 2014; Harcourt ym. 2014), mutta laajempaan kriminaalipoliittiseen kontekstiin ilmiötä ei ole aikaisemmin asetettu.

Tutkimukseni teoriataustassa lähdän liikkeelle kilpailumanipulaation taustalla vaikuttavista ilmiöistä, korruptiosta ja urheilun vedonlyöntimarkkinoiden kasvusta. Käsittelem kilpailumanipulaatiota yhtenä korruption ruohonjuuritason ilmenemismuotona. Tämän jälkeen siirryn tarkemmin kilpailumanipulaatioon ilmiönä ja esittelen aikaisempaan tutkimukseen pohjautuen sen eri muodot, riskitekijät, torjuntakeinot ja aiheeseen liittyvän lainsäädännön. Neljännessä pääluvussa tarkastelen teoreettisesti urheilun kriminaalipoliittista muutosta sekä urheilun tutkinnallisia menetelmiä. Viidennen luvun aiheena on tutkimuksen toteutus kokonaisuudessaan. Kyseisessä luvussa esittelen tutkimuksen menetelmät, aineiston, tutkimuskysymykset ja niiden tieteenfilosofiset sekä teoreettiset kytkennät. Kuudennessa luvussa käyn läpi teema-alueittain tutkimukseni tulokset, peilaten niitä samalla muuhun tutkimustietoon. Viimeisessä luvussa nivon yhteen tutkimuksen keskeiset tulokset ja johtopäätökset. Lopuksi tarkastelen tutkimukseni luotettavuutta, ansioita ja puutteita sekä esitän jatkotutkimusaiheita.

2 KORRUPTIO JA URHEILUN VEDONLYÖNTIMARKKINAT

Korruptio on monitulkintainen käsite ja sen määrittelemisen on haastavaa. Käsite ymmärretään eri tavoin eri kulttuureissa ja yhteiskunnissa. Vaikka kansainvälisesti on muodostettu suhteellisen sitovia sääntöjä ja sopimuksia korruptiosta sekä korruptionvastaisesta toiminnasta, määrittää sen lopullisesti kunkin maan oma lainsäädäntö ja olosuhteet. (Maennig 2008; Salminen & Mäntysalo 2013, 7; Stranden & Fjeldsgård 2016, 9.) Transparency International (2020) ja Euroopan Komissio (2020) määrittelevät korruption olevan vastuullisen aseman väärinkäyttöä oman edun tavoittelemiseksi. Aaltonen (2016, 24) tuo korruption käsitteeseen mukaan laajemman moraalisen ja sosiaalisen ulottuvuuden: ”*korruptiolla tarkoitetaan julkisen viran väärinkäyttöä oman edun saavuttamiseksi, moraalista virhettä, jolla on suuret sosiaaliset kustannukset, koska korruptio lamaannuttaa sopimuksiin perustuvan järjestelmän.*” Salminen (2015, 5–6) puolestaan korostaa, että korruption kohdalla kyse on aina vallan ja vaikutusvallan väärinkäytöstä. Hänen mukaansa korruptiivinen käyttäytyminen poikkeaa niistä odotuksista ja velvollisuuksista, joita julkisen roolin haltijalle on asetettu.

2.1 Korruptio urheilussa

Urheilu on laajamittainen ilmiö, jonka piirissä liikkuu vuosittain satoja miljardeja euroja. Runsaat rahavirrat tuovat mukanaan myös lieveilmiöitä. Transparency Internationalin (2016) julkaiseman raportin mukaan korruptio on urheilussa merkittävä ongelma monella rintamalla. Ongelmat urheiluorganisaatioiden hallinnoinnissa, kilpailumanipulaatiot sekä urheilutapahtumien järjestämiseen liittyvät eettiset haasteet ovat nousseet esiin julkisuudessa. Raportissa todetaan, että korruption torjuminen on urheilussa vielä alkutekijöissään. (Transparency International 2016.) Korruptio ei ole urheilun kontekstissa mikään uusi asia, sillä ensimmäiset tapaukset havaittiin jo antiikin olympiakisoissa (Maennig 2008; 2005). Tämä ei ole sinänsä yllättävää, sillä yhteiskunnan arvot ja trendit heijastuvat tunnetusti urheiluun (Boniface ym. 2012, 14). On haastavaa arvioida sitä, missä määrin korruptio on urheilun parissa lisääntynyt tai sitä, onko se ylipäätään lisääntynyt. Yhtä mahdollista on, että yleinen tietoisuus ilmiöstä on kasvanut ajan myötä. (Maennig 2008.)

Maennig (2008) jakaa urheilussa tapahtuvan korruption hallinnolliseen ja kilpailulliseen korruptioon. Hallinnollinen korruptio viittaa etenkin organisaatiotason korruptioon, jota voi ilmetä esimerkiksi kisaisännyyksien valintaprosesseissa, televisio-oikeuksien kilpailutuksissa, virkanimityksissä sekä suurissa rakennusprojekteissa. Kilpailullisessa korruptiossa korruption kohteena ovat itse urheilijat tai tuomaristo. Boniface ym. (2012, 15–35) ovat puolestaan hahmotelleet urheilussa kolme korruption ilmenemismuotoa: ruohonjuuritasolla ja institutionaalisella tapahtuvan korruption sekä urheilun ulkopuolella toimivat rikollisjärjestöt. Ruohonjuuritasolla tapahtuva korruptio viittaa yksittäisten henkilöiden toteuttamaan vilppiin urheilutapahtumassa, joten se on yhteneväinen Maennigin (2008) muotoileman kilpailullisen korruption käsitteen kanssa. Institutionaalinen korruptio taas tarkoittaa seuran tai liiton tasolla tapahtuvaa korruptiota.

Puutteellisen, mutta tämän tutkimuksen kannalta osuvan käsitteellisen muotoilun aiheesta ovat laatineet Gorse ja Chadwick (2012), joiden mukaan urheilussa tapahtuvaan korruptioon sisältyvät kaikki laittomat, moraalittomat tai epäeettiset aktiviteetit, jotka yrittävät tarkoituksellisesti vääristää urheilukilpailun lopputulosta siten, että näihin aktiviteetteihin osallistuneet henkilöt saavuttaisivat etua tai materiaalista hyötyä itselleen. Gorsen ja Chadwickin kuvaus jää hieman ohueksi, jos sitä tarkastellaan vain korruption kontekstissa, mutta kilpailumanipulaatioiden kuvauksena se on toimivampi. Esimerkiksi Bonifaceen ja kumppaneihin (2012, 15–35) sekä Maennigiin (2008) verrattuna Gorse ja Chadwick jättävät institutionaalisen, hallinnollisella tasolla tapahtuvan korruption määrittelynsä ulkopuolelle. Ylipäätään voidaan havaita, että urheilu ja korruptio ovat vahvassa vuorovaikutteisessa yhteydessä toisiinsa. Kihl, Skinner ja Engelberg (2017) kuvailevat urheilun parissa tapahtuneen korruption muotoja, kuten lahjontaa ja petoksia. Korruptiota on heidän mukaansa tapahtunut niin yksilöiden kuin instituutioidenkin tasolla sekä vaihtelevissa yhteyksissä, urheilutapahtumien, vedonlyönnin sekä urheilujohtamisen parissa.

2.2 Urheilun kansainväliset vedonlyöntimarkkinat ja järjestäytynyt rikollisuus

Urheiluvvedonlyönti on kasvanut merkittäväksi taloudelliseksi toiminnaksi viime vuosien aikana. Nykyään on mahdollista lyödä vetoa vuorokauden jokaisena hetkenä eri kilpailu- ja

lajimuodoista kaikissa maissa. Urheiluvendonnyön rahavirrat ovat liikkuneet 2010-luvulla useissa sadoissa miljardeissa euroissa. Tarkkoja summia on mahdotonta laskea, sillä urheiluvendonnyöntiä mitataan eri paikoissa eri tavoin. Suurimmat rahavirrat liikkuvat tutkimusten mukaan Aasian markkinoilla. (Boniface ym. 2012; 5–6; Ellis 2016; Hill 2016; Peurala 2013; Statista 2019; Transparency International 2016; Van Rompuy 2016.) Urheilun vedonnyöntimarkkinat ovat hiljattain globalisoituneet merkittävästi. Tähän ovat vaikuttaneet vedonnyöntimarkkinoiden yhtenäistyminen, vedonnyöntikohteiden ja -mahdollisuuksien lisääntyminen sekä urheilulähetysten kansainvälistyminen. Tähän mahdollisuuksien kasvuun on johtanut ennen kaikkea internetissä tapahtuvan vedonnyönin kehittyminen sekä digitalisaatio ja globalisaatio yleisesti. (Boniface ym. 2012; Hill 2016; Lopez-Gonzalez & Griffiths 2018; Van Rompuy 2016.)

Internetissä tapahtuva urheiluvendonnyönti on yksi voimakkaimmin kasvavista globaaleista vedonnyönin muodoista. Vedonnyönissä liikkuvia rahavirtoja tutkineen Statistan (2019) arvioiden mukaan verkossa tapahtuva uhkapelaaminen on ylipäättään kaksinkertaistunut vuosien 2009 ja 2016 välisenä aikana. Yksi merkittävimmistä internetin mahdollistamista pelimuodoista on niin kutsuttu liveveto, eli mahdollisuus lyödä vetoa pelitapahtumista reaaliaikaisesti. Kyseisessä pelimuodossa vedonnyöjät voivat seurata urheilutapahtumaa suorana esimerkiksi internetin kautta ja lyödä samaan aikaan vetoa siitä, miten pelitapahtumat kehittyvät. Ylipäättään vedonnyöntikohteita on yhä enemmän niin amatööri- kuin ammattilaisurheilussakin. Lisäksi yksittäisissä kohteissa on useampia vedonnyöntimahdollisuuksia. (Boniface ym. 2012, 38–39.) Vedonnyöntimarkkinoiden voimakas kasvu on tuonut mukanaan myös ongelmia. Abbottin ja Sheehanin (2013) mukaan urheilun vedonnyöntimarkkinoiden kasvanut volyyymi on alkanut houkutella puoleensa rikollisjärjestöjä. Urheiluvendonnyönin laittomat markkinat ovat kasvaneet viime vuosina merkittävästi (Unger 2016; Van Rompuy 2016). Tak ja kumppanit (2018) katsovat laillisen vedonnyönin paradoksaalisesti tukevan myös lainvastaista vedonnyöntiä, sillä vedonnyöjät eivät heidän mukaansa näe merkittäviä laadullisia tai eettisiä eroavaisuuksia vedonnyöntiyhtiöiden välillä – he suhtautuvat vedonnyöntikohteisiin kuin objekteihin.

Suurin osa laittomasta vedonnyönistä tapahtuu Etelä- ja Itä-Aasian maissa, missä vedonnyöntimarkkinoiden sääätely ja valvominen on epäonnistunut. Lisäksi kyseisillä alueilla

on puuttunut poliittista tahtoa torjua harmaata taloutta. (Van Rompuy 2016.) Osa tutkijoista kuitenkin muistuttaa, että laitonta urheiluedonlyöntiä tapahtuu myös muissa ympäristöissä kuin vain Aasian vedonlyöntimarkkinoilla (esim. Abbott & Sheehan 2013; Van Rompuy 2016). Ylipäätään kahden viime vuosikymmenen aikana kansainvälisestä järjestäytyneestä rikollisuudesta on kasvanut merkittävä ongelma urheilulle. Paikallisista toimijoista on muodostunut kansainvälisiä rikollisryhmittymiä, jotka ovat kehittäneet niin laillisia kuin laittomiakin liiketoimintoja. He ovat löytäneet heikkouksia ja vikoja oikeusjärjestelmistä, lainsäädännöistä, vapaan liikkuvuuden lisääntymisestä sekä vapaakaupan kasvusta. (Boniface ym. 2012, 4–5; Hakeem 2013.)

Vedonlyöntirikollisuus ja kilpailumanipulaatiot ovat erityisen kiinnostava kohde kansainvälisille rikollisryhmittymille korkeiden tuottojen ja lyhyiden tuomioiden vuoksi. Internetissä tapahtuvaa vedonlyöntirikollisuutta on hankalaa jäljittää ja lisäksi aiheeseen liittyvä lainsäädäntö on monin paikoin puutteellista. Tämän vuoksi useat rikollisjärjestöt ovat siirtyneet esimerkiksi huumeiden salakuljetuksesta kilpailumanipulaatioiden pariin. (Abbott & Sheehan 2013; Bozkurt 2012; Haberfeld & Sheehan 2013; Spitz 2016; Timonen 2016.) Kansainväliset rikollisryhmittymät ovat osallisina vedonlyöntimarkkinoilla kolmella eri tavalla. He voivat maksaa lahjuksia otteluiden manipuloimiseksi, lyödä vetoa näistä tuloksista ja samalla myös pestä rikollisella toiminnalla ansaittua rahaa. (Peurala 2013.) Ongelmien lisääntyminen urheiluedonlyönnissä on haitallista niin urheilulle kuin vedonlyöntiteollisuudellekin (Hill 2016; Van Rompuy 2016). Vedonlyöntiteollisuus kärsii suorien menetysten lisäksi myös luottamuspulasta, joka on olennaista heidän liiketoimintojensa kannalta (Van Rompuy 2016). Luotto ottelun tai kilpailun lopputuloksen ennakoimattomuuteen on yksi urheilun perusarvoista.

2.3 Suomalainen rahapelijärjestelmä ja urheiluedonlyönti

Suomen rahapelijärjestelmä perustuu laissa säädettyyn yksinoikeusjärjestelmään, niin kutsuttuun oikeudelliseen monopoliin (Järvinen-Tassopoulos 2018; Varvio 2007). Vuoden 2017 aikana kolme yksinoikeustoimijaa, Raha-automaattiyhdistys, Fintoto Oy ja Veikkaus Oy yhdistivät rahapelitoimintonsa ja muodostivat yhden valtion kokonaan omistaman Veikkaus

Oy:n. Yksinoikeusjärjestelmän säilyttäminen ja vahvistaminen yhdistämällä eri toimijoiden rahapelitoiminnot poikkeaa selkeästi niistä perusratkaisuista, joita muut eurooppalaiset valtiot ovat rahapelipolitiikan suhteen tehneet. (Järvinen-Tassopoulos 2018, 3–5.) Suomessa rahapeliin toimeenpanoa keskeisimmin ohjaava säännös on vuonna 2002 voimaan tullut arpajaislaki (Varvio 2007). Sisäministeriön (2020) mukaan arpajaislain tavoitteena on taata rahapelitoimintaan osallistuvien oikeusturva, estää rikoksia ja väärinkäytöksiä sekä vähentää pelaamisesta aiheutuvia sosiaalisia ja terveydellisiä haittoja.

Suomalaisen rahapelipolitiikan ensisijaisena tavoitteena on ehkäistä ja vähentää rahapelaamisesta yksilölle ja yhteiskunnalle koituvia haittoja (Järvinen-Tassopoulos 2018, 5–4). Tämä tehtävä on arpajaislaissa asetettu erityisesti sosiaali- ja terveysministeriön vastuulle siten, että ministeriön tehtävänä on ehkäisevän ja hoitavan toiminnan lisäksi myös järjestää haittojen seuranta ja toteuttaa aiheeseen liittyvää tutkimusta (Turja ym. 2012). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos vastaa pitkälti näistä ministeriön tutkimuksellisista toimista (Järvinen-Tassopoulos 2018, 6; THL 2019). Rahapelaamisen valvonta on monialaista yhteistyötä, sillä sisäministeriö vastaa rahapelipolitiikan ohjauksesta, niihin liittyvistä säädösvalmisteluista sekä yleislinjausten valmistelusta. Poliisihallituksen arpajaishallinto puolestaan vastaa rahapeliin valvonnasta sekä arpajaistoiminnan tilastoimisesta. (Arpajaishallinto 2019; Järvinen-Tassopoulos 2018, 5–6.)

Suomalaista rahapelaamista käsittelevässä tilannekatsauksessa (n=4515) vastaajista 80 prosenttia oli pelannut rahapelejä vuoden 2015 aikana. Väestötasolla mitattuna kyseinen lukema vastaa liki kolmea miljoonaa suomalaista. Miesten rahapelaaminen oli kymmenen prosenttia naisia yleisempää ja miehet pelasivat pelejä viikkotasolla myös useammin kuin naiset. Suomalaisten rahapelaaminen on lisääntynyt viime vuosien aikana. Ylipäättään Suomessa pelataan rahapelejä eniten koko Euroopassa. (Järvinen-Tassopoulos 2018, 49; Salonen & Raisamo 2015.) Arpajaislaissa on säädetty, että rahapelitoiminnasta saatava tuotto tulee käyttää yleishyödyllisiin tarkoituksiin. Yleishyödyllisen toiminnan rahoitus ei kuitenkaan ole tai saakaan olla Euroopan unionin lainsäädännön näkökulmasta pääasiallinen perustelu yksinoikeusjärjestelmän olemassaololle. Se voi olla vain suotuista liitännäisseuraus. (Arpajaislaki 2001; Järvinen-Tassopoulos 2018, 68.)

Veikkaus Oy:n tuotoista jaettavien valtionosuuksien ja -avustusten myöntämisestä päättää opetus- ja kulttuuriministeriö. Arpajaislaissa (2001) rahapelituottojen jakautumisesta on säädetty nykyisin siten, että Veikkaus Oy:n tuotosta käytetään (suluissa merkittynä avustuksen määrä vuonna 2017, M€):

- 1) 25 prosenttia urheilun ja liikuntakasvatuksen edistämiseen (154,1)
- 2) 17,5 prosenttia tieteen edistämiseen (104,4)
- 3) 38,5 prosenttia taiteen edistämiseen (233,6)
- 4) 9 prosenttia nuorisotyön edistämiseen (53,6)
- 5) 10 prosenttia edellä mainituissa kohdissa säädettyihin tarkoituksiin valtion talousarviossa vuosittain tarkemmin päätettävällä tavalla pääsääntöisesti arpajaislaissa säädettyjen jakosuhteiden mukaisesti.

(Arpajaislaki 2001; Järvinen-Tassopoulos 2018, 69.)

Urheiluedonlyöntiä on eksplisiittisesti tutkittu Suomessa melko vähän. Laineen, Venäläisen ja Matilaisen (2019) tutkimuksessa selvitettiin suomalaisten pääsarjatason palloilujoukkueiden (n=123) näkemyksiä Suomen rahapelijärjestelmästä. Vain noin neljännes tutkituista joukkueista arvioi nykyisen rahapelijärjestelmän parhaaksi toimintansa kannalta. Opinnäytteiden osalta aiheesta löytyy liikunnan sosiaalitieteiden pro gradu -tutkielma 2000-luvun alkupuolelta (Tamminen 2004). Tammisen (2004) laadullisia (n=5) ja määrällisiä (n=95) menetelmiä yhdistelleen tutkielman perusteella urheiluedonlyöjät ovat Suomessa pääosin nuoria miehiä, joille on yhteistä kiinnostus ja aktiivisuus urheilua kohtaan laajemminkin. Tutkielman tuloksia on syytä tarkastella lähinnä suuntaa antavina, sillä näin kapea-alaisesta otannasta ei voida vielä tehdä pitkälle meneviä johtopäätöksiä saati laajempaa joukkoa koskettavia yleistyksiä. Lisäksi vedonlyönti on muuttanut muotoaan runsaasti viimeisen 15 vuoden aikana.

Urheiluedonlyönnin yhteiskunnallinen merkitys rakentuu pitkälti valtion rahapelimonopolin kautta. Urheilun ja vedonlyönnin dialektinen yhteys ulottuu Suomessa pitkälle – moderni vedonlyönti rantautui yhteiskuntaamme valtion ohjaamana jo 1940-luvulla (Matilainen 2010).

Veikkauksen (2017) vuosikertomuksen perusteella (taulukko 1) urheiluedonlyönti muodostaa karkeasti arvioituna noin neljänneksen yrityksen liikevaihdosta. Niin kutsutuista harrastuspeleistä suurimman osuuden (11,8 prosenttia liikevaihdosta) muodostaa kiinteäkertoiminen vedonlyönti, joka koostuu Pitkävedosta ja Live-vedosta. Toiseksi suurimman osuuden (7,1 prosenttia liikevaihdosta) muodostavat hevosurheiluun keskittyneet Toto-pelit. Kolmanneksi suurin osuus (3,4 prosenttia liikevaihdosta) muodostuu muuttuvakertoimisesta vedonlyönnistä, johon sisältyvät Tulos,- Moni- ja Voittajaveto.

TAULUKKO 1. Vedonlyönnin osuus Veikkaus Oy:n liikevaihdosta vuonna 2017 (Veikkaus 2017).

HARRASTUSPELIT (€/%)		
Kiinteäkertoiminen vedonlyönti	379 861	11,8
Muuttuvakertoiminen vedonlyönti	108 919	3,4
Vakio	76 936	2,4
T-pelit	101 367	3,1
Muut totopelit	130 595	4
Pöytäpelit	41 855	1,3
HARRASTUSPELIT YHTEENSÄ	839 533	26
PELIRYHMÄT YHTEENSÄ	3 230 858	100

3 URHEILUKILPAILUJEN MANIPULAATION VAIKUTUKSET URHEILUUN

Vuonna 2014 Euroopan Neuvosto (EN) järjesti Sveitsissä urheilukilpailujen manipulaatioita käsittelevän kokouksen, jossa muotoiltiin aiheeseen liittyvää käsitteistöä. Niin kutsutussa Macolinin kokouksessa määritettiin, että urheilukilpailuiden manipulaatio tarkoittaa:

”Tarkoituksellista järjestelyä, toimenpidettä tai laiminlyöntiä, jolla pyritään vaikuttamaan urheilukilpailun lopputulokseen tai kulkuun poistamalla osittain tai kokonaan urheilukilpailun luonteeseen kuuluvaa ennakoimattomuutta siten, että sillä saavutetaan etua itselle tai muille.” (Euroopan Neuvosto 2014.)

Tutkimuksessani käytän EN:n tavoin yleiskäsitettä urheilukilpailujen manipulaatio, jonka lyhennän Suomen urheilun eettisen keskuksen (SUEK) linjan mukaisesti **kilpailumanipulaatioksi**. Kyseinen termi (competition manipulation) on vakiintunut myös Kansainvälisen olympiakomitean (IOC) ja Interpolin käyttöön (esim. IOC & Interpol 2016). Tässä yhteydessä rajaan kilpailumanipulaatio tarkoittamaan edellä esitettyä määritelmää, jonka EN muotoili Macolinissa 2014.

Macolinin kokous oli ensimmäinen pyrkimys muodostaa yhtenäinen muotoilu ilmiöstä (Rubicsek 2018), jonka käsitteellistäminen on ollut vakiintumatonta. Kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa urheilukilpailuiden manipulaatioon viitataan usein yleiskäsitteellä *match-fixing*. Peurala (2013) näkee kyseisen käsitteen viittaavan lähinnä otteluiden lopputulokseen vaikuttavaan manipulaatioon. Tässä katsannossa lähin vastine suomen kielessä *match-fixingille* on tulosmanipulaatio. Harvoissa tutkimuksissa käsite kuitenkin määrittynyt näin yksiselitteisesti. Euroopan Neuvoston (2018) mukaan aiheeseen liittyviä käsitteitä, kuten *match-fixing* ja *manipulations of sports competitions*, on käytetty eri yhteyksissä eri tavoin ja paikoittain epätarkasti (ks. myös KEA 2012). Suomalaisessa kontekstissa urheilukilpailuiden manipulaatioon on viitattu edellä mainitun tulosmanipulaation lisäksi myös sopupelien, urheilutulosten manipuloinnin sekä kilpailu- tai ottelumanipulaatioiden käsitteillä (esim. Ikonen 2013; Matikainen 2006; Tarasti 2015; Weckström 2017). Peurala (2013) käyttää englanninkielistä käsitettä *match-manipulation*, joka hänen mukaansa liittyy manipulaation

laajempaan kehykseen kuin vain ottelun lopputulokseen vaikuttaviin toimiin. Sanatarkasti käännettynä kyseinen käsite kääntyy suomen kielessä ottelumanipulaatioksi. Tutkimukseni kannalta käsite olisi kuitenkin ongelmallinen, sillä se ei sovellu suoraan kaikenlaiseen kilpaurheiluun.

Vuonna 2018 EN tarkensi urheilukilpailujen manipulaation (*manipulation of sports competitions*) globaaliksi yläkäsitteeksi, johon voi sisältyä esimerkiksi dopingia, tulosmanipulaatiota, joukkueiden käyttämistä peiteyrityksinä, pelaaja-agentteihin vaikuttamista, sisäpiiritiedon hyödyntämistä, eturistiriitoja, epäeettisesti toteutettua hallinnointia ja niin edelleen. Neuvoston uusien linjausten mukaisesti *match-fixing*-käsite tarkoittaa enemmän jotain manipulaation osaa, kuin synonyymiä itse manipuloinnille. (Euroopan Neuvosto 2018.) EN:n uusi, tarkennettu määritelmä jää jokseenkin laveaksi, mikä jättää varaa tulkinnoille. Määritelmän laveus johtunee siitä, että ilmiötä on lähes mahdotonta rajata täysin selkeästi. Se ei tosin liene tarkoituksenmukaistakaan esimerkiksi lainsäädännöllisten seikkojen vuoksi.

3.1 Kilpailumanipulaatio ilmiönä

Kilpailumanipulaatio on monenkirjava kokonaisuus, joka voi saada useita erilaisia muotoja ja toteutua myös sangen erilaisin variaatioin. Varsin klassinen ja yksinkertaistettu esimerkki manipuloinnista on ottelun lopputuloksen järjestäminen häviöksi tai voitoksi sillä tavoin, miten lopputuloksen järjestämiseen osallistuneet ovat itse ennakkoon veikanneet. Kilpailumanipulaatio on kuitenkin selkeästi laajemmalle ulottuvampaa huijaamista kuin vain itse ottelun lopputulokseen vaikuttamista (Peurala 2013). Gorsen ja Chadwickin (2012) kuvaus urheilussa tapahtuvasta korruptiosta tiivistää hyvin – joskaan ei täysin aukottomasti – kilpailumanipulaation olemuksen. Kilpailumanipulaatioon sisältyy kaikkia niitä aineksia, mitä Gorse ja Chadwick ovat kuvanneet korruption kohdalla; laittomia, moraalittomia tai epäeettisiä aktiviteetteja, joiden avulla yritetään tarkoituksellisesti vääristää urheilukilpailun lopputulosta siten, että näihin aktiviteetteihin osallistuneet henkilöt saavuttaisivat etua tai materiaalista hyötyä itselleen.

Manipulaatiotapauksia ilmenee niin amatööri- kuin ammattilaisurheilussakin (Peurala 2013). Tapauksia on noussut esiin viime vuosina etenkin jalkapallon, mutta myös esimerkiksi tenniksen, kriketin, hevosurheilun, moottoriurheilun, käsipallon, rugbyyn ja koripallon parista (Boniface ym. 2012, 7; Gorse & Chadwick 2011; IOC & Interpol 2016, 20; Moritzer 2016; Trumpy 2016). Suomessa ei ole ollut monia – tai ei ole tullut julki – manipulaatiotapauksia ennen 2010-luvun alkua (Peurala 2013). Viimeisten vuosien aikana näitä on kuitenkin ilmennyt useita. Tunnettuja tapauksia ovat etenkin pesäpalloon liittyvä sopupelivyyhti 1990-luvun lopussa sekä jalkapallon parissa ilmi tulleet manipulaatiotapaukset. (Ikonen 2013, 3; Tarasti 2014; Weckström 2017.)

M: ”Minkälaisena uhkana näet kilpailumanipulaation jalkapallon kannalta?”

Palloliitto: ”Jatkuvana, näen sen jatkuvana uhkana. Meille tulee hälytyksiä eri kanavien kautta muutaman kerran vuodessa. Viidestä kahdeksaan peliin olisi arvaukseni, mitä meillä vuodessa jollain tapaa manipuloidaan. Joskus me saadaan joku vihje siitä ja joskus ei.”

On selvää, että kilpailumanipulaatio on ilmiönä levittäytynyt laajalle, sillä epäselviä tapauksia löytyy jokaisen lajin parista, jotka ovat kosketuksissa vedonlyöntiin (Tarasti 2015, 301). Jossain lajeissa ilmiö vaikuttaisi kuitenkin olevan yleisempi kuin toisissa. Moritzer (2016) arvioi, että 80 prosenttia kilpailumanipulaatiotapauksista tapahtuu kansainvälisesti jalkapallon parissa. Tarastin (2015) näkemyksen mukaan tämä on seurausta siitä, että jalkapallon kilpailutoiminnassa ja vedonlyönnissä liikkuvat rahasummat ovat suurempia kuin kaikissa muissa lajeissa yhteensä. Jalkapallon kansainvälisen pelaajayhdistyksen FiFPron (2012) tutkimuksessa (n=3357) vastanneista ammattilaisjalkapalloilijoista 11,9 prosenttia raportoi, että heitä oli lähestytty manipuloijan toimesta. Lisäksi 23,6 prosenttia tunnisti kilpailumanipulaatiota tapahtuneen heidän sarjassaan.

”--- Jalkapallon jälkeen tulee pitkä pudotus [lajin riskialttiuden näkökulmasta]. Muut ovat aika tasaisella viivalla, niissä voi tulla yksittäisiä tapauksia.” (SUEK)

Kilpailumanipulaation yleisyyttä on vaikeaa arvioida tarkasti, sillä suurin osa rikollisuudesta on varjoissa tapahtuvaa, niin kutsuttua piilorikollisuutta (Laine 2014). Suurin osa manipulaatiotapauksista jää huomaamatta, joten esiin nousevat tapaukset eivät kerro koko totuutta ilmiön laajuudesta (Park, Choi & Yoon 2019; Peurala 2013; Van Rompuy 2016). Maennigin (2008) mukaan tiedossa olevat manipulaatiotapaukset ovat vain jäävuoren huippu. Yksi selkeä syy tähän on se, että manipulaatiotapauksia on vaikea havaita luotettavasti (Euroopan neuvosto 2018, 4). Eronteko heikon suorituksen ja tahallisesti tehdyn heikon suorituksen välillä on toisinaan mahdotonta. Vaikka suoritus näyttäisi selkeästi tahalliselta manipulaatioyritykseltä, on sitä ilman todisteita hyvin haasteellista todentaa. Ja vaikka todisteita löytyisikin, on kansainvälisesti operoivia rikollisia vaikea saada kiinni. Näitä rikoksia on haasteellista paikantaa mihinkään tiettyyn maahan, jolloin ongelmia muodostuu jo siitä, että kuka tapausta ylipäätään ryhtyy edes tutkimaan ja minkä lainsäädännön puitteissa. (Euroopan Neuvosto 2018; Halila & Norros 2017, 578; Ikonen 2016.) Tutkimuksissa on nostettu esiin myös epäilyjä siitä, että urheiluorganisaatiot eivät välttämättä toisi havaitsemiaan manipulaatiotapauksia julkisuuteen sen vuoksi, että he eivät halua herättää negatiivista mediahuomiota (Unger 2016), sillä se saattaisi johtaa taloudellisiin menetyksiin esimerkiksi sponsorien suhteen (Hill 2010).

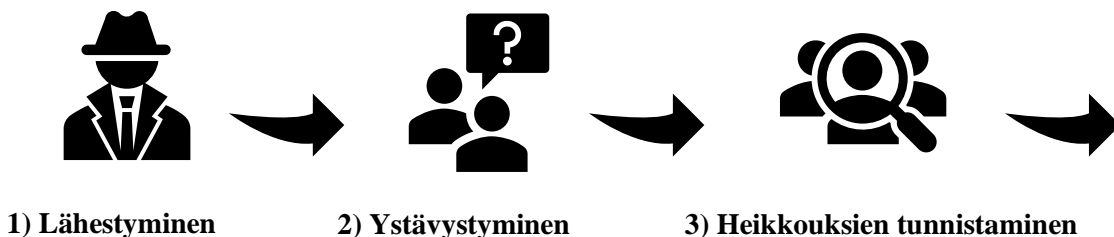
Kilpailumanipulaatiota pidetään urheilulle erityisen haitallisena ilmiönä sen vuoksi, että se vaikuttaa suoraan urheilun perusarvoihin, kuten ennakoimattomuuteen ja yllätyksellisyyteen (Boniface ym. 2012; Habermeld & Sheehan 2013; Hakeem 2013; Tak ym. 2018). Jos luottamus urheilun ennakoimattomaan luonteeseen kärsii, aiheuttaa se uskottavuusongelman koko urheilun ytimeen (Feldes 2013). Tällöin manipulaatioilla voi olla pitkäaikaisia vaikutuksia urheilulle ja urheiluorganisaatioille. Nämä ongelmat kasautuvat etenkin taloudelliselle puolelle, sillä sponsoritulojen, tv-oikeuksien, mainostulojen ja lippitulojen suuruus on pitkälti riippuvaista yleisön ja julkisyhteisön mielipiteistä. (Boniface ym. 2012, 51; Hill 2010.) Kihlin ja kumppanien (2017) mukaan urheilussa tapahtunut korruptio on jo johtanut useisiin eri seurauksiin, kuten valvontakulttuurin lisääntymiseen, taloudellisiin menetyksiin, menetettyihin maineisiin, työntekijöiden irtisanomisiin ja muihin negatiivisiin lopputulemiin.

"Jos se [kilpailumanipulaatio] pääsee leviämään ja siihen ei pystytä puuttumaan, niin kyllähän se syö uskottavuuden kaikelta toiminnalta. Sillä on monia vaikutuksia: sponsorit eivät lähde mukaan, tukijoita ei ole, yleisö ja media kaikkoavat. Se on hyvin vahingollista niille lajeille, joissa sitä esiintyy." (SUEK)

3.2 Urheilijan grooming – näin manipuloijat lähestyvät kohteitaan

Manipuloijat lähestyvät urheilijoita ja muita urheilun toimijoita eri keinoin. Pääsääntöisesti tekijät lähestyvät kohteita joko suoraan tai epäsuorasti. Suora lähestyminen tapahtuu yleensä tarjoamalla kohteelle esimerkiksi rahaa, lahjoja tai seksuaalisia palveluja. Epäsuora lähestyminen puolestaan tapahtuu esimerkiksi kohteen perheen, ystävien tai pelaaja-agentin kautta. Tyyli, millä tekijät lähestyvät kohteitaan, vaihtelee maan tai sarjan korruptiotason mukaan. (Hill 2009; IOC & Interpol 2016, 21.) Hill (2009) vertaa näitä lähestymistyyliä yökerhoissa työskentelevien eroottisten tanssijoiden liikestrategiaan. Hänen mukaansa tanssijoilla on kaksi erilaista tyyliä pyrkiä mahdollisimman hyvään taloudelliseen tuottoon: joko lähestyä illan aikana mahdollisimman montaa potentiaalista asiakasta tai sitten muodostaa intiimimpiä pseudosuhteita tiettyjen asiakkaiden kanssa, jotta nämä käyttäisivät enemmän varojaan tansseihin. Kilpailumanipulaatioiden osalta logiikka on samankaltainen, sillä korkeamman korruption sarjoissa tai maissa lähestymistapa on ”pikavoittoja” suosiva ja matalan korruption paikoissa manipuloijat muodostavat kohteidensa kanssa pidempiaikaisia suhteita ja etenevät manipulointipyynnöihin hiljalleen. (Hill 2009; IOC & Interpol 2016, 21–22.)

Urheilijan tai urheilutoimijan grooming tapahtuu manipuloijan toimesta yleensä seuraavalla tavalla (kuvio 1):

KUVIO 1. Urheilijan tai urheilutoimijan grooming (IOC & Interpol 2016, 21–24).

1) Lähestyminen

Ensimmäinen lähestyminen tapahtuu yleensä siten, että se ei herätä epäilyksiä urheilijassa tai urheilutoimijassa. Manipuloija voi tekeytyä esimerkiksi toimittajaksi tai pelaaja-agentiksi ja päästä läheiseen kontaktiin kohteen kanssa. Manipuloijat voivat olla entisiä pelaajia tai urheilijoita, jotka ovat jonkinlaisessa suhteessa kyseisen seuran, joukkueen tai jonkun niihin liitetävän henkilön kanssa. Tämä helpottaa kontaktin muodostamista ja siirtymistä seuraavaan vaiheeseen. Lähestyminen tapahtuu usein myös tilanteessa, jossa kohde on haavoittuvaisimmillaan. Tällainen tilanne voi olla esimerkiksi silloin, kun urheilijan tai pelaajan suoritukset ovat olleet heikkoja tai kun hän on joutunut seurassaan epäsuotuisaan asemaan.

2) Ystävystyminen

Seuraavassa vaiheessa manipuloija pyrkii muodostamaan ystävyysuhteen kohteen kanssa. Ystävyysuhteen aikana manipuloija alkaa rakentaa luottamussuhdetta. Tämä saatetaan aloittaa jo silloin, kun kohde on vielä alaikäinen.

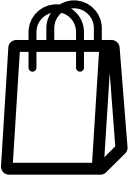
3) Heikkouksien tunnistaminen

Ystävystymisen ja luottamuksen lisääntymisen myötä manipuloija alkaa kartoittaa kohteensa heikkouksia ja tämän elämäntyyliä. Näiden tietojen valossa hänelle hahmottuu kohteen

potentiaalisuus kilpailumanipulaation näkökulmasta. Asioita, joihin manipuloija kiinnittää huomionsa on muun muassa:

- Urheilijan / urheilutoimijan palkanmaksu
- Addiktiot, kuten huumeet, seksi tai alkoholi
- Uhkapeliongelma ja siitä seurannut velkaantuminen
- Taloudellinen epävarmuus
- Heikot urheilulliset tulokset
- Halu henkilökohtaiseen menestykseen, ahneus, naiivius
- Ulkopuoliset paineet menestykseen esimerkiksi perheen tai ystävien taholta
- Joustavat moraalikäsitkelyt ja järjestelmänvastaisuus

4) Lahjoitus

Jossain vaiheessa manipuloija tarjoaa yleensä jonkin tyyppistä vastikkeetonta lahjoitusta tai palvelua kohteelleen. Tämän tarkoituksena on sitouttaa kohdetta ja saada hänet tuntemaan velvollisuudentuntoa manipuloijaa kohtaan. Jos kohde kieltäytyy, saattaa manipuloija ryhtyä käyttäytymään aggressiivisemmin.

5) Ensimmäinen manipulaatio

Ensimmäinen manipulaatio on yleensä jokin pienehkö tai helpohko pyyntö. Esimerkiksi kulmapotkun aiheuttaminen jalkapallossa.

6) Ansaan jääminen

Kun urheilija tai urheilutoimija suostuu manipulaation toteuttamiseen, hänestä tulee manipuloijan ”orja”. Tässä vaiheessa perääntyminen ei enää onnistu, sillä manipuloija yleensä kiristää kohdettaan paljastamisen uhalla ja pakottaa tämän uusiin manipulointeihin.

(Hill 2009; IOC & Interpol 2016, 21–22.)

3.3 Urheilu- ja vedonlyöntiperustainen manipulaatio

Kilpailumanipulaatio voi saada lukuisia eri muotoja riippuen siitä, ketkä ovat tekijät ja mitkä motiivit heillä on manipuloinnin taustalla (Tak, Sam & Choi 2020; Tak ym. 2018). Yleisesti ottaen urheilutapahtumia voidaan manipuloida joko taloudellisten tai urheilullisten syiden vuoksi (Abbott & Sheehan 2013; Euroopan neuvosto 2018, 2–3; Habersfeld & Sheehan 2013; Spitz 2016; Tak ym. 2020). Gorsen ja Chadwickin (2011) arvion mukaan vedonlyöntiperusteinen manipulaatio on noin puolitoista kertaa yleisempää kuin urheiluperusteinen manipulaatio. Urheilullisessa manipulaatiossa tavoitteena on urheilullisen edun saavuttaminen, Esimerkiksi tietyn merkityksellisen ottelun voittaminen, sarjapaikan säilyttäminen tai nouseminen ylempiin sarjoihin. Manipulaation järjestäjän tavoitteena on saavuttaa sääntöjenvastaista hyötyä seuralle, joukkueelle tai urheilijoille. Urheiluperusteisesti motivoitunut manipulaatio tuottaa yleensä myös taloudellista hyötyä, kuten sponsorituloja, bonuksia tai muita tuloja, mutta se ei ole toiminnan keskeinen päämäärä. (Abbott & Sheehan 2013; Euroopan neuvosto 2018, 2.)

Urheiluperustainen manipulaatio toteutuu yleensä aktiivisesti siten, että lahjotaan vastustaja tai ottelun tuomaristo. Passiivisesti se toteutuu häviämällä tarkoituksella tai ainakin tekemällä vähemmän töitä voiton eteen. (Tak ym. 2020; Tak ym. 2018.) Esimerkiksi Pohjois-Amerikan ammattilaisurheilusarjoissa joukkueiden uskotaan hävinneen tahallaan otteluita heidän saavuttaakseen urheilullista etua tuleville kausille (Soebbing & Humphreys 2011; Soebbing & Mason 2009), sillä suurimmissa sarjoissa heikoimmin sijoittuneimmat joukkueet pääsevät varaamaan lupaavimmat pelaajat ensimmäisenä sarjojen varaustilaisuuksissa (Soebbing & Humphreys 2011). Tätä toimintatapaa, missä häviämällä pyritään saavuttamaan paremmat asemat jatkon suhteen, nimitetään ”tankkaamiseksi” (*tanking*) (Tak ym. 2020). Variaatioita ja väyliä urheilullisen menestyksen parantamiseen vilpillisin konstein on monia.

Urheilu- ja vedonlyöntiperustaisen manipulaation välimaastossa on niin kutsuttu sisäpiiritiedon jakaminen. IOC:n ja Interpolin (2016, 14) kilpailumanipulaatiota käsittelevässä käsikirjassa

sisäpiiritieto on määritelty seuraavasti: ”sisäpiiritieto on kilpailutapahtumaan liittyvää tietoa, jota henkilöllä on hallussaan hänen lajiin tai kilpailuun liittyvän asemansa vuoksi, pois lukien sellainen tieto, joka on jo julkistettu tai yleisesti tiedossa, helposti saatavilla tai tuotu esille kyseistä kilpailua koskettavien sääntöjen mukaisesti.” Sisäpiiritiedon, kuten vaikkapa joukkueen terveystilan, kokoonpanotietojen tai muiden vastaavien tietojen jakamista ei välttämättä mielletä samalla tavalla haitalliseksi toiminnaksi kuin suoraa vaikuttamista kilpailutapahtumiin. Sisäpiiritiedon keskeisin funktio liittyy vedonlyönnissä saavutettavaan etulyöntiasemaan suhteessa muihin vedonlyöjiin (Asser Institute 2014). Euroopassa on ollut tapauksia, joissa kokoonpanon ulkopuolella olleet pelaajat ovat lyöneet vetoa oman joukkueen tappion puolesta tilanteessa, jossa sisäpiiritiedosta on ollut merkittävää hyötyä (Gorse & Chadwick 2011, 25). Tämänkaltaisen tiedon jakaminen on kuitenkin usein kiellettyä lajien kilpailusäännöissä tai vedonlyöntiyhtiöiden ja lajien välisissä sopimuksissa. Myös Kansainvälinen olympiakomitea on kieltänyt sisäpiiritiedon jakamisen omassa eettisessä ohjeistuksessaan (IOC & Interpol 2016, 38).

”--- Niissä lajeissa, joihin ei kohdistu niinkään kansainvälistä mielenkiintoa, voi piillä se toinen puoli siitä manipulaatiosta, sisäpiiritiedon hyödyntäminen asiasta. Esimerkiksi tiedetään, että seuraavasta pelistä, jonka vedonlyöntikohde on jo auki, tulee jäämään pois hyökkäysketju. Tai tiedetään, että joukkueesta lähtee kuusi pelaajaa sarjatasoa alemmaksi auttamaan farmiseuraa. Niin siihen ei kohdistu kilpailumanipulaatiouhkaa sieltä kansainväliseltä puolelta, mutta siihen voi liittyä sisäpiiritiedon väärinkäyttämistä ---.” (Veikkaus)

Vedonlyöntiperustaisessa manipulaatiossa tarkoituksena on tuottaa taloudellista hyötyä ottelu- tai kilpailutapahtumiin vaikuttamalla. Tässä manipulaation muodossa tavoitteena on suora tai epäsuora taloudellinen tuotto urheilutuloksesta riippumatta. Ensimmäinen tarkoittaa tässä yhteydessä vedonlyönnillä saavutettua rahasummaa ja jälkimmäinen rahanpesulla saavutettua hyötyä. Rahanpesu voi toteutua osittain myös jonkin verran tappiollisella vedonlyönnillä, esimerkiksi hajauttamalla varoja matalakertoimisiin vedonlyöntikohteisiin. (Abbott & Sheehan 2013; Euroopan neuvosto 2018, 2; Peurala 2013.) Urheilullisen manipulaation tavoin vedonlyöntiperusteinen manipulaatio voi toteutua monin eri keinoin ja eri tahojen toimesta. Se

voi tapahtua myös itsenäisesti yksilön, kuten yksittäisen urheilijan tai tuomarin toimesta (Forrest ym. 2008).

Holden ja Rodenberg (2017) näkevät yksilöiden toteuttaman manipulaation (ns. lone-wolf match-fixing) yhdeksi uhkaavimmista kilpailumanipulaation muodoista, sillä sitä on hyvin vaikeaa ennakoita, havaita tai todistaa. Usein taloudellisin syin motivoituneen manipulaation taustalla on joko laittomilta vedonlyöjiltä tai vedonlyöntiyhtiöiltä saatu lahjus, jolloin yksilö toimii pitkälti vain manipulaation välineenä, jonka juuret ulottuvat esimerkiksi rikollissyndikaatteihin (Forrest ym. 2008). Aina manipulaatioiden taustalla ei kuitenkaan ole järjestäytynyttä rikollisuutta tai taustatoimijoita. Toisinaan kyse voi olla vain yksittäisten henkilöiden toteuttamista yksittäisistä toimista. Esimerkiksi 1990-luvun lopun pesäpallon sopupelivyyhdissä kyseessä oli pelaajien keskenään sopima manipulaatio, jonka taustalla ei vaikuttanut minkäänlaista kansallista saatikka kansainvälistä rikollisuutta.

On tunnistettu erilaisia tapoja, miten vedonlyöntiperusteista manipulaatiota on toteutettu. Niin kutsutussa pisteiden kaunistelussa (point-shaving) tavoitteena ei ole hävitä itse ottelua, vaan hävitä esimerkiksi jollain tietyllä erolla. Usein tämä toteutuu käytännössä siten, että ottelun selkeä ennakkosuosikki ei voitakaan ottelua niin suurella erolla kuin oli ennakoitu, vaan kamppailusta muodostuu ”yllättävän” tiukka. Tämänkaltainen manipulaatio lienee henkisesti suotuisampaa urheilijoille, sillä he eivät joudu luopumaan voittamisen tavoitteesta. (Bernhardt & Heston 2008; Johnson 2009; Rodney, Andrew & Weinbach 2011; Schmidt & Stuck 2009.) Kyseistä manipulaatiota on tapahtunut todistetusti ainakin koripallon yliopistosarjoissa Yhdysvalloissa (Johnson 2009; Schmidt & Stuck 2009). Tilannemanipulaatiossa (spot-fixing) pyritään puolestaan manipuloimaan kilpailutapahtuman tiettyä tapahtumaa (Gorse & Chadwick 2011, 5). Nämä tapahtumat voivat olla lopputuloksen kannalta varsin merkityksettömiä, kuten varoituksia, avausheittoja tai kulmapotkuja. Rikollisjärjestöt ovat järjestäneet rahanpesutarkoituksessa myös niin kutsuttuja haamuotteluita (ghost games), eli otteluita, joita ei todellisuudessa edes pelata (KCOOS 2017, 12). Lisäksi järjestöt voivat esimerkiksi soluttaa rikolliseen toimintaan tähtääviä pelaajia joukkueisiin (Ikonen 2016).

Kilpailumanipulaation taustalla toimivat kansainväliset rikollisryhmät ovat yleensä järjestäytyneet siten, että ketjun ylimmällä tasolla toimii toiminnan rahoittaja, jonka alaisuudessa toimii varsinaisia otteluiden järjestelijöitä. Rahoittajan ja järjestelijöiden välisestä rahaliikenteestä huolehtivat puolestaan rahaa kuljettavat kuriirit. Alimpana tässä toimijaketjussa on joukkueessa toimiva luottohenkilö, jonka kanssa järjestelijä sopii kilpailutapahtumien lopputuloksista. Luottohenkilö jalkauttaa toiminnan konkreettisesti urheilukentille sopivien urheilijoiden kautta. (Hill 2009; Ikonen 2016.)

3.4 Riskitekijät kilpailumanipulaation taustalla

Tutkimuskirjallisuudessa on havaittu erilaisia riskitekijöitä, mitkä saattavat altistaa kilpailumanipulaatiolle. Ensinnäkin yksilöurheilua ja yksittäisiä henkilöitä on helpompi manipuloida kuin kokonaisia joukkueita (Carpenter 2012). Yksilöiden kautta ottelutapahtumiin voidaan vaikuttaa eniten. Kaikista eniten yksilön kautta pystytään vaikuttamaan asetelmassa, jossa kaksi yksilöä kilpailee vastakkain. (Forrest ym. 2008.) Pelaajien ja yksilöurheilijoiden lisäksi houkuttelevia kohteita ovat myös tuomarit, sillä heillä on runsaasti vaikutusvaltaa ottelutapahtumien kulkuun. Urheilijoista etenkin nuoret, huipputaso menestystä tavoittelevat yksilöt, saattavat olla haavoittuvaisemmassa asemassa kuin muut. (Forrest ym. 2008; Haberfeld & Sheehan 2013; Tak ym. 2020.) Hill (2009) ja Ikonen (2013) ovat puolestaan todenneet, että joissain kilpailumanipulaatiotapauksissa joukkueen sisällä vaikuttaneet vahvat auktoriteetit ovat olleet merkittävässä asemassa toteutuneissa manipulaatioissa. Tämänkaltaiset auktoriteetit ovat usein kokeneita urheilijoita, jotka nauttivat joukkueen sisällä merkittävää arvostusta muilta pelaajilta tai urheilijoilta. Tämän vuoksi he ovat saaneet näissä tapauksissa myös muut toimimaan haluamallaan tavalla. Taloudellisilla tekijöillä on havaittu olevan merkittävä yhteys kilpailumanipulaatiotapauksiin (esim. FiFPro 2012; Forrest ym. 2008; Hill 2010; IOC & Interpol 2016, 19; NWG 2013, 9; Tarasti 2015; Trumphyte 2016). FiFPro (2012) tutkimuksessa maksamattomien palkkojen ja kilpailumanipulaation väliltä löytyi selkeä yhteys. On myös havaittu, että huippu-urheilijat ovat erityisen alttiita uhkapelaamiselle ja uhkapeli ongelmille (Grall-Bronnec ym. 2016).

Vaikuttaa siltä, että korkeamman korruption valtiot ovat alttiimpia kilpailumanipulaatioille kuin matalamman korruption maat (Elaad ym. 2018). Valtioiden koolla tai varakkuudella ei sen sijaan ole katsottu olevan merkittävää altistavaa vaikutusta manipulaatiolle suotuisaan ilmapiiriin (Abbott & Sheehan 2013). Sarjatasojen osalta eroja on löydetty. Suurin osa Euroopassa ja myös Pohjoismaissa tapahtuneista kilpailumanipulaatioista on kohdistunut matalamman tason sarjoihin. (NWG 2013, 28–29; Peurala 2013.) Korkeammilla sarjatasoilla myös kilpailumanipulaation kustannukset nousevat. Tästä huolimatta manipulaatiotapauksia on noussut esiin myös korkean profiilin kansainvälisistä otteluista (Abbott & Sheehan 2013; Dietl & Weingärtner 2012). Kilpailu- tai sarjatason lisäksi merkitystä on myös sillä ajankohdalla, milloin sarjaa pelataan tai kilpailu järjestetään. Esimerkiksi Suomessa jalkapalloa pelataan kesäaikaan, milloin monet muut eurooppalaiset sarjat ovat tauolla (NWG 2013, 8). Lisäksi pelaajasopimuksia voidaan tehdä vain kausiluontoisesti (Peurala 2013). Tämänkaltaiset tekijät lisäävät järjestäytyneen rikollisuuden mielenkiintoa. Kilpailumanipulaatioiden näkökulmasta kiinnostavia otteluita ovat myös sarjakauden lopussa pelattavat merkityksettömät ottelut. Niissä joukkueet ovat voineet varmistaa jo tietyt sarjasijoitukset, jolloin viimeisillä otteluilla ei ole enää merkittävää urheilullista panosta. (Forrest ym. 2008.) Ylipäätään ottelut, joilla ei ole merkittävää panosta, kuten harjoitus- ja ystävyysottelut, ovat riskialttiimpia manipuloinnille (IOC & Interpol 2016, 19).

NWG:n (2013) raportissa kartoitettiin pohjoismaihin liittyviä riskitekijöitä kilpailumanipulaation kannalta. Raportin perusteella jalkapallo on pohjoismaissa muun maailman tapaan erityisen altis laji kilpailumanipulaatioille, mutta tapauksia on ilmennyt myös muun muassa koripallossa, pesäpallossa sekä jääpallossa. Raportissa havaittiin, että pohjoismaissa etenkin joukkuelajit ovat alttiita kilpailumanipulaatiolle. Raportin johtopäätöksissä todettiin, että suurin riski kilpailumanipulaatioille on matalammilla sarjatasoilla, joissa palkkatasot ovat matalia ja valvonta heikkoa sekä sellaisissa lajeissa, jotka ovat suhteellisen pieniä ja heikosti valvottuja.

Riskiä lisäävät raportin mukaan myös:

- kuulumattomuuden tunne omaan joukkueeseen,

- heikko tietoisuuden taso ilmiöstä,
- puutteelliset ilmiantomahdollisuudet,
- erotuomarien liian aikainen valitseminen,
- kilpailusääntöjen puutteellisuus,
- organisaation/seuran heikko hallinnointi.

(NWG 2013, 9–11.)

Yksilöitä motivoidaan kilpailumanipulaatioihin mukaan positiivisilla ja negatiivisilla keinoilla. Positiivisiin keinoihin kuuluvat lahjukset, kuten rahapalkkiot, rahakkaat sponsorisopimukset, erilaiset lahjat ja palvelut tai vaikkapa lupaus siirrosta menestyneempään joukkueeseen. Negatiiviset keinot ovat painostusta ja uhkauksia, kuten kiristämistä ja fyysisellä väkivallalla uhkailua. Manipulaation järjestäjä käyttää usein myös erilaisia retorisia ja psykologisia keinoja kohteensa taivutteluun. (Demir & Karademir 2013; Peurala 2013; Rubicsek 2018, 1.) Esimerkiksi vuonna 2013 Wimbledonin tennisturnauksen yhteydessä eräälle pelaajalle esitettiin suoria tappouhkauksia sosiaalisen median kautta, jos hän ei suostuisi manipuloimaan omaa otteluansa (Sport & Law Journal 2013). Smith (2011) toteaa ahneuden ja pelon olevan yleisimmät motivaatiotekijät lahjusten ottamisten taustalla.

3.5 Kilpailumanipulaation torjunta ja toimijat

Kilpailumanipulaatio ei ole uusi ilmiö urheilun parissa, sillä vastaavia ilmiöitä on ollut urheilun parissa aina. Urheiluorganisaatiot alkoivat tunnistaa nykymuotoisena tunnetun kilpailumanipulaatio-ongelman vähitellen vajaa 20 vuotta sitten. Lajit reagoivat ilmiöön eri tavoin – esimerkiksi tenniksessä ja kriketissä muodostettiin ennaltaehkäiseviä ohjelmia jo vuosituhaten alussa, mutta jalkapallossa siihen tartuttiin vahvemmin vasta 2010-luvun taitteessa. (Haberfeld & Sheehan 2013; Hill 2016; Peurala 2013; Spitz 2016; Van Rompuy 2016.) Joissain maissa on käynnistetty 2010-luvulla myös kansallisia ohjelmia kilpailumanipulaation torjumiseksi (Moritzer 2016; Unger 2016). Spitz (2016) huomauttaa, että monet urheiluorganisaatiot ovat pitkään vältelleet vastuuta preventio-ohjelmien laatimisesta. Hänen mukaansa useita organisaatioita on pitänyt suorastaan suostutella luomaan niitä.

Ylipäätään kilpailumanipulaatioskandaaleita on pidetty aikaisemmin pitkälti yksittäistapauksina, jotka voidaan vain karsia pois laajemmasta joukosta. Niiden taustalla ei ole nähty olevan systemaattista toimintaa. (Abbott & Sheehan 2013; Unger 2016.)

Kilpailumanipulaation transnationaalinen luonne edellyttää niin valtioiden rajat ylittävää kuin kansallistakin yhteistyötä eri tahojen toimesta, sillä esimerkiksi dopingvalvonnan kaltaista valvontajärjestelmää ilmiön parissa ei ole, eikä näytä olevan edes mahdollista luoda (Euroopan neuvosto 2012; Tarasti 2014, 14). Urheilun eettisten kysymysten hallinnoinnista Suomessa selvityksen tehnyt Tarasti (2014, 14) kuvailee kilpailumanipulaation torjuntaan liittyviä vaiheita sekä eroja sen ja dopingvalvonnan välillä seuraavasti:

”Vedonlyöntivilpissä ja siihen liittyvässä urheilutulosten manipuloinnissa ei ole käytettävissä samanlaista tietoa. Tarvitaan vedonlyöntiyhtiön tiedot vedonlyönnin epänormaaleista poikkeamisista, tarvitaan tietoa, mitä epätavallista ottelussa tai kilpailussa on havaittu tai epäilty tapahtuneen, ja tarvitaan tietoa yksityisen rahan liikkeistä. Ensin mainittu edellyttää vedonlyöntiyhtiöiden toimia, toiseksi mainittu urheilujärjestön seurantaa ja viimeksi mainittu poliisin toimia, sillä tilitietojen hankinta ilman poliisivaltuuksia ei ole yleensä mahdollista. Valvonta on siten yhteistoimintaa. Sellaista urheilun omavalvontaa kuin dopingissa ei voida järjestää vedonlyöntivilpissä ja siihen liittyvässä sopupelissä ja muussa tulosten vääristämisessä. Manipuloinnissa ei ole kysymys suorituskyvyn parantamisesta.”

Yksi keskeinen ongelma kilpailumanipulaatioiden kohdalla on, että transnationaalista lainsäädäntöä aiheeseen liittyen ei ole olemassa. Tämä on johtanut siihen, että kansallinen lainsäädäntö – tai ylipäätään sen olemassaolo – vaihtelee eri maissa sisältöjen ja toimivuuden osalta hyvinkin paljon. (Abbott & Sheehan 2013; Peurala 2013.) Esimerkiksi Suomessa ei ole suoraan kilpailumanipulaatiota koskevaa lainsäädäntöä, kun taas Ruotsissa on viime vuosien aikana kiristetty aiheeseen liittyviä lakeja (Brend 2018; NWG 2013, 24–26). Portugali edustaa selkeästi tiukempaa linjaa lainsäädännön osalta, sillä maa on lailla kieltänyt urheilijoitaan lyömästä vetoa niistä otteluista, joissa he ovat itse osallisina (Moriconi & De Cima 2020).

Ranskassa puolestaan on muodostettu lainsäädäntöä urheiluedonlyöntiin liittyen, mutta sen toimivuus on monin paikoin kyseenalaistettu. Siellä ongelmia ovat muodostaneet kansallisen lainsäädännön hajanaisuus, rikollisorganisaatioiden laajuus sekä yhteistyön puuttuminen julkisen ja yksityisen sektorin toimijoiden välillä (Boniface ym. 2012, 6.) Lainsäädäntö ei siis pirstaloitu vain globaalilla tasolla, vaan myös kansallisten oikeusjärjestelmien sisällä. Tämä aiheuttaa ongelmia kilpailumanipulaatiota torjuville poliisiviranomaisille, sillä kilpailumanipulaatiotapauksissa rikolliset toimijat operoivat yleensä useissa eri maissa. Tällöin on epäselvää, että mille taholle vastuu tutkinnasta kuuluu ja minkä maan lainsäädäntöä tilanteessa kulloinkin sovelletaan (Ikonen 2016).

Kansainvälinen olympiakomitea ja Interpol (2016, 83) jakavat käsikirjassaan kilpailumanipulaatioon liittyvät preventiotoimet kolmeen pääryhmään: A) säännöt ja lainsäädäntö, B) tietoisuuden kasvattaminen ja valmiuksien parantaminen sekä C) valvonta, tiedustelu ja tutkinta. Taulukossa 2 havainnollistan kyseisiä pääluokkia muulla tutkimuskirjallisuudella täydennettynä.

TAULUKKO 2. Kilpailumanipulaation torjuntaan liittyvä kokonaisuus tutkimuskirjallisuutta mukailien (Abbott & Sheehan 2013; Hakeem 2013; Ikonen 2013; IOC & Interpol 2016, 83; Moritzer 2016; Spitz 2016; Timonen 2016; Transparency International 2016; Unger 2016).

Säännöt ja lainsäädäntö	Kansainvälisten lajiliittojen muodostamat eettiset ohjeistukset
	Lajiliittojen muodostamat kilpailu- ja kurinpitosäännöt
	Toimivat lisenssijärjestelmät
	Kansainvälinen lainsäädäntö ja sopimukset, etenkin urheilukilpailujen manipuloinnista tehty yleissopimus
	Suomessa tietyt rikoslain kohdat (ks. tarkemmin luku 3.6.2)
Tietoisuuden kasvattaminen ja valmiuksien parantaminen	Koulutustoiminnan kehittäminen ja kohdistaminen etenkin nuoriin
	Eettisesti kestävä ilmapiirin vahvistaminen
	Tutkimustoiminnan kehittäminen
	Selvitykset, käsikirjat ja muut ohjeistukset urheilukilpailujen manipulaation torjuntaan
	Riskien tunnistaminen ja niihin reagoiminen (riskianalyysin toteuttaminen)
Valvonta, tiedustelu ja tutkinta	Veikkaus monitoroi GLMS:n* kautta (*GLMS eli Global Lottery Monitoring System on vedonlyöntiyhtiöiden kansainvälinen yhteishanke, jonka avulla ne valvovat globaalia vedonlyöntikäyttäytymistä. Suomessa tästä valvonnasta vastaa Veikkaus.)
	Vihjepalvelut, kuten SUEKin ILMO-palvelu tai Jalkapallon pelaajayhdistyksen Red Button - mobiilisovellus
	Tiedon kerääminen avoimista lähteistä (esimerkiksi haastattelut ja sosiaalinen media)
	Poliisiviranomaisten toimet

Yleisellä tasolla keskeiset toimijat kilpailumanipulaation torjumisessa ovat urheiluliike, vedonlyöntiyhtiöt sekä poliisi- ja oikeusviranomaiset (Boniface ym. 2012,7; Rubicsek 2018, 1). Suomessa kilpailumanipulaation torjunta on usean eri toimijan yhteistoimintaa, ja on jäsentynyt pitkälti edellä mainitulla tavalla. Urheilukilpailujen manipuloinnista tehdystä yleissopimuksessa (artikla 13) on linjattu niin kutsuttujen kansallisten toimintaryhmien (national platform) muodostamisesta. Yleissopimuksen mukaan kansallisen toimintaryhmän tulisi:

- toimia tietokeskuksena, kerätä ja jakaa tietoa,
- koordinoita kilpailumanipulaation vastaista kamppailua,
- saada, keskittää ja analysoida tietoa epäsäännöllisestä ja epäilyttävästä vedonlyönnistä,

- välittää tietoa mahdollisista lainsäädännön tai urheilua koskevien sääntöjen rikkomuksista viranomaisille ja urheilujärjestöille ja/tai vedonlyöntiyhtiöille,
- tehdä yhteistyötä kaikkien järjestöjen ja olennaisten kansallisten ja kansainvälisten viranomaisten kanssa, mukaan lukien muiden valtioiden kansalliset toimintaryhmät.

(Euroopan Neuvosto 2014.)

Kansalliset toimintaryhmät muodostavat keskenään epävirallisen verkoston (group of Copenhagen), jonka puitteissa ne tekevät yhteistyötä ja jakavat tietoa keskenään. Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti vuonna 2015 urheilun eettisten asioiden neuvottelukunnan, jonka tehtävänä on toimia urheilun toimijoiden ja eri hallinnonhaarojen välisenä koordinaatio- ja yhteistyöelimenä. Neuvottelukunnan tavoitteena on edistää urheilun eettisyyttä ja sitä koskevien kansainvälisten sopimusten toimeenpanoa (Halila 2016a, 2016b). Neuvottelukuntaan kuuluu sen kokouksia valmisteleva työjaosto, joka toimii urheilukilpailujen manipuloinnista tehdyn yleissopimuksen mukaisena kansallisena toimintaryhmänä. Toimintaryhmän asettaa opetus- ja kulttuuriministeriö ja sen sihteeristönä toimii SUEK ry. Työjaostoon kuuluvat jäsenet, eli kansallinen toimintaryhmä, on Suomessa toistaiseksi taulukossa 3 esitetyn mukainen:

TAULUKKO 3. Urheilukilpailujen manipuloinnista tehdyn yleissopimuksen mukainen kansallinen toimintaryhmä Suomessa vuosille 2020–2022.

Viranomaiset	Urheilu	Vedonlyöntiyhtiö
Opetus- ja kulttuuriministeriö	Suomen Olympiakomitea	Veikkaus Oy
Poliisihallitus	Jalkapallon Pelaajayhdistys	
Keskusrikospoliisi	Suomen Palloliitto	
Helsingin syyttäjänvirasto	SUEK ry	
Toimintaryhmän asettaminen	Opetus- ja kulttuuriministeriö	
Sihteeristö	SUEK ry	

3.6 Kilpailumanipulaatioon sovellettava lainsäädäntö

3.6.1 Urheilukilpailujen manipuloinnista tehty yleissopimus

Eurooppalaiset ministerit hyväksyivät vuonna 2014 Sveitsin Macolinissa urheilukilpailujen manipuloinnista tehdyn yleissopimuksen. Suomi ei ole vielä toistaiseksi ratifioinut sopimusta. Yleissopimuksen ensimmäisen artiklan mukaan yleissopimuksen tarkoitus on ”*estää urheilukilpailujen manipulointi urheilun rehellisyyden ja urheilun etiikan suojelemiseksi urheilun itsemääräämisoikeuden periaatteen mukaisesti*”. Yleissopimuksen perimmäinen tavoite on ”*urheilun rehellisyyden ja urheilun etiikan suojeleminen*”. Tähän tavoitteeseen pyritään eri toimenpiteillä, joiden päämääränä on urheilukilpailujen manipuloinnin ehkäiseminen ja tunnistaminen. Yleissopimuksen tavoitteisiin pyritään edistämällä kansainvälistä yhteistyötä sekä seuraamalla sitä, että yleissopimuksessa annettuja määräyksiä myös noudatetaan. Yleissopimuksessa käsitellyt pääkohdat voidaan listata aihealueittain seuraavasti:

1. preventiökäytännöt,
2. yhteistyökäytännöt,
3. viranomaistoiminta,
4. tiedonvaihto,
5. seurantamekanismit.

(Euroopan Komissio 2017, 2–3; Euroopan Neuvosto 2014, 4.)

Yleissopimuksen toisessa luvussa käsitellään preventio- ja yhteistyötoimia. Kyseisessä luvussa kehoitetaan kehittämään kansallista yhteistyötä urheilu- ja kilpailuorganisaatioiden sekä vedonlyöntiyhtiöiden välille. Edellä mainituille sidosryhmille suositellaan lisäksi muun muassa kilpailumanipulaatioon liittyvien riskien hahmottamista, koulutuksen ja tietoisuuden lisäämistä sekä hyvän hallintotavan kehittämistä. Yleissopimuksen kolmas luku koskee tiedonvaihtoa. Siinä todetaan, että jo mainittujen sidosryhmien tulisi kansainvälisen ja kansallisen lainsäädännön puitteissa jakaa tietoa keskenään sekä viranomaistahojen kanssa. Kolmanteen

lukuun on kirjattu myös kansallisen yhteyspisteen perustaminen sekä henkilötietosuojan kunnioittaminen. Yleissopimuksen neljännessä ja viidennessä luvussa käsitellään etenkin kansallisiin lainsäädäntöihin liittyviä seikkoja. Kuudennessa luvussa aiheena ovat puolestaan sanktiointimenettelyt. Seitsemännessä luvussa säädetään seurantakomitean perustamisesta, jonka tarkoituksena on seurata yleissopimukseen kirjattujen asioiden toteutumista. (Euroopan Neuvosto 2014.)

3.6.2 Sovellettavat rikoslain kohdat ja lainsäädäntöön liitetyt näkemykset

Suomessa ei ole suoranaisesti kilpailumanipulaatiota koskettavaa lainsäädäntöä. Toistaiseksi kilpailumanipulaatiotapauksia on käsitelty tiettyjen rikoslain kohtien kautta. Kilpailumanipulaatiot saattavat täyttää useankin eri rikoksen tunnusmerkistön, mutta toistaiseksi suomalaisessa oikeuskäytännössä tapauksiin on sovellettu lähinnä elinkeinotoiminnan lahjomissäännöksiä. Pesäpallon sopupelivyyhti vuonna 1998 on toistaiseksi ainoa vedonlyöntiin kiinnittyvä urheilupetos Suomessa, johon osallistuneita henkilöitä on tuomittu petoksen rikosnimikkeellä. (Halila & Norros 2017, 574; Matikainen 2006; NWG 2013, 26–27; Weckström 2017.) Urheilukilpailujen manipulaatiota koskeva yleissopimus edellyttää, että valtioiden tulee turvata puitteet rikoksen tunnusmerkit täyttävien manipulointitapauksien tehokkaalle tutkinnalle (Yleissopimuksen viides artikla). On syytä huomioida, että vedonlyöntipetosta on ylipäättään käsitelty rajallisesti oikeuskirjallisuudessa. (Halila ja Norros 2017, 574.) Suomessa mahdollisesti sovellettavat rikoslain kohdat ovat seuraavat:

- lievä petos (769/1990),
- petos (769/1990),
- törkeä petos (769/1990),
- rahanpesu (191/2011),
- törkeä rahanpesu (61/2003),
- lahjominen elinkeinotoiminnassa (637/2011),
- törkeä lahjominen elinkeinotoiminnassa (637/2011),
- lahjuksen ottaminen elinkeinotoiminnassa (637/2011),

- törkeä lahjuksen ottaminen elinkeinotoiminnassa (637/2011).

Weckströmin tutkielmaa (2017) mukaillen.

Kuten todettua, Suomessa tapahtuneita kilpailumanipulaatiotapauksia on käsitelty lähinnä elinkeinotoiminnan lahjusrikoksina (Ikonen 2016; NWG 2013, 26–28; Weckström 2017). Elinkeinotoiminnan lahjomissäännöksessä on haasteita kilpailumanipulaation kannalta. Ikonen (2016) mukaan lahjusrikoksia koskevaa lainsäädäntöä ei ole alun perin laadittu kilpailumanipulaatioita koskevia tilanteita varten. Myös Weckström (2017, 43) huomauttaa, että elinkeinotoiminnan lahjusrikossääntelyyn johtaneessa hallituksen esityksessä ei pohdittu sääntelyn soveltuvuutta kilpailumanipulaatiotapauksiin. Hänen mukaansa tuomioistuimet ovat joutuneet ”*varsin laajasti tulkitsemaan tunnusmerkistöjä*”. Kaikkein ongelmallisinta lahjomissäännöksen soveltamisessa urheilussa tapahtuvaan kilpailumanipulaatioon vaikuttaisi olevan se, että urheilu ei ole kokonaisuudessaan kaupallista ja ennen kaikkea ammattimaista toimintaa, eli kaikkea urheilua ei lueta elinkeinotoiminnaksi. Suomessa elinkeinotoimintaa harjoittavat lähinnä pääsarjatasoilla kilpailevat urheiluseurat, mutta veikkauskohteina on myös alempien sarjojen joukkueita. Näihin tapahtumiin elinkeinotoiminnan lahjomissäännös ei sovellu. Nämä haasteet on tunnistettu urheilussa liittotasolla (Turun sanomat 2012), SUEKissa (2019) sekä urheilun eettisten asioiden neuvottelukunnassa, jonka mukaan rikoslakiin tulisi saada vedonlyöntipetosta koskevat säännökset (Halila 2016a). Weckström (2017, 47) tiivistää lahjomissäännöksen ongelmallisuuden kilpailumanipulaation näkökulmasta seuraavasti:

” --- *Käytännössä sovellettu elinkeinotoiminnan lahjomissäännös ei mielestäni sovellu kaikkiin vedonlyöntikohteina oleviin tapahtumiin, sillä alasarjaurheilussa kyse on yksiselitteisesti elinkeinotoiminnan ulkopuolisesta toiminnasta.*”

Tässä katsannossa ongelman muodostavat myös sellaiset yksilöurheilulajit, joiden taustalla ei vaikuta elinkeinonharjoittajia. Tällöin petos vaikuttaisi olevan ainoa rikos, jota voisi soveltaa ilman elinkeinonharjoittajaa toteutettavaan yksilöammattieurheiluun (Halila 2018, 22; Weckström 2017, 47). Kilpailumanipulaation kannalta myös petos on kuitenkin ongelmallinen. Weckströmin (2017, 68) tutkielman johtopäätösten perusteella petos ei sovellu

kilpailumanipulaatiotapauksiin sen vuoksi, että manipulaatioissa ei ole kysymys erehdyttämisestä. Kyseessä ei voi olla petos, sillä ei ole erehdystä. Ja koska ei ole erehdystä, ei ole myöskään erehdyksen vuoksi tapahtunutta ”toisin toimimista”. Ketään ei siis rikosoikeudellisesti petetä – kilpailumanipulaatiosta voi olla vain tietoinen tai tietämätön. Ongelma on konkreettinen ulkomailta käsin toteutettujen kilpailumanipulaatioiden kohdalla, sillä Suomessa käsiteltyjen oikeustapausten perusteella ulkomaisia tekijöitä ei ole saatu petosvastuuseen. (Weckström 2017, 68.)

Mäkitalo (2014, 202) esittää vastakkaisen näkemyksen vedonlyöntipetoksen erilliskriminalisoinnin tarpeesta. Hänen mukaansa ”*petoksen tunnusmerkistön muotoilu kuitenkin antaa tulkinnalle asianmukaiset raamit myös urheilun kontekstissa. Petosta koskeva rangaistussäännös näyttäisi näin ollen soveltuvan myös urheilun yhteydessä tapahtuviin vedonlyöntipetoksiin.*” Lisäksi Mäkitalo huomauttaa, että kilpailumanipulaatioon kytkeytyy lisäksi paljon muuta rikollisuutta, jota vedonlyöntipetosten kriminalisointi tuskin poistaisi.

4 URHEILUN KRIMINAALIPOLIITTINEN MUUTOS

Tutkimuksessani tarkastelen spesifisti urheilun kriminaalipoliittikkaa, painottaen urheilun sisäistä tutkinta- ja tiedustelutoimintaa. Tutkinnallisten menetelmien muutoksella tarkoitan näiden toimintojen lisääntymistä urheilussa, etenkin viimeisen vuosikymmenen aikana. Kriminaalipoliittiseen kokonaisuuteen voidaan lukea myös oikeus- ja kurinpitajärjestelmien toiminta, mutta tutkimuksessani olen rajannut ne sivurooliin. Urheilun kurinpidon osalta käsittelen järjestöllistä kurinpitoa ja urheilun yleistä oikeusjärjestelmää. Yksittäisiä kilpailutapahtumia koskevaa sanktiointia, kuten kilpailun tai ottelun aikana määrättyjä rangaistuksia, en tässä yhteydessä tarkastele (ks. Halila & Norros 2017, 294).

4.1 Yhteiskunnan kriminaalipoliittikka rikollisuutta torjumassa

Kriminaalipoliittikalla tarkoitetaan kaikkia niitä poliittisia toimia, joilla pyritään vaikuttamaan yhteiskunnan rikollisuuteen suorasti tai epäsuorasti. Käytännön tasolla nämä toimet tarkoittavat pääasiallisesti lainsäädännöllisiä keinoja, kuten lakien ja asetusten säätämistä sekä poliisin, syyttäjän, tuomioistuinten ja vankeinhoidon toimenpiteitä. Kriminaalipoliittikka tarkoittaa siis rikollisuutta koskevien yhteiskunnallisten päätösten kokonaisuutta. Laajimmillaan kriminaalipoliittikka tarkoittaa kaikkia niitä toimia, jotka vaikuttavat rikollisuuteen. (Anttila & Heinonen 1977, 30–31; Kivivuori ym. 2018, 341; Laitinen & Aromaa 2005, 28; Lahti 1974, 11; Oikeusministeriö 2020.) Kriminologisen tutkimuksen ja kriminaalipoliittikan välillä vallitsee dialektinen vuorovaikutussuhde: päätöksenteon tutkiminen kulkee osana kriminologista tutkimusta ja samalla tutkimuksen tulokset voivat vaikuttaa myös päätöksentekoon (Anttila & Törnudd 1983, 22–23).

Kriminaalipoliittikka pyrkii tietoisesti vaikuttamaan rikollisuuteen esimerkiksi kontrollin avulla. (Kivivuori ym. 2018, 311; Laitinen & Aromaa 2005, 28–29.) Kriminaalipoliittikka-sanan rinnalla käytetään usein samaa tarkoittavaa rikospoliittikan käsitettä, joista ensin mainittu on kuitenkin vakiintuneempi. Käsite on historian saatossa muuttunut ja laajentunut. Sanan kreikkalaisperäinen loppuosa (politiikka) viittaa tietynlaisten päätöksentekojen kokonaisuuteen. Silloin kun päätöksentekomenettelyt ovat yhteiskunnallisia, niiden

muodostamaa kokonaisuutta voidaan kutsua yhteiskuntapolitiikaksi. (Kivivuori ym. 2018, 325; Lahti 1974, 11.)

Kriminaalipolitiikka on mahdollista nähdä osana muuta yhteiskuntapolitiikkaa. Kun kohteena on varsinkin julkisen vallan tehtävät valvonnan saralla, saatetaan puhua kontrollipolitiikasta yhtenä yhteiskuntapolitiikan osa-alueena. (Laitinen & Aromaa 2005, 28–29.) Kontrollipolitiikka tarkoittaa laajimmin määriteltynä kaikkea sitä toimintaa, jota yhteiskunnan julkisen vallan viranomaiset käyttävät saadakseen yhteiskunnan jäsenet noudattamaan heille osoitettuja rooli-dotuksia (Anttila & Heinonen 1977, 30–31). Myös urheilussa voidaan puhua tietynlaisesta kontrollipolitiikasta. Kriminaalipoliittinen järjestelmä pyrkii suojelemaan itsenäisyyttään, mutta se ei kuitenkaan ole täysin riippumaton yhteiskunnasta sekä sen rakenteellisista ja kulttuurisista piirteistä. (Kivivuori ym. 2018, 314–315.)

Kriminaalipoliittisessa päätöksenteossa keskitytään varsinkin rikollisuuden ennaltaehkäisyyn ja sääntelyyn sekä rikollisuuden aiheuttamiin haittoihin (Laine 2014, 211; Anttila & Heinonen 1977, 67). Kriminaalipolitiikassa pyritään kuitenkin aina toteuttamaan samanaikaisesti lukuisia eri tavoitteita. Minkään yhteiskuntapolitiikan osa-alueen tavoitteita ei pyritä toteuttamaan ”hinnalla millä hyvänsä”, vaikka jokin ajateltavissa oleva toimenpide saattaisi olla tehokaskin säätelykeino rikollisuuden torjuntaan. Järkiperäisessä kriminaalipoliittisessä suunnittelussa onkin keskeistä tiedostaa eri vaihtoehtojen aiheuttamat hyödyt sekä haitat. Kriminaalipoliittiseen tavoitteenasetteluun on vaikuttanut kiinteästi varsinkin yhtymäkohdat yleisiin yhteiskuntapolitiittisiin keinoihin ja tavoitteisiin. Kriminaalipolitiikan tulisi muun yhteiskuntapolitiikan tapaan olla vaihtoehto-, arvo- sekä vaikutustietoista. (Anttila & Törnudd 1983, 124–125; Lahti 1974 32–33.)

Laine (2014) jaottelee teoksessaan *Kriminologia ja rankaisun sosiologia* kriminaalipolitiikan keinot rikoksantorjuntaan neljään eri tyyppiryhmään, joita tarkastelen seuraavassa yhdessä muun aiheeseen liittyvän tutkimuskirjallisuuden kanssa. Laine huomauttaa, että nämä neljä tyyppiryhmää eivät tarkoita sitä, etteikö muitakin keinoja rikollisuuden torjuntaan olisi olemassa.

Ensimmäisessä tyyppiryhmässä on kyse lähinnä yleisistä yhteiskuntapolitiikan keinoista, jotka ulottuvat laajemmalle kuin perinteiset kriminaalipolitiikan keinot. Erilaiset sosiaalipoliittiset toimet esimerkiksi yksinäisten ja päihdeongelmaisten kohdalla saattaisivat vaikuttaa niin kutsutun perinteisen rikollisuuden määrään. Tieteellisesti erilaisten sosiaalipoliittisten vaikuttimien arviointi on kuitenkin hyvin haastavaa, sillä samanaikaisesti vaikuttavia tahoja on lukuisia. Tyyppiryhmässä ristivetoa tapahtuukin varsin perinteisen ajatuksen välillä siitä, että pitäisikö ensisijaisesti vaikuttaa yhteiskunnan rakenteisiin vai yksilön asemaan. (Kivivuori ym. 2018, 332–333; Laine 2014, 212–213.)

Kriminaalipoliittisten keinojen toinen tyyppiryhmä käsittää rikosoikeudelliset keinot, kuten kriminalisoinnin ja rangaistukset. Yleensä rikosoikeudellisista keinoista puhuttaessa viitataan rikosoikeudellisiin sanktioihin ja seuraamuksiin eli rangaistuksiin. Rikosoikeudessa rangaistusten on nähty vaikuttavan kahdella tavalla. Yleistävä vaikutus (yleispreventio) voi tarkoittaa lainkuuliaisuuden tai pelokkuuden yleistä lisääntymistä. Erityisestäävyys (erityispreventio) puolestaan tarkoittaa yksittäiseen rikoksentekijään vaikuttamista, jolloin tarkoituksena on esimerkiksi estää häntä uusimasta rikollista toimintaansa. Rangaistuksiin liittyy ainakin kaksi keskeistä kysymystä: pohdinta ja ratkaisut rankaisumuodon käytön suhteen sekä rankaisun aste (sanktioankaruus), eli sen vakavuus. Usein luullaan, että ankaroittamalla rangaistuksia oleellisesti rikollisuus vähenisi merkittävästi. Kriminaalipoliittinen tutkimus ja historia eivät kuitenkaan tue näin yksinkertaisesti toimivaa mallia. (Anttila & Törnudd 1983, 145–156; Laine 2014, 213–215.)

Kolmas tyyppiryhmä liittyy kiinnijäämisriskiin ja rangaistuksen todennäköisyyteen, eli niin sanottuun sanktiovarmuuteen. Tyyppiryhmän ydinajatus on siinä oletuksessa, että mikäli potentiaalinen rikoksentekijä tietää kiinnijäämisen riskin merkittäväksi, hän saattaa jättää rikoksen myös tekemättä. Kiinnijoutumisriskiä voidaan tarkastella yleisesti ja yksilö- tai tilannekohtaisesti erittelemällä. Kiinnijäämisriskin suuruudessa keskeistä on poliisin toiminta ja yleisön ilmoitusalttius rikoksiin liittyen. Ilmeisesti ainakin rattijuopumusrikoksissa kiinnijäämisriskin suuruus vaikuttaa olennaisesti myös rikollisuuden määrään. (Laine 2014, 214–215; Anttila & Törnudd 1983, 147–153.)

Neljäs rikollisuuden torjuntaan keskittyvää tyyppiryhmää voidaan kutsua rikosten tilannetorjunnaksi tai rikosten ennaltaehkäisemiseksi. Sen taustalla vallitsee ajatus siitä, että suuri osa ihmisistä olisi valmis tekemään rikollisen teon sopivan tilaisuuden tullen. Se korostaa siis rikollisuustilaisuuksien ja arkirutiinien merkitystä. Rikosten tilannetorjunnan keinot laajentuvat perinteisen sanktioajattelun ulkopuolelle, keskittyen pääasiassa rikostilaisuuksien vähentämiseen. (Anttila & Törnudd 1983, 179–183; Laine 2014, 216–219; Laitinen & Aromaa 2005, 99–105.) Rikosten tilannetorjunnassa tehdään siis toimenpiteitä, joilla vaikutetaan välittömään ympäristöön ennakkoon suunnittelemalla. Esimerkiksi kilpailevien urheilujoukkueiden kannattajien sijoittaminen eri puolille katsomoa voidaan nähdä tällaisena tilannetorjuntana. (Laitinen & Aromaa 2005, 100–103.)

4.2 Tutkinnalliset menetelmät urheilussa

Urheilun sisäiset valvonta- ja kontrollijärjestelmät ovat osa urheilun omaa kriminaalipoliittista järjestelmää. Urheilu on kehittänyt näitä järjestelmiä torjumaan urheilun sisäisen normiston vastaisia rikkomuksia, kuten kilpailumanipulaatiota ja dopingrikkeitä. Testausjärjestelmään pohjautuva dopingkontrolli on kuulunut osaksi urheilua jo pitkään, mutta viimeisten vuosien aikana urheiluun on muodostettu myös erilaisia tiedustelu-, tarkkailu- ja tutkintatoimintoihin perustuvia yksiköitä (ks. Moston & Engelberg 2017). Ne ovat esimerkiksi voineet hankkia tietoa urheilun kurinpitojärjestelmissä tehtävien päätösten tueksi tai valvoa urheilun sisäistä etiikkaa. Vaikuttaa siltä, että urheilu on omaksunut osaksi toimintaansa kriminaalipoliittisia toimintamalleja. Seuraavaksi tarkastelen muutosta esimerkkien kautta.

Ison-Britannian antidopingtoimija UKAD muodosti tiedusteluosaston torjumaan dopingia vuonna 2010 (WADA 2012). Kansainvälinen olympiakomitea (KOK) asetti vuonna 2012 Lontoon olympiakisojen ajaksi valvontayksikön (*Joint Integrity Intelligence Units*) valvomaan ja torjumaan kisojen yhteydessä mahdollisesti tapahtuvia epäeettisiä toimia. Yksikkö koostui KOK:n, paikallisen kisaorganisaation, kansallisten viranomaisten ja poliisivoimien sekä Interpolin muodostamasta yhteenliittymästä. Sama yksikkö oli mukana myös Rion ja Pyeongchangin kisoissa vuosina 2016 sekä 2018. Lisäksi KOK kehitti 2014 järjestelmän

(*Integrity Betting Intelligence System*) tarkkailemaan olympialaisiin kohdistuvaa vedonlyöntiä. (IOC 2020.)

Kenties yksi selkeimmistä sysäyksistä edellä mainitulle muutokselle tapahtui vuonna 2013, kun Maailman antidopingtoimisto WADA uudisti osana antidopingohjelmaansa testaustoimintaa käsittelevät sääntönsä. Aikaisemmin pelkästään testaustoimintaan keskittyneen ohjeistuksen rinnalle tulivat tiedustelu- ja tutkintatyötä koskevat ohjeistukset. WADA perusteli uudistustaan sillä, että pelkkä testaustoiminta ei ole aina riittävää mahdollisten [antidopingsäännösten] rikkomusten havaitsemiseksi, sillä rikkeet ulottuvat myös kiellettyjen aineiden käytön ulkopuolelle. Näiden rikkeiden havaitsemiseksi WADA vaati uusituissa ohjeissaan antidopingorganisaatioilta myös tiedustelu- ja tutkintatoimintojen kehittämistä. Nämä ohjeistukset astuivat voimaan vuonna 2015. (WADA 2017, 58–64.) Tätä ennen WADAlla ei ollut antidopingsäännösten edellyttämiä toimivaltuuksia dopingrikkomusten tutkintaan (Ikonen 2019, 60). Tutkintatoimintaa koskevat ohjeistukset päivitettiin viimeksi vuoden 2020 maaliskuussa (WADA 2020b) ja ne tulevat voimaan vuodesta 2021 alkaen (Ikonen 2019, 69).

Vuoden 2016 aikana WADA lanseerasi oman itsenäisen tiedustelu- ja tutkintayksikkönsä (*Intelligence and Investigations Department*). Yksikön tarkoituksena on tutkia mahdollisia antidopingsäännösten tai maailman antidopingohjelmaan kohdistuvia rikkomuksia, käsitellä näihin liittyviä vihjeitä ja paljastuksia sekä tarvittaessa toimia yhteistyössä muiden antidopingorganisaatioiden tai poliisiviranomaisten kanssa. Järjestön mukaan yksikkö toimii WADAssa autonomisesti. Henkilöstön määrä yksikössä nousi vuosien 2016–2018 välillä kolmesta yhteentoista. (Ikonen 2019, 59; WADA 2020a.) Yksikköä johtaa Günter Younger, joka on toiminut aikaisemmin viranomaistehtävissä muun muassa Europolissa ja Interpolissa. WADAn mukaan urheilumaailmassa kovia dopingpaljastuksia tehneet Poundin ja McLarenin työryhmät ovat seurausta näiden tutkinnallisten linjausten kehittämisestä. (WADA 2020a.)

WADAn ohjeistuksen jälkeen monet kansalliset antidopingtoimijat ja kansainväliset lajiliitot sekä järjestöt ovat aktiivisesti kehittäneet tiedustelutoimintaansa. Kansainvälinen yleisurheiluliitto (IAAF) perusti vuonna 2017 oman tiedusteluyksikkönsä (Athletics Integrity Unit) (World Athletics 2019). Vastaavia toimintoja ovat kehittäneet muun muassa

kansainvälinen jalkapalloliitto (FIFA 2020), Euroopan jalkapalloliitto (UEFA 2017), kilpapyöräilyn antidopingsäätiö (CADF 2020), Australian antidopingjärjestö ASADA (2020b) sekä Yhdysvaltojen antidopingjärjestö (USADA 2020). Kotimaassamme SUEK nimitti vuoden 2017 alussa entisen Keskusrikospoliisin komisarion Jouko Ikosen tutkintapäälliköksi. Myös Ikosella on taustaa kansainvälisistä viranomaistehtävistä, sillä hän vaikuttaa jäsenenä Interpolin, Europolin ja UEFA:n ottelumanipulaation vastaisissa työryhmissä. SUEKin silloinen pääsihteeri Harri Syväsalmi kertoi järjestön tiedotteessa Ikosen vahvistavan kansainvälisen antidopingsäännösten vaatimaa tutkinnallista toimintaa. Keskusrikospoliisissa Ikosen työnkuvaan kuului ottelumanipuloinnin, katsomoväkivallan, ihmiskaupan ja laittoman maahantulon torjumista. (SUEK 2016.) Alan markkinoille on ilmestynyt myös yksityisiä (esim. Sportradar 2020; Sports Integrity Initiative 2018) ja kolmannen sektorin toimijoita (ks. ICCS 2020).

Suoranaisesti urheilun kriminaalipoliittista muutosta koskevaa tutkimusta ei toistaiseksi ole. Urheilun kriminaalipoliittikkaa on kuitenkin sivuttu etenkin dopingaineiden torjuntaa käsittelevissä tutkimuksissa (esim. Dvorak ym. 2014; Harcourt ym. 2014; Holz & Robertson 2017; Marclay ym. 2013; Moston & Engelberg 2017; Moston ym. 2013). Dopingtutkimuksen osalta tutkijoiden johtopäätös on, että pelkkiin biologisiin testeihin pohjautuva järjestelmä on varsin tehoton – todellisia tuloksia varten järjestelmää tulisi kehittää voimakkaammin (rikos)tutkinnalliseen suuntaan (Dvorak ym. 2014; Holz & Robertson 2017; Moston & Engelberg 2017; Marclay ym. 2013). Urheilun sisäisiä rikkomuksia tutkittaessa käytettyjä tutkinnallisia menetelmiä ovat olleet esimerkiksi kuulustelut, valvonta, vihjepalvelut ja muu tiedonhankinta (Marclay ym. 2013; Moston & Engelberg 2017, 37). Esimerkiksi Halila (2018, 23) luonnehti urheilun tutkinnallisia menetelmiä seuraavasti:

”Tutkinnallisen avun antamista lajiliitolle voidaan luonnehtia poliisin suorittaman esitutkinnan kaltaiseksi toiminnaksi. Lajiliitolla on velvollisuus selvittää, miten sen kilpailusääntöjä on rikottu, ja antaa epäillylle tilaisuus tulla kuulluksi.”

Rikosteknisiä piirteitä saavan tutkinnan etuna on nähty sen kyky johdattaa antidopingtoimijat laajempien kokonaisuuksien äärelle (Marclay ym. 2013). Se, minkälaiset toimivaltuudet

antidopingviranomaisilla on käyttää näitä tai muita vastaavia keinoja, vaihtelee maakohtaisesti kunkin maan kansallisen lainsäädännön puitteissa (Moston ym. 2015, 22). Esimerkiksi Australian antidopingviranomaiselle ASADAlle on valtion toimesta myönnetty valtuudet käyttää joitain pakottavia menetelmiä tutkimuksissaan, jotka kuuluvat yleensä vain poliisiviranomaisille (ASADA 2020b). Suomessa SUEKilla ei ole vastaavia valtuuksia.

SUEK kuuluu WADAn johtamaan antidopingorganisaatioiden tutkijoiden verkostoon (WADA Intelligence & Investigation Network). Verkoston jäsenillä on taustaa tiedustelu- ja tutkintatoiminnasta poliisi- ja viranomaistyössä. (Ikonen 2019, 64–68.) Vaikka tutkinnallisten keinojen on nähty tehostavan urheilussa ainakin kiellettyjen aineiden torjuntaa, osa tutkijoista arvioi kriittisesti niiden käyttöä (Moston ym. 2013; Moston & Engelberg 2017, 44). Kriitikoiden mukaan historia on osoittanut antidopingtoimijoiden taipuvaisuuden korruptioon ja väärinkäytöksiin. Lisäksi ilman kunnollista pätevyyttä ja koulutusta myös inhimillisten virheiden riski kasvaa. (Moston & Engelberg 2017, 44.) Moston ja kumppanit (2015, 25) tiivistävät tutkinnallisten menetelmien haasteellisuuden seuraavasti:

”Koordinoitujen tutkinnat tuskin ovat se ratkaisu, mitä antidopingviranomaiset toivovat. Mahdollisuus virheisiin ja niistä aiheutuviin vahinkoihin on merkittävän suuri. Holtiton nopeus ja ankarat dopingin vastaiset toimenpiteet voivat tahattomasti voimistaa vaatimuksia dopingkontrollin lopettamisesta.”

4.3 Urheilun kurinpito- ja oikeusjärjestelmän erityispiirteet

Urheilupiireissä on käyty vuosien varrella paljon keskustelua urheilujärjestelmän autonomiasta. Keskiössä ovat olleet erimielisyydet siitä, mitkä urheilun sisäiset rikkomukset kuuluvat urheilun omille oikeustoimijoille ja mitkä puolestaan siviilielämän oikeusjärjestelmille. Pitkään urheilu on pitänyt itseään politiikasta vapaana elämänalueena (Chappelet 2016). Groombridgen (2016, 162) mukaan urheilun oikeusjärjestelmillä on taipumuksena toimia toisistaan erillään, ja ne ovat olleet törmäyskurssilla myös siviilielämän oikeusjärjestelmien kanssa. Viime vuosina urheiluun liittyvien oikeudellisten riitojen määrä on kasvanut selkeästi. Riitoja on käsitelty myös tuomioistuimissa, mutta suurin osa ratkaistaan edelleen urheilun sisällä. (Zilliacus 2016.)

Käsitys urheilun autonomisesta asemasta on historiallista perua. Jo 1900-luvun alkupuolella olympialiikkeen johtaja Pierre de Coubertin julisti lausunnoissaan urheilun autonomista asemaa. Autonomian käsite juontuu Kreikan kielestä, sanoista *auto* ja *nomos* tarkoittaen vapaasti suomennettuna ”*niitä, jotka muodostavat omat lakinsa*”. (Chappelet 2016; Serby 2017.) Urheilun autonomiaa on ruokkinut ajatus siitä, että urheilu on nähty harrastustoimintana, joka sellaisenaan kuuluu oikeudesta vapaaseen vyöhykkeeseen. Alun perin urheilun itsesääntely on merkinnyt, että oikeusjärjestys määrittää korkeintaan yleisellä tasolla urheilun piirissä tapahtuvaa toimintaa. Nykyisin valtiot ovat ryhtyneet rajoittamaan urheilun pyrkimyksiä autonomiaan, sillä ne ovat tunnistaneeet urheilun voiman kansakuntien sosiaalisena liimana (Chappelet 2016; Halila & Norros 2017, 4).

Urheilun järjestöllinen kurinpito ja legitimizeetti pohjautuu yhdistysoikeuteen ja itsesääntelyyn. Yhdistysautonomian itsesääntelyn periaatteeseen kuuluu, että yhteisö valvoo ja tarvittaessa sanktioi itse siihen kuuluvia jäseniä. Yksittäisten lajiliittojen kurinpitovalta perustuu siihen, että urheilijat ja muut toimijat sitoutuvat liiton määrittämään säännöstöön esimerkiksi kilpailulisenssin lunastamalla. Kurinpitovallan käyttäminen edellyttää, että rangaistavat teot on määritelty kurinpitomääräyksissä. Lisäksi määriteltynä tulee olla myös ne seuraukset, joita teoista voidaan määrätä. Toimintaa ohjaa rikosoikeudesta tuttu laillisuusperiaate, jonka mukaan rangaistusta ei voida määrätä ilman olemassa olevaa lakia. Kurinpitoseuraamukset eivät voi olla luonteeltaan nöyryyttäviä, kohtuuttomia tai yleisen oikeusjärjestelmän vastaisia. Itsesääntelyn tehokkuus urheiluyhteisössä on perustunut urheilutoiminnan pyramidimaiseen rakenteeseen sekä siihen, että merkittävä osa urheilun kilpailutoiminnasta kuuluu lajiliittojen alaisuuteen. (Halila & Norros 2017, 295–296; Ojala 2017a; 2016; Pitkänen 2013; Zilliacus 2018; 2016.)

Urheilun kaupallistumisen ja ammattimaistumisen myötä kurinpitopäätösten taloudellinen merkittävyys on kasvanut, mikä on heijastunut myös kurinpidolle asetettaviin oikeudellisiin vaatimuksiin (Aine 2017). Voidaan sanoa, että urheilu on oikeudellistunut merkittävästi (Tarasti 2002). Oikeudellistumisesta huolimatta urheiluyhteisö pyrkii pitämään kiinni yhteiskunnallisesta erityisasemastaan, mikä aiheuttaa jännitteitä urheilun ja oikeuden väliselle suhteelle. On mahdollista, että urheilijat ryhtyvät haastamaan vallitsevien kurinpitokäytänteiden juridisten perusteiden kestävyyttä. (Pitkänen 2013.)

Halila ja Norros (2017, 295) jakavat urheilun kurinpidon dopingia koskevaan kurinpitoon sekä muuhun kurinpitoon. Zilliacus (2018) puolestaan laajentaa kurinpidon kolmeen kategoriaan, jotka ovat: 1) doping ja ottelumanipulaatiot, 2) muu kilpailutoimintaan liittyvä kurinpito sekä 3) muu kurinpito. Rajanveto eri kurinpidon muotojen välillä on haasteellista. Dopingrikkomusten sanktiointi on Suomessa lajiliittojen vastuulla. Yleensä liitot tekevät päätöksensä Antidopingasioiden valvontalautakunnan suositusten perusteella. (Lindblom 2019.) Lajiliittojen tekemistä kurinpitopäätöksistä voi valittaa kansallisesti Suomen olympiakomitean hallinnoimaan urheilun oikeusturvalautakuntaan sekä kansainvälisesti urheilun kansainväliseen vetoomustuomioistuimeen CAS:iin. Kurinpitopäätöksistä voi valittaa myös yleisiin tuomioistuimiin, mutta kyseinen käytäntö on ainakin vielä harvinainen. (Pitkänen 2013; Zilliacus 2018.) Urheilun oikeusturvalautakunta ei ole kuitenkaan eettinen lautakunta (Halila 2016a) ja on joissain määrin epäselvää, mihin asti sen toimivalta ulottuu, sillä lautakunnan ratkaisut eivät ole suoraan sitovia päätöksiä. Toistaiseksi lautakunnan tekemiin ratkaisuihin on kuitenkin pääasiassa sitouduttu urheilujärjestöjen toimesta. (Ojala 2017a, 2017b; Tarasti 2002; Zilliacus 2016.) Uuden antidopingsäännösten myötä Suomessa ollaan vuonna 2021 siirtymässä malliin, jossa dopingrikkomusten sanktiointi keskitetään liitoista Antidopingasioiden valvontalautakunnalle (Lindblom 2019).

Kurinpitojärjestelmä on Suomessa varsin pirstaloitunut, sillä kurinpitovalta on tällä hetkellä hajautettuna useille eri toimijoille. Vuoden 2020 keväällä käytiin keskustelua siitä, pitäisikö suomalaisen urheilun kurinpito keskittää myös eettisen kurinpidon osalta yhdelle puolueettomalle toimielimelle. Tämä toimielin keskittyisi sellaisiin eettisiin rikkomuksiin, jotka eivät suoranaisesti liity lajien sisäiseen kilpailutoimintaan (eettisestä lautakunnasta ks. esim. Zilliacus 2018). Tässä mallissa SUEK suorittaisi rikkomuksiin liittyvän tutkinnan ja toimielin sanktioinnin (Helsingin Sanomat 2020). Tällä hetkellä suomalaisessa urheilussa ei ole sellaista toimielintä, jossa ratkaistaisiin eettisten periaatteiden noudattamista yksittäistapauksissa (Halila 2016, 49).

Ojala (2016) vertailee urheilun kurinpitoa ja valtion rikollisoikeudellista järjestelmää seuraavasti:

”Urheilun kurinpidolla tarkoitetaan puolestaan yksityisoikeudellista rankaisutoimintaa, jolla tavoitellaan yleis- ja erityisestävyyttä yksittäisen yhdistyksen tarkoituksen turvaamiseksi tai urheilulajin sisällä urheilulajia koskevan rehdin ja asianmukaisen urheilusuorituksen tai kilpailutoiminnan turvaamiseksi. Rikosoikeudelliset ja kurinpidolliset päämäärät ovat siten samankaltaiset ja merkittävänä erona on mittakaava sekä sanktioiden laatu. Valtio tavoittelee rikosoikeudellisella järjestelmällä tiettyjä päämääriä yhteiskunnan tasolla. Urheilun kurinpito rajoittuu kyseisen lajin piirissä toimiviin tahoihin ja kurinpidolla tavoitellaan tiettyjä päämääriä urheilulajin sisällä.”

(vertailuna ks. myös luku 4.1 ja rikosentorjunnan tyyppiryhmät).

Urheilu-oikeutta ja urheilun kurinpitojärjestelmää hieman syvemmin tarkasteltaessa voidaan havaita, että urheilun autonomian doktriini on ruokkinut globaalisti niin kutsutun *lex sportiva* kasvua (Serby 2017). *Lex sportiva* on varsin kiistanalainen, vaikeasti määriteltävä ja abstrakti oikeustieteen käsite, jonka olemassaolokin on kyseenalaistettu (Lindholm 2019; Papaloukas 2013; Valero 2014). Halila ja Norros (2017, 25) nimittävät *lex sportiva* ylikansalliseksi urheilun oikeudeksi. Gardinerin (2001, 101–102) näkemyksen mukaan *lex sportiva* on kysymys ennen kaikkea siitä, missä määrin urheilun käytännöt, säännöt ja tavat tunnustetaan yhteiskunnassa ja sen tuomioistuimissa. Kyse on siis globaalista urheilu-oikeudesta, tai ainakin pyrkimyksestä siihen (Foster 2012).

Urheilun kansainväliset toimijat, kuten urheilun kansainvälinen veto-oikeustuomioistuin CAS, WADA ja muut urheilun kattojärjestöt, ovat olleet kehittämässä ja soveltamassa ylikansallista urheilu-oikeutta (Blackshaw 2011; Halila & Norros 2017, 25; Papaloukas 2013). Erityisen suurta roolia tässä kehitystyössä on näytellyt CAS (Blackshaw 2011; Casini 2010). Se, miten CAS kehittää *lex sportiva*, on jakanut mielipiteitä tutkijoiden kesken (Halila & Norros 2017, 45). Globaali urheilun oikeus ilmentyy konkreettisesti CAS:n ratkaisuihin, jotka harvoin perustuvat minkään kansallisvaltion oikeuteen. *Lex sportiva* ei voi myöskään sivuuttaa kansallista oikeutta niissä tilanteissa, joissa sellainen on olemassa. (Halila & Norros 2017, 45; Foster 2012.) CAS:n päätökset pohjautuvat pitkälti urheilun ylikansallisten

itsesääntelymääräysten tulkintaan ja niistä johdettuihin sovellutuksiin (Halila & Norros 2017, 25–44). Näissä päätöksissä on havaittu paikoittain epäjohtonmukaisuuksia (Blackshaw 2011, 26).

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää kilpailumanipulaation yleiset riskitekijät ja tarkastella sitä, miten ne ilmenevät suomalaisessa urheilussa. Lisäksi kiinnostuksen kohteenani on, millaisilla keinoilla kilpailumanipulaatiota pyritään torjumaan ja mitä haasteita torjuntatyössä mahdollisesti ilmenee. Tarkastelen myös urheilun kriminaalipoliittista muutosta tutkinnallisten menetelmien osalta. Muutoksen kohdalla luon katsauksen eri toimijoiden näkemyksiin tutkinnallisesta toiminnasta. Tutkimustehtävät täsmentyvät seuraaviksi tutkimuskysymyksiksi:

- 1. Mitkä ovat kilpailumanipulaation yleiset riskitekijät ja miten ne ilmenevät suomalaisessa urheilussa?*
- 2. Miten kilpailumanipulaatiota torjutaan Suomessa?*
- 3. Millainen on urheilun kriminaalipoliittinen muutos tutkinnallisten menetelmien osalta 2010-luvulla?*

5.2 Tutkimuskysymysten tieteenfilosofiset ja teoreettiset kytkennät

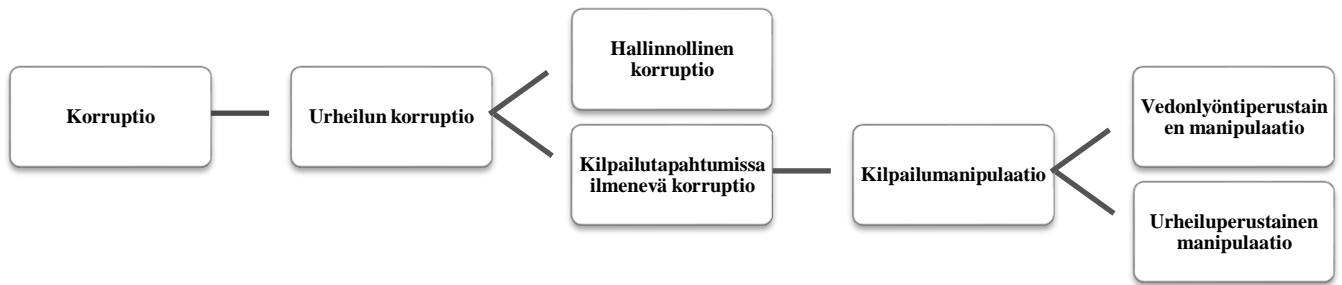
Jokainen ponnistaa tutkijana jostain filosofisesta viitekehyksestä, sillä tutkimus perustuu aina lukuisiin piileviin oletuksiin. Nämä oletukset koskevat esimerkiksi ihmistä, maailmaa ja tiedonhankintaa. Jo ennen aineiston keruuta tutkija tekee tieteenfilosofisia valintoja. Jokaiseen sosiaalitieteelliseen tutkimukseen sisältyy metateoreettisia oletuksia, joista tutkija ei välttämättä ole edes aina tietoinen. Tällöin kysymys on ennen kaikkea ontologisista ja epistemologisista kysymyksistä, eli siitä miten tutkija ymmärtää tutkittavan kohteen olemuksen sekä siitä, miten tutkija ajattelee saavansa tietoa tutkimuskohteesta. (Danermark ym. 2002, 6; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 114–115; Kaakkuri-Knuutila & Heinlahti 2006, 131.) Tutkimusongelmat voidaan jaotella karkeasti kahtia siitä näkökulmasta, miten niissä suhtaudutaan kieleen. Jos ihmisten kertoman ajatellaan vastaavan asioiden todellista ilmenemistä, ajatellaan realistisesti. Jos taas tekstiä ja puhetta pidetään ennemminkin yhtenä totuuden versioina, suhtaudutaan relativistisesti. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Lähestyn tutkimusaiheittani kriittisen realismin viitekehyksestä. Kriittisen realismin voidaan nähdä sijoittuvan realismin ja relativismin välimaastoon, jossa todellisuutta pidetään jossain määrin kollektiivisena ja objektiivisena, mutta siihen suhtaudutaan myös kyseenalaistaen. Kriittinen realismi on yhtä kriittinen arkirealismia kohtaan kuin sosiaalinen konstruktionismikin. Sen mukaan todellisuutta on mahdotonta havaita sellaisenaan ja parasta mitä voimme tehdä, on pyrkiä parantamaan tulkintojamme todellisuudesta. (Ks. Cruickshank 2003, 1–2; Mäntysaari & Lassila 2018; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Tutkimuksessani lähestyn epistemologisia kysymyksiä kriittisen realismin näkökulmasta, mutta myös relativistinen käsitys säilyy jossain määrin mukana. Esimerkiksi kilpailumanipulaation riskitekijöiden ja torjuntakeinojen kohdalla huomioni on siinä, *mistä puhutaan* eli lähtökohtaisesti realistisemmassa tutkimusparadigmassa. Urheilun tutkinnallisten menetelmien kriminaalipoliittisen muutoksen kohdalla kiinnostuksen kohteenani on *mistä puhutaan* ohella myös se, *miten puhutaan*. Tällöin intressi muuttuu enemmän kontekstuaaliseksi, eli relativistisemmaksi (ks. Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006).

Kriittisen realismin näkökulmasta tiedekin voi erehtyä. Nykyiset vallalla olevat teoriat ovat luultavasti parhaimmillaankin vain lähellä totuutta, mutta loppujen lopuksi kuitenkin enemmän tai vähemmän epätosia (Raatikainen 2004, 72–75). Esimerkiksi kilpailumanipulaation yleiset riskitekijät ja torjuntakeinot ovat realismin ontologian mukaisesti tutkimuskohtena jossain määrin ihmisen käsityksistä riippumaton kokonaisuus, mutta näkemykset kriminaalipoliittisesta muutoksesta taas pohjaavat voimakkaammin sosiaaliseen ontologiaan (ks. Sirén & Pekkarinen 2017, 4), eli ihmisten käsityksiin perustuvaan kokonaisuuteen. Realismi ja relativismi eivät ole ”leirejä”, joista ei voi palata kerran niihin astuttuaan. Samaan tutkimusongelmaan voi soveltaa erilaisia paradigmoja, eikä samassa paradigmatassa tarvitse pysytellä kerran sellaisen avulla asioita tarkasteltuaan. Joskus niiden yhdistely voi olla kaikista mielekkäin vaihtoehto. (Saara-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

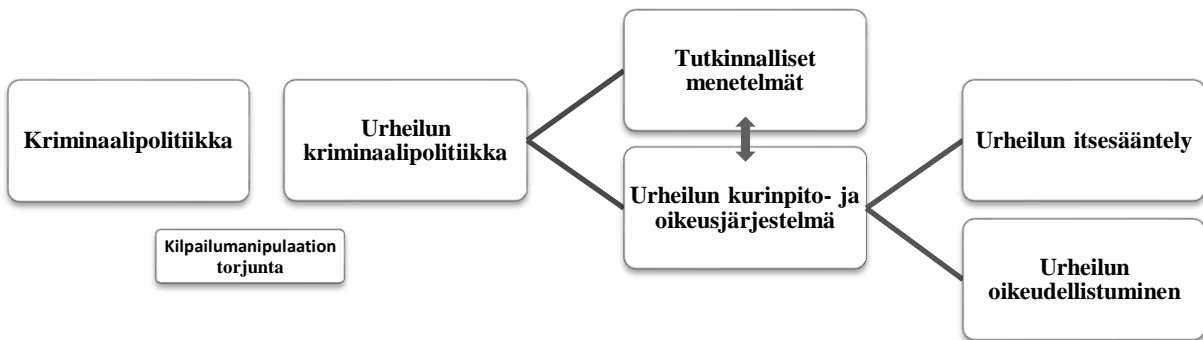
Tutkimukseni keskeiset käsitteet ja niiden väliset suhteet ensimmäisen tutkimuskysymyksen näkökulmasta olen jäsentänyt kuviossa 2. Toisen ja kolmannen tutkimuskysymyksen osalta keskeisimmät käsitteet olen jäsentänyt kuviossa 3. Kuviot on luotu synteessä tutkimukseni teoriaosuuden pohjalta. Tässä kehyksessä määrittelen kilpailumanipulaation yhdeksi korruption ja spesifimmin urheilukorruption muodoksi, jonka olen eritellyt hallinnollisen korruption

ulkopuolelle. Käsitteenä kilpailumanipulaatio jakautuu vedonlyöntiperustaiseen ja urheiluperustaiseen manipulaatioon.

KUVIO 2. Keskeiset käsitteet ja niiden väliset suhteet ensimmäisen tutkimuskysymyksen osalta.

Urheilun kriminaalipolitiikka ei ole osa yhteiskunnan kriminaalipolitiikkaa, mutta sen sisällöt ovat vastaavanlaiset. Kilpailumanipulaation torjunta sijoittuu yhteiskunnan kriminaalipolitiikan ja urheilun kriminaalipolitiikan välimaastoon, muodostaen löyhän linkin näiden kokonaisuuksien välille. Urheilun kriminaalipolitiikka jakautuu tässä kehyksessä tutkinnallisiin menetelmiin ja urheilun kurinpito- ja oikeusjärjestelmään, jotka ovat vuorovaikutteisessa suhteessa keskenään. Kurinpito- ja oikeusjärjestelmän lähikäsitteitä ovat puolestaan urheilun itsesääntely ja oikeudellistuminen

KUVIO 3. Keskeiset käsitteet ja niiden väliset suhteet toisen ja kolmannen tutkimuskysymyksen osalta.

5.3 Tutkimusaineisto ja -menetelmät

5.3.1 Tutkimusjoukon valikoituminen ja aineiston kuvaus

Tutkimusjoukko koostui yhdeksästä (9) asiantuntijasta, jotka vastaavat edustamissaan organisaatioissa kilpailumanipulaatioon liittyvistä asioista. Vastaajien joukossa oli muun muassa kilpailupäälliköitä, urheilujohtajia, toimitusjohtajia sekä muissa vastaavissa asemissa toimivia henkilöitä. Tutkittavat organisaatiot valikoituivat tutkimustehtävien näkökulmasta (esim. Eskola, Lätti & Vastamäki 2018). Keskeisimmät organisaatioiden valintaan vaikuttaneet teemat olivat kilpailumanipulaation riskitekijät ja urheilun kriminaalipoliittinen muutos. Ajatuksenani oli tarkastella riskitekijöitä eri lajien ja organisaatioiden asiantuntijoiden näkökulmasta. Tarkoituksenani oli rajata mukaan ne lajit, joihin kohdistuisi eniten vedonlyöntiä, eli ne olisivat kilpailumanipulaation kannalta kiinnostavimpia ja mahdollisesti riskialtteimpia kohteita. Tämän vuoksi oletin, että näissä lajeissa ja organisaatioissa olisi myös eniten tietoutta tutkittaviin ilmiöihin liittyen. Lisäksi tiedossani oli, että Suomessa kilpailumanipulaation torjunta ja monitorointi kuuluvat osaksi SUEKin ja Veikkauksen toimintaa. Laadullisessa tutkimuksessa kohdejoukko valitaan usein tarkoituksenmukaisesti (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 164), joten esimerkiksi haastatteluun voidaan valita ne henkilöt, joilla on tietoa ja kokemusta tutkittavasta ilmiöstä (Eskola, Lätti & Vastamäki 2018; Puusa 2011; Tuomi & Sarajärvi 2018, 63).

Lajikohtaiset vedonlyöntitilastot eivät ole julkista tietoa, joten päätin haastatella tämän vuoksi ensimmäisenä avaininformanttina Veikkauksen edustajaa. Hänen mukaansa kotimaisista joukkuelajeista suosituimpia vedonlyöntikohteita ovat jalkapallo, jääkiekko, pesäpallo, salibandy ja koripallo. Yksilölajeista hän korosti etenkin tenniksen asemaa. Lajien välisiä eroja hän täsmensi siten, että jalkapallo ja jääkiekko ovat selkeästi suosituimmat kohteet. Kattavamman kuvan saamiseksi tiedustelin vielä myöhemmin Veikkauksen asiakaspalvelusta tarkempia tilastoja vedonlyöntikohteisiin liittyen. Asiakaspalvelusta vastattiin seuraavasti:

”Eri pelimuodoissa on hiukan eroja. Suosituimmat lajit Pitkävedossa sekä Livevedossa ovat jalkapallo ja jääkiekko. Nämä ovat ylivoimaisesti suurimmat ja niitä

pelataan lähes yhtä paljon. Sitten tulee järjestyksessä tennis, koripallo ja E-urheilu. Jos otetaan mukaan myös Moniveto, Tulosveto jne., niin pesäpallo nousee viidenneksi pelatuimmaksi.”

(Veikkauksen asiakaspalvelu 18.4.2019.)

Näiden esitietojen perusteella päädyin valitsemaan tutkimusjoukkooni seuraavat lajit ja organisaatiot (taulukko 4):

TAULUKKO 4. Tutkimuksen kohdejoukkoon kuuluneet organisaatiot ja lajit.

Organisaatio	Laji
Suomen Palloliitto	Jalkapallo
Jalkapalloliiga ry (Veikkausliiga)	Jalkapallo
Suomen Jääkiekkoliitto	Jääkiekko
Jääkiekon SM-liiga (Liiga)	Jääkiekko
Suomen Koripalloliitto	Koripallo
Suomen Tennisliitto	Tennis
Suomen Pesäpalloliitto	Pesäpallo
SUEK ry	
Veikkaus	

Jalkapallo ja jääkiekko olivat selvimmät valinnat, sillä ne olivat saamieni esitietojen perusteella keskeisimmät lajit vedonlyönnin näkökulmasta. Kotimaisessa jalkapallossa on myös tullut ilmi enemmän kilpailumanipulaatiotapauksia kuin muissa lajeissa. Tämän vuoksi päätin painottaa näitä lajeja muita enemmän, ottamalla mukaan myös molempien lajien pääsarjaorganisaatiot. Lisäksi ne toivat aineistoon tarpeellista täydennystä siinä mielessä, että kummankaan lajin pääsarjat eivät kuulu Suomessa lajiliittojen alaisuuteen. Koripallo, tennis ja pesäpallo olivat kaikki suurimpien vedonlyöntikohteiden joukossa. Koripallo ja tennis ovat lajeja, joissa on ollut kansainvälisesti kilpailumanipulaatiotapauksia (esim. Boniface ym. 2012, 7; Gorse & Chadwick 2011, 20; IOC & Interpol 2016, 20; Trumphyte 2016). Lisäksi tennis valikoitui mukaan tuomaan perspektiiviä yksilölajin näkökulmasta. Pesäpallon osalta mielenkiintoa lisäsi

myös 1990-luvun lopun sopupelivyyhti, joka on tunnetuin ja laajamittaisin kotimaisin voimin toteutetuin kilpailumanipulaatiokokonaisuus.

Haastateltavien henkilöiden valinnassa tarkoitukseni oli löytää organisaatioista henkilöitä, joiden toimenkuvaan sisältyisi kilpailumanipulaatioon liittyvät asiakokonaisuudet. Lähestyin edellä mainittujen organisaatioiden viestintävastaavia, joilta tiedustelin, kenen tai keiden vastuualueelle tämän aihepiirin kysymykset kuuluvat. Yhteydenottoihini vastattiin nopeasti ja löysin oikeat henkilöt pienellä vaivalla. Lähestyin potentiaalisia haastateltavia saatekirjeellä, jossa avasin tutkimukseni tarkoituksen ja sisällön keskeisiltä osin. Informanttien kontaktoinnissa toimiva tapa on myös hyödyntää ensimmäisiä yhteydenottoja ja kysyä suosituksia sopivista haastateltavista (Eskola ym. 2018). Osalla haastatelluista olikin tiedossa eri organisaatioiden vastuuhenkilöitä haastatteluteemoihin liittyen, joten hyödynsin myös heidän tietouttaan asian tiimoilta. Litteroitua haastatteluaineistoa kertyi yhteensä 93 liuskaa, kirjainkoolla 12 ja rivivälillä 1,5. Haastatteluiden kesto vaihteli ajallisesti 22–59 minuutin välillä.

5.3.2 Aineistonkeruu temahaastatteluin

Aineistonhankintamenetelmän valintaa ohjaavat varsin selkeät peruseriaatteen:

- a) minkälaista tietoa etsitään
ja
- b) keneltä tai mistä sitä etsitään.

Lisäksi aineistonkeruumenetelmän valinnassa on huomioitava sen yhteys tutkimusongelmiin (Hirsjärvi ym. 2009, 184) sekä tutkimuksen teoreettiseen viitekehykseen (Alasuutari 2011, 63). Aineistonkeruumenetelmän valinta on pystyttävä uskottavasti perustelemaan. Tässä perustelussa keskeistä on se, että tutkija tuntee eri menetelmien tarjoamat mahdollisuudet ja rajoitukset. Ytimessä on menetelmän tarkoituksenmukaisuus tutkittavan ilmiön näkökulmasta, sillä kaikki tutkimusmenetelmät ovat osaltaan rajallisia. (Puusa & Juuti 2011.)

Menetelmänvalintaan liittyvä pohdintani nivoutui tutkimustehtävien ympärille. Alun perin urheilun kriminaalipolitiikkaa käsittelevää kandidaatintutkielmaa tehdessäni suunnitelmana oli, että pro gradu -vaiheessa tätä tematiikkaa olisi järkevintä lähestyä määrällisellä tutkimusotteella, esimerkiksi kyselytutkimuksen kautta. Näkökulmani oli, että urheilun kriminaalipolitiikkaan liittyvää tematiikkaa ei oltu aikaisemmin tutkittu, joten tiedonintressini voisi tässä tapauksessa olla lähinnä kartoittava. Kyselylomakkeella olisin voinut lähestyä esimerkiksi liitto- ja seuratoimijoita. Jo tutkimusprosessin alkuvaiheessa – keskusteltuani asiasta graduseminaareissa sekä ohjaajani kanssa – tulin siihen johtopäätökseen, että kyselypohjainen aineisto saattaisi jäädä tuloksellisesti turhan ohueksi. Seura- ja liittotason toimijoiden tietoisuus käsiteltävistä ilmiöistä olisi todennäköisesti ollut rajallista. Kilpailumanipulaatioon ja urheilun kriminaalipolitiikkaan liittyvä tieto on keskittynyt Suomessa lähinnä suurimmille lajiliitoille ja muille ilmiön kannalta keskeisille toimijoille, kuten SUEKille ja Veikkaukselle. Tässä katsannossa laadullinen lähestymistapa oli selkeästi tarkoituksenmukaisin vaihtoehto, sillä pyrkimyksenäni oli päästä käsiksi sellaisiin ilmiöihin, joiden käsittely edellyttää kulttuurillista ymmärrystä niin tutkijalta kuin tutkittaviltakin. Laadullisen lähestymistavan avulla tutkimuskohteesta voidaan nostaa hyvinkin eriytyneitä esiolettamuksia tilanteessa, jossa aihetta ei ole vielä aikaisemmin tutkittu (Hakala 2018). Lisäksi arvioni oli, että tutkimusaiheeni tulisi tuottamaan monitahoisia vastauksia, jotka kaipaisivat syventämistä jo aineistonkeruun aikana (ks. Hirsjärvi ym. 2009, 205).

Keräsin tutkimuksen aineiston teemahaastatteluin vuoden 2019 maaliskuun ja elokuun välisenä aikana. Teemahaastattelussa kysymysten järjestys ja muotoilu voivat vaihdella varsin vapaasti. Tätä melko väljää haastattelurakennetta nimitetään puolistrukturoiduksi haastatteluksi. (Eskola ym. 2018; Ruusuvoori & Tiittula 2005.) Tuomen ja Sarajärven (2018, 66) mukaan teemahaastattelurungon sitovuus eri haastattelutilanteissa on pitkälti makukysymys: toteutusmuoto voi vaihdella avoimesta keskustelusta tarkasti määriteltyihin haastattelukysymyksiin. Teemahaastatteluissa haastatteluun liittyvät aihepiirit on etukäteen määritelty. Haastattelutilanteessa edetään näiden määriteltyjen aihepiirien ja niihin liittyvien täydentävien kysymysten varassa. (Eskola ym. 2018; Eskola & Suoranta 1998, 86; Ruusuvoori & Tiittula 2005; Puusa 2011; Tuomi & Sarajärvi 2018, 64.) Usein haastattelijalla on haastattelutilanteissa mukana jonkinlainen tukilista käsiteltävistä asioista, mutta eteneminen on usein vapaamuotoista (Eskola & Suoranta 1998, 86). Aivan mitä tahansa ei voi

teemahaastattelussakaan silti kysellä, vaan kysymysten täytyy tuottaa vastauksia tutkimuksen tarkoituksen ja tutkimustehtävien mukaisiin intresseihin (Tuomi & Sarajärvi 2018, 66).

Haastattelun selkeä etu aineistonhankintamenetelmänä on joustavuus. Haastattelija kykenee haastattelun aikana oikaisemaan väärinkäsityksiä, syventämään saatavia tietoja, selventämään ilmauksia ja käymään vuorovaikutteista dialogia haastateltavan kanssa. (Hirsjärvi ym. 2009, 205; Puusa 2011; Tuomi & Sarajärvi 2018, 63.) Tutkimuksessani nämä seikat osoittautuivat tarpeelliseksi, sillä tutkimuskohteeni käsitteellistäminen haastateltaville vaati paikoittain syventävää keskustelua. Epäilykseni on, että esimerkiksi kyselyn ohien liitettyihin käsitelmäärittelyihin tuskin olisi paneuduttu yhtä huolellisesti kuin nyt kahdenvälisessä vuorovaikutustilanteessa (esim. Tuomi & Sarajärvi 2018, 63–64). Haastatteluun liittyy menetelmänä myös haasteita. Haastattelut vievät aikaa, niihin voi sisältyä virhelähteitä ja niissä on taipumus antaa sosiaalisesti hyväksytyjä vastauksia. Haastattelutilanteissa voi syntyä molemminpuolisia tulkintavirheitä tilanteissa, joissa tutkijan ja tutkittavan käyttämä sosiaalinen kieli ei kohtaa. Tutkijan on syytä tarkastella kriittisesti myös omaa johdattelevuuttaan ja sen vaikutusta saatuihin vastauksiin. (Hirsjärvi ym. 2009, 206; Puusa 2011.)

Muodostin haastatteluissa käytetyn teemahaastattelurungon tutkimukseni teoreettiseen viitekehykseen ja tutkimusongelmiin nojaten (esim. Eskola ym. 2018). Aikaisemman tutkimustiedon ohella käytössäni oli myös SUEKin sisäistä aineistoa, kuten kilpailumanipulaation kansallisen uhka-arvion luonnos, ohjaajaltani saamani näkemykset sekä henkilökohtainen työkokemukseni aihepiirin parissa. Teemahaastattelulle ominaisesti, haastattelurunkoani voidaan luonnehtia puolistrukturoiduksi (Eskola ym. 2018; Ruusuvoori & Tiittula 2005). Haastattelurunkoon sisältyi seitsemän eri teemaa (ks. liitteet 1–3). Kohdensin haastattelurungon sisältöjä useampaan otteeseen, sillä halusin tietää eri organisaatioista joitain heille spesifejä asioita (ks. Eskola ym. 2018). Esitin haastatteluissa myös spontaaneja kysymyksiä, jotka pohjautuivat intuitiivisiin ja kokemusperäisiin havaintoihin (ks. Puusa 2011). Haastattelun perusrakenne pysyi kuitenkin kaikille melko samana. Haastattelutilanteissa haastattelurunko toimi lähinnä tukilistana, jonka avulla muistin käsitellä kaikki tarvittavat teema-alueet (ks. Eskola ym. 2018; Eskola & Suoranta 1998, 86).

Pyryn haastattelutilanteissa olemaan kiinnostunut haastateltavista ja heidän sanomisistaan. Nykytiedon valossa haastattelijan osallisuutta ei nähdä haitallisena, vaan aktiivisuuteen jopa kannustetaan. Kun haastattelija reagoi haastateltavan puheeseen ja osoittaa kiinnostuksensa esimerkiksi nyökkäyksin, on haastattelutilanne luontevampi ja miellyttävämpi. Eläytyminen kannustaa haastateltavaa kertomaan avoimesti näkemyksistään ja kokemuksistaan. Haastattelu on vuorovaikutusta, jossa molemmat osapuolet vaikuttavat toisiinsa. (Esim. Eskola ym. 2018; Puusa 2011.) Kiinnostuneisuus haastateltavaa ja tämän sanomisiaan kohtaan on keskeinen osa tutkijan ja tutkittavan välille muodostuvaa luottamuksellista suhdetta, jota pidetään myös tiedon saannin edellytyksenä (ks. Puusa 2011; Ruusuvuori & Tiittula 2005). Tätä luottamussuhdetta vahvistin huolehtimalla tarkasti myös tutkimuseettisistä seikoista, joita käsittelem seuraavassa luvussa.

Haastattelun annin ja sujuvuuden kannalta on tärkeää perehtyä tutkimusaiheeseen hyvin ennen haastattelujen aloittamista (Eskola ym. 2018). Vaikka haastattelutilanteessa tutkijan rooli painottuu pitkälti kuunteluun ja tarkentavien kysymysten esittämiseen, tulee hänellä olla vahva teoreettinen ymmärrys tutkittavasta ilmiöstä. (Puusa & Juuti 2011.) Teoreettisen perehtymisen lisäksi selvitin haastattelun kohteena olleiden organisaatioiden taustoja ja toimintoja, jotta pystyisin tarvittaessa kohdistamaan kysymyksiäni olennaisiin seikkoihin. Paikoittain harjoitin lähdekritiikkiä ja virkistin haastattelun muistia tarkentavien kysymysten avulla. Pitäydyin kuitenkin ohjaamasta keskustelun suuntaa liikaa, sillä kyseessä ei ollut erityisen vahvasti strukturoitu haastattelumuoto. (Ks. Puusa 2011.) Myös haastattelupaikalla voi olla merkitystä haastattelun onnistumisen kannalta. Koska haastattelutilanne kannattaa tehdä haastateltavan kannalta mahdollisimman vaivattomaksi (Eskola ym. 2018), annoin päätävänsä asiasta haastateltavilleni. Suurin osa haastatteluista toteutettiin informantin työpaikalla. Kenties erikoisin miljöö oli eräässä haastattelussa, mikä toteutettiin tiukan aikataulun vuoksi varhain aamulla haastateltavan hotellihuoneessa.

5.4 Tutkimusetiikka ja tutkijan asema

Haastattelututkimukseen liittyy useita eettisiä kysymyksiä. Haastattelu on luottamuksellinen prosessi, jossa haastattelijan on kerrottava haastateltavilleen totuudenmukaisesti tutkimuksensa

tarkoituksesta, käsiteltävä haastatteluaineistoa luotettavasti sekä suojattava haastateltaviensa henkilötietoja ja anonymiteettiä huolellisesti. (Tiittula & Ruusuvuori 2005.)

Haastateltaville tulisi ennen haastattelua saattaa tiedoksi ainakin seuraavat seikat:

- tutkijan yhteystiedot,
- tutkimuksen aihe ja tavoite,
- haastattelun toteutus,
- osallistumisen vapaaehtoisuus,
- haastattelun käsittelyn luottamuksellisuus,
- haastatteluotteiden sisällyttäminen tutkimusjulkaisuihin,
- haastattelun jatkokäyttö ja arkistointi.

(Ranta & Kuula-Luumi 2017.)

Kerroin tutkimusjoukkoon valikoituneille henkilöille etukäteen, mistä aiheesta tutkimus tehdään ja perustelin, miksi juuri heidän vastauksensa olisi tärkeä. Lupasin haastateltaville anonymiteetin, jossa heidän henkilöllisyytensä suojattaisiin. Esitin heille myös sen, että tutkimusraportissa organisaatiot nimetään. Haastattelutilanteessa kerroin vastaajille, että he voivat keskeyttää tutkimukseen osallistumisen missä tahansa vaiheessa tutkimusprosessia. Lisäksi tarjosin heille mahdollisuuden tarkistaa ne suorat sitaatit, jotka tulen esittämään tutkimusraportissa. Merkittäviä sisällöllisiä muutoksia sitaatteihin ei jälkikäteen tehty. Tutkimusaineiston osalta kerroin vastaajille, että aineisto tulee jäämään vain tutkijan käyttöön, joka huolehtii asianmukaisesti aineiston säilyttämisestä ja myöhemmin sen mahdollisesta tuhoamisesta. Vastaajien anonymiteetistä huolehdin sekä analyysivaiheessa että tutkimusraportissa. Anonymisoin vastaajat jo litterointivaiheessa ja tutkimusraportissa esitettävistä aineistositaateista poistin kaikki vastaajien anonymiteettiä uhkaavat ilmaukset. Lisäksi karsin sitaateista murreilmaisut ja muut epäsuorat sekä suorat tunnisteet (esim. Kuula 2011, 76–78) ja luettavuutta hankaloittaneet ilmaiset ja täytesanat. Tämän tein siten, ettei tutkittavan sanoma kuitenkaan muuttunut.

Tutkimuksen etiikka voidaan nähdä laajana kokonaisuutena, joka koskee tutkimusaineiston elinkaarta, eli tutkimusaineiston keräämistä, raportointia, julkaisua ja säilyttämistä. Tieteen yleisenä eettisenä arvona on pyrkiä riippumattomuuteen ja itsenäisyyteen. (Kuula 2011, 19; von Bondsdorff, Järvensivu & von Bondsdorff 2018, 1.) Eettistä tutkimusprosessia ohjaavat hyvän tieteellisen käytännön (HTK) periaatteet, joiden mukaan tutkimuksessa tulee noudattaa tiedeyhteisön tunnustamia toimintatapoja. Nämä tarkoittavat yleistä tarkkuutta ja rehellisyyttä tutkimustyössä yleisesti, tulosten esittämisessä ja tallentamisessa sekä muiden tutkimusten ja niiden tulosten arvioinnissa (TENK 2020). Hyvän tieteellisen käytännön loukkauksia voivat olla esimerkiksi puutteelliset viittaukset aikaisempiin tutkimuksiin ja menetelmien sekä tulosten harhaanjohtava raportointi (Tuomi & Sarajärvi 2018, 112). Sisällytin eettiset lähtökohdat läpileikkaavasti tutkimukseni kaikkiin vaiheisiin. Vaikka tutkimusetiikkaa käsitellään eksplisiittisesti vain tässä luvussa, on nämä lähtökohdat huomioitu tarkasti tutkimuksen eri vaiheissa. Tutkimuseettiset normit eivät sido tutkijaa laillisesti, mutta ne velvoittavat ammatillisesti (Kuula 2011, 43).

Kiinnitin huomiota myös mahdolliseen sidonnaisuuteeni ja esiyymmärrykseeni. Ihmisille on ominaista, että he kysyvät kysymyksiä ja tulkitsevat vastauksia niistä lähtökohdista ja siitä ymmärryksestä käsin, joka heille on muodostunut. Eri ihmiset kuvaavat ja tulkitsevat samoja asioita eri tavoin. (Hirsjärvi ym. 2009, 160.) Tutkimusprosessin alkuvaiheessa tutkijalla on yleensä jonkinlainen esiyymmärrys tutkittavasta aiheesta, joka ohjaa tutkimuksellista ajattelua sekä tiedonhankintaa. Tämä esiyymmärrys voi pohjautua esimerkiksi omakohtaisiin kokemuksiin tai tietoon. (Puusa & Juuti 2011.) Omien mielipiteiden sisältämiä arvolatauksia ja piilo-oletuksia on haastavaa tunnistaa, sillä ne ovat voineet muotoutua jo hyvän aikaa. Yksilöt ovat jatkuvassa dialektisessa vuorovaikutuksessa sosiaalikultuurisen ympäristönsä kanssa. Ajatteluamme ja toimintamme ohjaavat lukuisat tekijät, joista pystymme todennäköisesti tunnistamaan vain osan. Puusa ja Juuti (2011) puhuvat kulttuurisista konventioista, joita ihmiset omaksuvat erilaisista sosiaalisista konteksteista. Laadulliseen tutkimukseen tuleekin suhtautua kontekstisidonnaisena. Tutkijan käsitys todellisuuden luonteesta ohjaa sitä, millä näkökulmalla hän tutkimuskohdettaan lähestyy (Puusa 2011). Tieteellisessä objektiivisuudessa on kyse siitä, miten yksilö kykenee tai ainakin pyrkii tunnistamaan oman subjektiivisuutensa. Objektiivisuus itsessään on ideaali, mutta sitä kohti pyrkiminen on tärkeä tavoite. (Eskola & Suoranta 1998, 17.)

Olen työskennellyt SUEKissa opintojeni ohella vuodesta 2017. SUEKin vastuulle kuuluu Suomessa muun muassa antidopingvalvonta, kilpailumanipulaation torjunta ja urheilun eettisten asioiden sekä katsomoturvallisuuden edistäminen. Työtehtäväni SUEKissa ovat liittyneet etenkin urheilun eettisiin asioihin ja kilpailumanipulaation torjuntaan. Organisaatiolla on ollut merkittävä vaikutus kiinnostukseeni aihetta kohtaan, tutkimuskohteeni valintaan sekä esiymmärrykseeni tutkittavista ilmiöistä. Työympäristöni vuoksi olen saanut etukäteen kilpailumanipulaatioon liittyvää tietoutta, joka on saattanut muodostaa itselleni valmiita käsityksiä ja ennako-oletuksia. Tutkimus tuotettiin osittain SUEKin tietotarpeeseen. Tutkimuksessa käsitellään kriittisesti myös SUEKin toimintaympäristöön läheisesti kuuluvaa kokonaisuutta, tutkinnallista toimintaa, minkä vuoksi avoimuus omasta asemasta on erityisen tärkeää. Tutkijan oma moraalit saattaa vaikuttaa herkästi tieteelliseen työhön (Niiniluoto & Haaparanta 2016, 101). Tutkimusprosessissa olen asemani vuoksi kiinnittänyt erityistä huomiota siihen, ettei asemani tai esiymmärrykseni johdattelisi tutkimusta valmiisiin suuntiin.

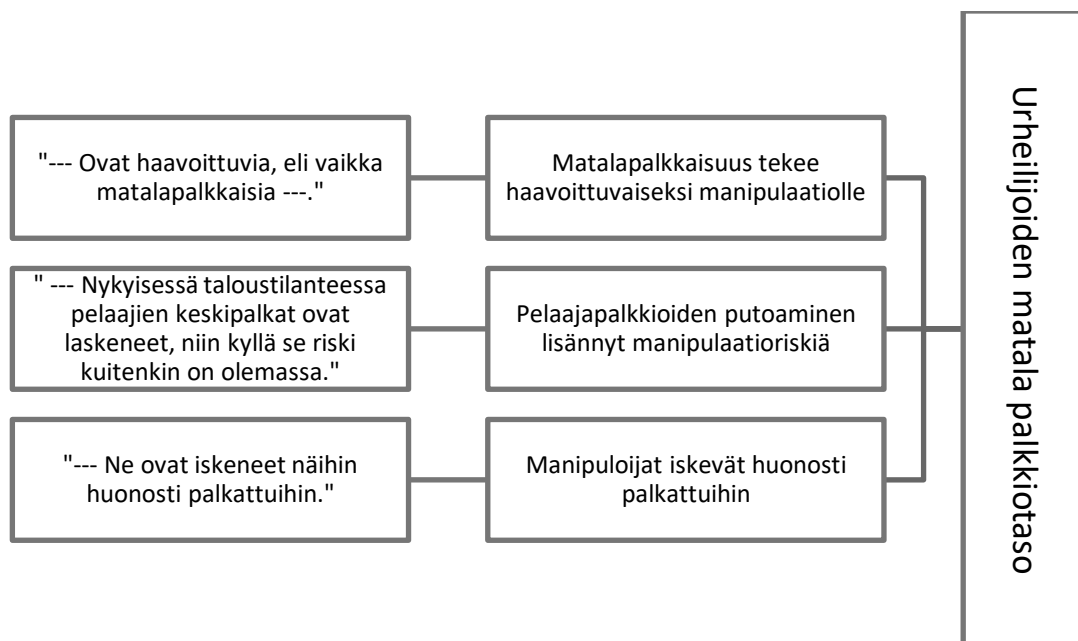
5.5 Aineiston analysointi – teoriaohjaavuus tulkintalinjana

Hirsjärven ja kumppanien (2009, 266) mukaan aineiston analyysin pohjan muodostaa aineiston perinpohjainen tunteminen. Jo litterointivaiheessa luin kirjoittamaani tekstiä aktiivisesti läpi useampaan kertaan. Litteroinnin jälkeen kuuntelin ja luin aineiston vielä kertaalleen läpi tekemättä merkintöjä. Tätä seuraavalla lukukerralla merkkasin Microsoft Wordin kommenttityökalulla tutkimuskysymysten näkökulmasta kiinnostavat kohdat eli koodasin aineiston. Kirjoitin myös jatkuvasti muistiinpanoja alustavista havainnoista, tulkinnoista ja esiin nousevista kysymyksistä. Tämän jälkeen sijoitin alkuperäisilmaukset alustaviin teemoihin, jotka muodostin tutkimuskysymysten ja teemahaastattelurungon pohjalta (ks. Eskola & Suoranta 1998, 116; Tuomi & Sarajärvi 2018, 79). Tätä vaihetta kutsutaan alkuperäisdatan pelkistämiseksi eli redusointivaiheeksi (ks. Alasuutari 2011, 31). Redusointivaiheessa karsin aineistosta pois kaiken tutkimuskysymysten kannalta epäolennaisen (ks. Tuomi & Sarajärvi 2018, 92). Teemat muovautuivat ja tarkentuivat matkan varrella jatkuvasti. Myös havaintoyksiköt saattoivat siirtyä alkuperäisestä teemasta toiseen analyysin edetessä. Käytännössä analyysin sisäinen jäsennys asettuu lopulliseen muotoonsa vasta useiden vaiheiden jälkeen (Kiviniemi 2018). Lopulliset teemat ja alateemat ovat

nähtävissä tutkimusraportin tulososiossa. Alustavat teemat, joihin lähdin sijoittamaan alkuperäisilmauksia olivat:

1. kilpailumanipulaation riskitekijät,
2. kilpailumanipulaation torjunta, toimijat ja vastuusuhteet,
3. kilpailumanipulaation seuraukset ja motiivit,
4. urheilun tutkinnallisten menetelmien muutos,
5. näkemykset tutkinnallisten menetelmien muutoksesta.

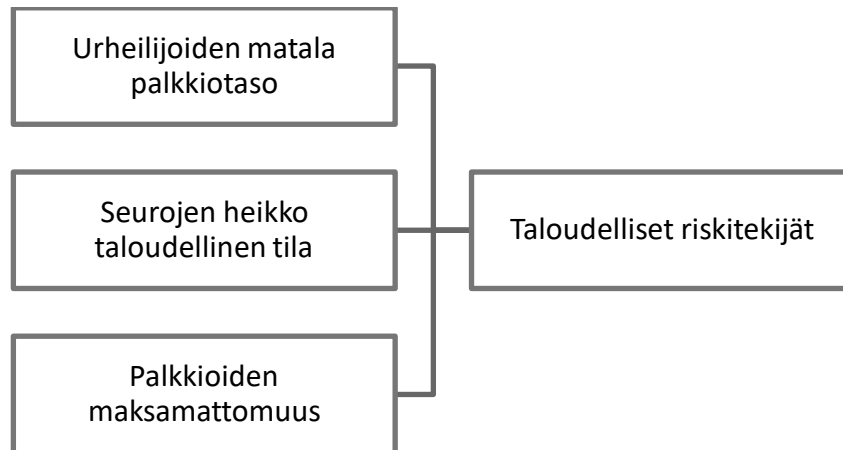
Alkuperäisistä ilmauksista, eli aineistositaateista, muodostin pelkistettyjä ilmauksia. Näistä etsin samoja aihealueita kuvaavia ilmaisuja, jonka jälkeen yhdistin ne alaluokiksi. Tätä nimitetään aineiston ryhmittelyksi, eli klusteroinniksi (kuvio 4).

KUVIO 4. Esimerkki aineiston klusteroinnista. Eteneminen alkuperäisistä ilmauksista pelkistettyihin ilmaisiin ja niiden yhdistäminen alaluokaksi.

Aineiston klusteroinnin jälkeen vuorossa oli aineiston käsitteellistäminen, eli abstrahointi. Tässä vaiheessa alkuperäisilmauksista edetään teoreettisiin käsitteisiin ja johtopäätöksiin.

Abstrahointia jatketaan niin pitkään, kuin se on aineiston sisällön näkökulmasta mahdollista. (Ks. Metsämuuronen 2011, 254; Tuomi & Sarajärvi 2018, 92–94.) Käytännössä tämä tarkoitti alaluokkien yhdistämistä yläluokiksi ja edelleen pääluokiksi, eli teoreettisiksi käsitteiksi (kuvio 5).

KUVIO 5. Esimerkki aineiston abstrahoinnista. Eteneminen alaluokista yläluokkiin. Joissain tapauksissa abstrahointi jatkui edelleen yläluokista pääluokkiin.

Osa ylä- ja pääluokista oli teoriasta lähes suoraan johdettavissa ja osassa oli mukana myös aineistolähtöistä otetta. Tämänkaltaista analyysimuotoa, jossa sovelletaan paikoittain aineisto- ja paikoittain teorialähtöistä otetta, nimitetään teoriaohjaavaksi sisällönanalyysiksi. Lähtökohtaisesti teoriaohjaava sisällönanalyysi etenee pitkälti aineiston ehdoilla, kuten aineistolähtöinen analyysikin, mutta ero tulee esille siinä, miten abstrahoinnissa empiirinen aineisto kiinnittyy teoreettisiin käsitteisiin. (Ks. Eskola 2018, 183; Tuomi & Sarajärvi 2018, 97–99.) Eskola ja Suoranta (1998, 134) muistuttavat, että aineistolähtöisyys luonnehtii jossain määrin kaikkea tutkimusta, sillä teoriattomasti havaitseminen lienee yksinkertaisesti mahdotonta. Käsitteiden abstrahoinnin jälkeen edessä oli analyysin ja tulkinnan nivominen teoreettisiin kytkentöihin, eli tutkimusraportin kirjoittaminen.

6 TULOKSET

Tulososio jäsentyy muodostamieni tutkimuskysymysten pohjalta. Ensimmäisessä tulosluvussa (6.1) esittelen kilpailumanipulaation riskitekijät yleisellä tasolla. Tarkastelen samalla riskitekijöiden ilmenemistä suomalaisessa urheilussa. Toisessa tulosluvussa (6.2) käsittelen sitä, miten kilpailumanipulaatiota torjutaan Suomessa. Kolmannen luvun (6.3) aiheena on urheilun tutkinnallisten menetelmien kriminaalipoliittinen muutos ja vastaajien näkemykset siitä.

6.1 Kilpailumanipulaation riskitekijät ja niiden ilmeneminen Suomessa

6.1.1 Taloudelliset ja vedonlyöntiin liittyvät riskitekijät

Kilpailumanipulaation keskeisimmät riskitekijät liittyivät tässä tutkimuksessa taloudellisiin tekijöihin. Taloudelliset riskitekijät nivoutuivat kokonaisuudeksi, jossa riskin voidaan nähdä ikään kuin valuvan ylhäältä alas. Seurojen taloudelliset vaikeudet johtavat urheilijoiden palkkiotason alenemiseen ja viivästyneisiin tai kokonaan maksamatta jääneisiin palkkioihin. Taloudelliset vaikeudet altistavat urheilijoita hakeutumaan ”korvaaville”, eli laittomille vedonlyöntimarkkinoille (Forrest ym. 2008; Hill 2010; Tarasti 2015). Näillä markkinoilla palkkiot voivat nousta erittäin korkeiksi urheilijoiden tavanomaiseen palkkiotasoon verrattuna.

”---[yksi riskiin vaikuttava tekijä on] mitä pelaajille maksetaan. Jos pelaajaa on vapaaehtois pohjalta pelaamassa pientä korvausta vastaan ja maailmalla kyseisestä ottelusta liikkuu satojen tuhansien eurojen pelivaihdot tai raha mitä voidaan hyötyä, niin se on kohtuuton – tai voi olla isojakin eroavaisuuksia siinä – mitä saan tästä pelaamisesta verrattuna mitä siitä voisi saada, jos pelaan tietyllä tavalla esimerkiksi.”
(***Veikkaus***)

Jalkapallon kansainvälisen pelaajayhdistyksen FiPron (2012) tutkimuksessa (n=3357) Etelä-Eurooppalaisista ammattilaisjalkapalloilijoista havaittiin selkeä yhteys viivästyneiden

palkanmaksujen ja manipulaatioyritysten välillä. Useampaa kuin joka toista (55 prosenttia) pelaajaa, joka ei ollut saanut palkanmaksua ajallaan, oli pyydetty osallistumaan kilpailumanipulaatioon. Palkkion ajallaan saaneiden kohdalla vastaava lukema oli noin 40 prosenttia. Riski kilpailumanipulaatiolle oli sitä suurempi, mitä kauemmin pelaajat joutuivat odottamaan viivästyneitä palkkioitaan. Seurojen talousvaikeuksiin, urheilijoiden palkkiotasoon ja palkanmaksuun liittyvät riskitekijät on tunnistettu vahvasti myös muissa tutkimuksissa (esim. Forrest ym. 2008; Hill 2010; IOC & Interpol 2016, 19; Spapens & Olfers 2015; Tarasti 2015; Trumpy 2016), kuten myös spesifisti pohjoismaiden kohdalla (NWG 2013, 9).

Talousvaikeudet ovat tuttu haaste kotimaiselle urheiluväelle. Huippu-urheiluseuratoiminta on Suomessa monin paikoin raskaastikin tappiollista liiketoimintaa (esim. Yle 2016), sillä kotimainen markkinaympäristö on ammattilaisurheilun osalta vielä varsin rajallinen (Laine 2017). Esimerkiksi jääkiekkoliiton ja pesäpalloliiton vastaajat kertoivat omien sarjojensa olevan taloudellisesti osittain tukalassa tilanteessa. Myös koripalloliitosta ja Veikkausliigasta kerrottiin, että seuroilla on ollut viivästyneitä palkanmaksuja. Vastausten perusteella huippu-urheiluseuroista piirtyi näkemys, jossa seurojen taloustilanteet vaikuttavat polarisoituneilta: osa seuroista voi taloudellisesti hyvin ja osa on tiukoilla.

"Ja se raha tietysti luo tämän riskin, mikä sinulla on tuossa se ydinkysymyksen. Niin kuin tämä tilanne taloudellisesti varsinkin on, kehitys on neljä-viisi vuotta mennyt hirmustikin alaspäin. Niin minä olen ainakin itse sen mieltänyt, että riskit kasvavat koko ajan sille, et joku keksii jotain tyhmää, koska tulotaso on pudonnut. Se luo sen mahdollisuuden." (Jääkiekkoliitto)

"Jos lähdetään neljäätoista miesten Superpesis -seuraa [tarkastelemaan] niin meillä on varmaan tiukka paikka. Niistä 14:sta kolmanneksen tai neljänneksen talous on tiukoilla. Erittäin tiukoilla. Sitten oookoo olevia seuroja on se sama määrä, kolmannes tai neljännes. Ja sitten meillä on taloudellisesti erittäin hyviä seuroja. Meillä on kolmen kategorian seuroja." (Pesäpalloliitto)

Useiden ammattilaisurheiluseurojen toimintalogiikka toimii siten, että seurat eivät edes tavoittele taloudellista voittoa vaan panostavat pitkälti vain urheilulliseen menestykseen. Tämä siitä huolimatta, että esimerkiksi jääkiekossa ja jalkapallossa suurin osa pääsarjatason suomalaisseuroista on ryhtynyt voittoa tavoitteleviksi osakeyhtiöiksi (ks. Laine 2017).

”Tämä ei ole sellaista liiketoimintaa suurimmalle osalle. Että lähdetäisiin hakemaan osakeyhtiölain mukaisesti, jolloin firman tavoite on tehdä voittoa. Kyllä tämä enemmänkin on siinä, että pyörittää... menestyy urheilullisesti. Siihenhän itseasiassa nämä kaksi seuraakin, Allianssi ja Tampere United, ovat kaatuneetkin.”
(Veikkausliiga)

Talousvaikeuksien nähtiin lisäävän seuroissa myös riskinoton mahdollisuutta. Taloudellisen paineen uskottiin johtavan esimerkiksi seuroille tuntemattomien pelaajien rekrytointeihin. Veikkausliigasta kuvattiin, miten seurojen taloudellista ahdinkoa pyritään käyttämään hyväksi manipuloijien toimesta. Tämänkaltaisissa tilanteissa koitetaan vaikuttaa seurojen omistusjärjestelyihin ja tuomaan seuraan sisään taloudellista pääomaa ja matalakustanteisia tai ilmaisia pelaajia, jotka tähtäävät rikolliseen toimintaan (Ikonen 2016). Manipuloijat naamioivat todelliset intressinsä taloudelliseksi yhteistyöksi, vaikka tavoitteena on ottaa haltuun seuran operatiivista toimintaa siltä osin, mikä on manipulaation kannalta tarpeellista. Varsinkin matalan korruption maissa, kuten Suomessa, manipuloijat muodostavat kohteidensa kanssa pidempiaikaisia suhteita ja etenevät varsinaisiin manipulointipyyntöihin hiljalleen (Hill 2009; IOC & Interpol 2016, 21–22). Veikkausliigan vastaajan mukaan suomalaisessa jalkapallossa on tapahtunut kilpailumanipulaatiotapauksia omistusjärjestelyiden kautta. Esimerkkinä nousi esiin vuonna 2005 vantaalaisen A.C. Allianssin omistajaksi tullut kiinalaisbelgialainen konsortio, jolla liigan mukaan ”urheilulliset tavoitteet eivät olleet mitenkään ykkösenä”.

”Siellä on jouduttu taloudellisesti hankalaan tilanteeseen ja sitten näiden omistajajärjestelyiden kautta on pyritty siihen iskemään. Varsinkin näissä omistusjärjestelyissä, jos on hankalaa taloudellista tilannetta. Näissä on kyllä selkeä kaava. Näitä kalasteluita on tuolta kansainväliseltä puolelta. Oltaisiin valmiita investoimaan ja tuomaan pelaajia. Varsinkin sellainen, jos on valmis tuomaan pelaajia,

ilman mitään korvausta. --- Niin kyllähän aina hälytyskellot pitää soida siinä vaiheessa, kun joku kuulostaa liian hyvältä ollakseen totta.” (Veikkausliiga)

Vedonlyöntiin liittyvät riskitekijät kiinnittyivät pitkälti kansainvälisten vedonlyöntimarkkinoiden volyymiin ja niiden kasvuun. Kasvavan vedonlyöntimarkkinan nähtiin houkuttelevan rikollistoimijoita urheilun pariin (esim. Abbott & Sheehan 2013). Säädellyn ja laillisen urheiluviedonlyönnin ohella myös alan laittomat markkinat ovat kasvaneet viime vuosina merkittävästi (Unger 2016; Van Rompuy 2016). Joidenkin arvioiden mukaan laittomat vedonlyöntimarkkinat saattavat tulevaisuudessa jättää lailliset markkinat varjoonsa. Laittomien vedonlyöntimarkkinoiden suuruutta on mahdotonta arvioida täysin luotettavasti niiden piilevän luonteen vuoksi. (Van Rompuy 2016.)

Riskin nähtiin kohdistuvan niihin lajeihin, jotka ovat kansainvälisesti tunnettuja ja joihin kohdistuu kansainvälistä vedonlyöntiä (esim. Spapens & Olfers 2015). Suomessa tämä tarkoittaa tällä hetkellä käytännössä vain jalkapalloa. Muissa lajeissa kilpailumanipulaatoriski nähtiin pienenä nimenomaan sen vuoksi, ettei niihin kohdistu merkittävästi kansainvälistä vedonlyöntiä, eikä myöskään kansainvälisten rikollisjärjestöjen huomiota. Riskien nähtiin lisääntyvän siinä vaiheessa, jos myös muiden lajien globaali näkyvyys ja vedonlyöntimarkkinat lähtisivät kasvuun.

”Mitä lajia varmaan lähestytään eniten ja mihin se kohdentuu niin varmasti jalkapalloon. Ja se lajin riskiluonteisuus johtuu ihan siitä, missä globaali kiinnostavuus on. Vaikka jääkiekko on meillä iso laji, se on maailmalla ihan hirveän pieni vedonlyönnin muoto. Saati sitten suomalainen jääkiekko. Suomen ulkopuolella se ei kiinnosta ihan hirveästi ihmisiä. Siinä ei ole sellaista kilpailumanipulaatiouhkaa, että kansainvälinen rikollisuus lähtisi manipuloimaan niitä otteluita.” (Veikkaus)

”--- Tämä on ainoa laji maailmassa tai ainoa laji Suomessa, mihin kohdistuu [vedonlyönnin näkökulmasta] isoa mielenkiintoa.” (Veikkausliiga)

6.1.2 Kilpailutoimintaan liittyvät riskitekijät

Kilpailutoimintaan liittyvien riskien kannalta olennaisimman riskin nähtiin liittyvän mataliin sarjatasoihin. Matalilla sarjatasoilla valvonnan katsottiin olevan heikompaa kuin korkeilla sarjatasoilla. Korkeammilla sarjatasoilla ottelut pääsääntöisesti televisioidaan, paikalla on enemmän yleisöä, mediahuomio on suurempaa ja esimerkiksi tuomarit ovat koulutetumpia. Altistavaksi tekijäksi nähtiin lisäksi se, että alemmilla sarjatasoilla toiminta ei ole yhtä ammattimaista kuin ylemmillä tasoilla. Kilpailumanipulaation riskitekijöitä pohjoismaissa tarkastelleen Nordic Working Groupin (2013, 28) raportissa todettiin, että suomalaisessa ja mahdollisesti myös norjalaisessa urheilussa matalimmat sarjatasot ovat haavoittuvaisimpia kilpailumanipulaation näkökulmasta. Raportin perusteella matalammilla sarjatasoilla palkkiot ovat pienempiä ja valvonta heikkoa.

Myös Peuralan (2013) mukaan riskit ovat alasarjoissa suurempia vähäisen mediahuomion ja valvonnan puutteellisuuden vuoksi. Hän toteaa, että suurin osa Euroopassa ja Pohjoismaissa 2000-luvulla tapahtuneista kilpailumanipulaatiotapauksista on kohdistunut niin kutsuttuihin b-kategorian sarjoihin. Tästä huolimatta tapauksia on noussut esiin korkeammilta tasoilta, kuten kansainvälisistä otteluista (Abbott & Sheehan 2013; Dietl & Weingärtner 2012). Suomalaisen urheilun osalta Palloliiton ja Veikkauksen vastaajat nostivat riskialttiiksi varsinkin jalkapallon alasarjat. Myös Jääkiekkoliitossa riskin nähtiin kohdistuvan sarjatasojen osalta etenkin Mestistä matalampiin sarjoihin.

"Sitten tietysti se, kun haetaan koko ajan kohteita matalammista ja matalammista sarjoista niin suomalaisessa jalkapallossa se raha liikkuu ihan hirveän vähän Veikkausliigan ulkopuolella. Mietit Ykköstä, Kakkosta. Eli ketä kolmanneksi korkeimmalla sarjatasolla pelaa, minkä tyyppistä se on, ne toimivat täysin harrastelijapohjalla pääsääntöisesti. Sehän altistaa totta kai." (Veikkaus)

"Kakkonen on kaikista haavoittuvim. Liigassa on eniten valvontaa. Kaikki ottelut televisioidaan. --- Yleisöä on eniten, erotuomarit ovat koulutettuja, delegaatit ovat paikalla, siellä on eniten [ihmisiä] havainnoimassa näitä asioita, toimittajia ja tällaisia.

Ykkösessä on vähemmän. Ja kun menet Kakkosen otteluun niin vielä vähemmän. Ja sen takia siellä asioiden tekeminen onkin helpompaa. Kakkonen on näistä jalkapallosarjoista meillä haavoittuvin.” (Palloliitto)

Samoin panoksettomien kilpailutapahtumien nähtiin lisäävän kilpailumanipulaatoriskiä. Esimerkiksi sarjakauden lopussa pelattavien merkityksettömien otteluiden tai harjoitus- ja ystävyysotteluiden riskialttius on tunnistettu myös muualla (esim. Forrest ym. 2008; IOC & Interpol 2016, 19). Näissä otteluissa manipulaatoriski kohoaa, sillä voittamisesta saavutettava urheilullinen hyöty jää vähäiseksi (IOC & Interpol 2016, 19). Pesäpalloliiton vastaaja näki tämän riskitekijän johtuvan ennen kaikkea heikosta sarjajärjestelmästä tai otteluohjelmasta.

”Sitten varmaan pieni riski on se, että sarjajärjestelmä tai otteluohjelma ei ole toimiva, että on liian paljon merkityksettömiä pelejä. Jolloin todennäköisyydet [kilpailumanipulaatiolle] kasvavat.” (Pesäpalloliitto)

Lisäksi kilpailutoimintaan liittyvinä riskitekijöitä mainittiin myös yksilölajit sekä yksittäisenä vastauksena kansainväliset kilpailutapahtumat Suomessa. Yksilölajien riskialttius liittyi manipuloinnin helppouteen – yksilöitä on helpompi manipuloida kuin kokonaisia joukkueita (ks. Carpenter 2012). Yksilölajeissa yksilöllä on merkittävästi enemmän valtaa kilpailutapahtumiin kuin joukkuelajeissa (Forrest ym. 2008). Haberfeldin ja Sheenanin (2013) mukaan myös erotuomarit ovat vaikutusvallan näkökulmasta kiinnostavia kohteita manipuloinnille. Kansainvälisten tapahtumien riskialttius liittyi siihen, että ne voivat houkutella puoleensa kansainvälisiä (rikos)toimijoita.

” --- Kun laji on sellainen, että pelataan yhdellä yhtä vastaan. Se ei ole niin selkeää, milloin tapahtuu pakottamaton virhe ja milloin pakotettu. Se on huomattavasti helpompaa kuin monissa muissa lajeissa. Niin sen takia se on kyllä iso... Tai en tiedä onko se iso ongelma, mutta riskit ovat paljon isommat kuin monissa muissa lajeissa.” (Tennisliitto)

Myös lajityypillisillä piirteillä nähtiin olevan vaikutusta siihen, kuinka mahdollista kilpailumanipulaatiota on toteuttaa. Jääkiekkoliiton ja jääkiekon Liigan vastaajat uskoivat, että jääkiekossa manipulaatiota on huomattavasti vaikeampaa toteuttaa kuin esimerkiksi jalkapallossa. Palloliiton vastaaja oli samoilla linjoilla. Heidän kollektiivinen näkemyksensä oli, että jääkiekossa esimerkiksi pelaajien jatkuva rotaatio, lajin nopeus ja suuremmat maalimäärät eivät altista lajia yhtä voimakkaasti kilpailumanipulaatiolle. Myöskään erotuomarilla ei nähty olevan lajissa yhtä suurta vaikutusvaltaa kuin esimerkiksi juuri jalkapallossa. Urheilulajin luonteeseen liittyviä riskitekijöitä on havaittu ainakin koripallon parista, sillä lajin pistejakaumia on hyödynnetty manipulaatiomielessä (esim. Bernard & Heston 2008; Johnson 2009; Rodney, ym. 2011).

Yksi keskeinen kilpailutoimintaan liittyvä riskitekijä, mikä ei noussut esiin yleisissä riskitekijöissä, mutta mainittiin useamman kerran Suomeen kohdistuvien riskitekijöiden kohdalla, oli jalkapallokauden ajankohta Suomessa ja Pohjoismaissa. Pohjoismaissa jalkapallokaudet ajoittuvat kesälle, jolloin monet muut eurooppalaiset sarjat ovat tauolla (NWG 2013, 8). Tämän nähtiin lisäävän vedonlyöjien ja manipuloijien kiinnostusta sarjoihin.

"--- Pohjoismaissa ja käsittääkseni Baltiassa jalkapalloa pelataan aikana, kun kaikki muut isot sarjat ovat tauolla. Totta kai se altistaa." (Veikkaus)

"Tietysti suomalaiset pelikohteet ovat kiinnostavia vedonlyönnissä. Etenkin kesäaikaan, kun muualla maailmassa on hiljaista. Se lisää osaltaan sitä houkuttelevuutta ainakin tavoitella niiden pelien manipulointia." (SUEK)

6.1.3 Yksilöihin liittyvät riskitekijät

Vastaajat kuvasivat myös yksilöihin liittyviä riskitekijöitä. Nämä riskitekijät kytkeytyivät pääasiassa suomalaiseen urheiluun, eikä niistä voida puhua yhtä lailla yleisinä riskitekijöinä kuin edellä esitetyistä riskeistä. Olennaisimpana yksilöihin liittyvänä riskitekijänä nähtiin urheilijoiden ulkomaalaisuus. Ulkomaalaisuuden ei kuvattu olevan varsinaisesti kansallisuuteen sidottu kysymys, vaan liittyvän yleisellä tasolla etenkin pelaajaliikenteen

kansainvälisyyteen. Kansainvälisen pelaajaliikenteen riskialttius näyttäisi kytkeytyvän vahvasti siihen, miten viimeisten vuosikymmenten aikana kansainvälisesti järjestäytyneestä rikollisuudesta on kasvanut merkittävä uhka ja ongelma urheilulle (Boniface ym. 2012, 4–5; Hakeem 2013). Useat rikollisjärjestöt ovat siirtyneet esimerkiksi huumeiden salakuljetuksesta kilpailumanipulaatioiden pariin (Abbott & Sheehan 2013; Bozkurt 2012; Haberfeld & Sheehan 2013; Spitz 2016; Timonen 2016).

Palloliitossa ja Koripalloliitossa erityisen altistavaksi tekijäksi nähtiin se, että ulkomaalaispelaajat tulevat Suomeen pelaamaan usein hyvin matalilla korvauksilla, jolloin houkutus suostua manipulaatioyrityksiin kasvaa merkittävästi. Ulkomaalaispelaajien todettiin olevan hinta-laatusuhteeltaan usein kotimaisia pelaajia parempia investointeja, tosin myös riskialttiimpia. Paikoittain ulkomaalaispelaajien olosuhteita kuvattiin varsin askeettisiksi ja myös ymmärrystä heidän tilanteelleen tuntui löytyvän.

”98 prosenttia näitä rikoksia Suomessa tekevät ulkomaalaiset pelaajat, jos tekevät. --- Tänne tulee pelaajia pelaamaan Suomen Kakkosta. Saavat 500 euroa nettona kuukaudessa käteen. Asunnon ja yhden lämpimän aterian päivässä. Siinä toivossa, että joku valmentaja ylemmältä tasolta tulisi katsomaan ja löytämään hänen kykynsä. --- Hän taistelee olemassaolostaan. Hän saa surkeaa palkkaa ja katsoo ympärilleen: täällä eletään hyvissä olosuhteissa, jalkapalloa pelaavat ihmiset pääsääntöisesti asuvat ja elävät hyvin. --- Hän saa 500 euroa, siitä pitää maksaa vähän ruokaa, kännykät ja internetit ja hän saa yhden lämpimän aterian päivässä --- Kun joku ehdottaa, että tuossa olisi 5000 euroa, pitäisi tehdä vähän sitä tätä. Niin se kynnys on aika matala. Jos seura ei vielä hoida surkeita velvoitteitaan, kynnys on vielä matalampi.” (Palloliitto)

Grall-Bronnec ja kumppanit (2016) selvittivät tutkimuksessaan (n=1236) eurooppalaisten ammattiurheilijoiden uhkapeliriippuvuutta suhteessa muuhun väestöön. Tutkimuksen johtopäätös oli, että urheilijoilla on erityinen alttius uhkapelaamiselle ja uhkapeliongelmille. Uhkapeliongelmat ovat luonnollisesti läsnä myös suomalaisessa urheilussa. Palloliiton ja Koripalloliiton vastaajat kertoivat olevansa tietoisia uhkapeliongelmallisista urheilijoista lajin

parissa. Uhkapeliongelmien on osoitettu lisäävän riskiä kilpailumanipulaation näkökulmasta (IOC & Interpol 2016, 22; Spapens & Olfers 2015).

M: ”Onko sinulle tullut tietoon, että olisi ollut pelaajia, joilla olisi ollut uhkapeliongelmia tai mitään tämänkaltaisia juttuja?”

Koripalloliitto: ”On. On olemassa.”

M: ”Kuinka laajana ongelmana näät sen?”

Koripalloliitto: ”Mielenkiintoinen kysymys. On ihan mahdollinen, nyt kun sanoit. En ole miettinyt asiaa. Nyt kun sanoit, niin joo. On ihan potentiaalinen ongelma.”

Lisäksi yksittäisinä yksilöihin liittyvinä riskitekijöinä nähtiin urheilutoimijoiden sidoksettomuus, yksittäisten henkilöiden vahva asema seurassa tai joukkueessa sekä uran loppupuolella olevat urheilijat. Sidoksettomuus liittyi siihen, miten vahvasti urheilutoimija integroitui osaksi ympäröivää kaupunkia tai seuraa (ks. myös NWG 2013, 9). Pesäpalloliiton vastaaja peilasi yksittäisten henkilöiden liian vahvaa asemaan omaan lajiinsa ja vuoden 1998 sopupelivyyhtiin. Hänen näkemyksensä oli, että manipulaatiot tapahtuivat tuolloin vahvojen yksittäisten henkilöiden johdolla. Myös Hill (2009) ja Ikonen (2013) ovat havainneet, että joissain kilpailumanipulaatiotapauksissa joukkueen tai seuran sisällä vaikuttaneet vahvat auktoriteetit ovat olleet merkittävässä asemassa toteutuneiden manipulaatioiden suhteen.

”Yhdessä niistä kolmesta sopupelistä --- tiedän ihan tarkkaankin sen, että jos yksittäinen ihminen ei olisi ollut niin vahva siinä joukkueessa, sitä koko saagaa ei olisi tullut. --- Sitä, että tämä peli pelataan näin. Sieltä tuli yksittäisten vahvojen ihmisten ketju, useammasta joukkueesta, jotka veivät sen läpi.” (Pesäpalloliitto)

SUEKista todettiin, että *”--- useimmissa tapauksissa ja yleisestikin ottaen se [kilpailumanipulaatio]ehdotus kannattaa tehdä sille joukkueen kokeneimmasta päästä olevalle pelaajalle, joka on jo kohta lopettelemassa peliuraansa”*. Näkemys poikkeaa esimerkiksi

Forrestin ja kumppaneiden (2008) sekä Haberfeldin ja Sheehanin (2013) havainnosta, jonka mukaan urheilijoista haavoittuvaisemmassa asemassa ovat etenkin nuoret, jotka tavoittelevat huipputasoa menestystä. Esimerkiksi Takin ja kumppaneiden (2020) Etelä-Koreassa toteuttamassa kyselytutkimuksessa (n=731) huomattiin, että nuoria houkuteltiin manipuloimaan kilpailutapahtumia tarjoamalla heille heidän urheilu-uraansa edistäviä kannustimia, kuten pääsyä tiettyyn yliopistoon.

FifPron (2012) tutkimuksen perusteella myös sellaiset yksilöt, jotka kokevat häirintää, kiusaamista, väkivaltaa tai joutuvat harjoittelemaan joukkueen ulkopuolella itsenäisesti, ovat alttiimpia kilpailumanipulaatioyriyksille. Muissa tutkimuksissa on tunnistettu sama toimintamalli, jossa manipuloijat lähestyvät etenkin muita haavoittuvaisemmassa asemassa olevia yksilöitä (IOC & Interpol 2016, 19; Tak ym. 2018).

6.1.4 Ennaltaehkäisyyn liittyvät riskitekijät

Ennaltaehkäisyyn kannalta eniten esiintyneet yleiset riskitekijät olivat puutteellinen koulutustoiminta ja taustatyön riittämättömyys. Puutteelliseen koulutustoimintaan liittyi se, miten paljon lajin toimijoita koulutetaan tai miten paljon kilpailumanipulaatioasioista puhutaan lajin sisällä. Toimivan koulutus- ja valistustyön nähtiin madaltavan riskiä myös niissä lajeissa, joissa riski olisi muuten korkea. Taustatyö puolestaan liittyi esimerkiksi pelaajahankintojen taustatarkastuksiin ja laajemmin pelaajatarkkailuun. Riskin nähtiin lisääntyvän esimerkiksi tilanteissa, jossa ei tunneta pelaaja-agentteja tai tarkisteta pelaajien taustoja.

"--- Kuinka paljon sitä ennaltaehkäisevää työtä on ja paljonko tästä asiasta puhutaan lajien sisällä. Kuinka vakavasti otetaan seuroissa. Sehän on myös merkittävä osa sitä riskiä. Korkeankin riskin lajit, jos niissä tehdään hemmetin hyvää koulutustyötä, niin sehän madaltaa sitä riskiä totta kai." (Veikkaus)

"No sitten tietysti riskitekijä on se, että ei tunne kenen kanssa tekee bisnestä, ei tunne agentteja, ottaa ihan mistä tahansa. Ei tutki taustoja, se on riskitekijä. Ei tutki agentin

taustoja, ei pelaajien taustoja, eli puhutaan ihan laiskuudesta. Ja helppoudesta. Meidän ihmisten pitäisi tehdä vähän enemmän taustatyötä.” (Palloliitto)

NWGN raportin (2013, 9) mukaan tietoisuuden puute ilmiöstä muodostaa riskitekijän kilpailumanipulaation näkökulmasta. Vastaajien näkemykset vaihtelivat, kun heiltä kysyttiin näkemystä siitä, miten tietoisia kilpailumanipulaatiohusta ollaan Suomessa. Osassa lajeissa tietoisuuden nähtiin olevan hyvällä tasolla ja esimerkiksi nuorten urheilijoiden olevan erityisen valveutuneita tällä saralla. Esimerkiksi jalkapallossa, jääkiekossa ja tenniksessä urheilijoiden uskottiin olevan hyvinkin tietoisia ilmiöstä. Koripalloliitosta puolestaan koettiin, että tietoisuuden tasossa olisi selvästi parannettavaa. Veikkauksen vastaaja uskoi, että liittotasolla ilmiö tunnistetaan hyvin, mutta seuroista hän ei ollut yhtä varma. Palloliiton vastaaja kertoi, että seurojen toiminnassa ja tietoisuudessa olisi ilmiön tiimoilta parannettavaa. Hän nosti esimerkiksi pelaajien taustatarkistukset.

”--- Eräs seura oli tekemässä pelaajasiirtoa maailmalta, minulla oli kyseinen seura seurannassa muutenkin. Sain heti ilmoituksen tuolta meidän pelaajasiirtopuoleltamme. Ja alle kymmenen minuutin googletuksella --- olisi löytynyt se, että tällä kyseisellä pelaajalla oli manipuloinnista johtuva pelikielto päällä toisessa maassa. Niin tämä suomalainen seura oli ottamassa, ne eivät olleet vaivautuneet edes sitä 5–10 minuuttia googlettamaan pelaajasta, joka olisi löytynyt ihan avoimesta tietokannasta.” (Palloliitto)

Lajien ennaltaehkäisevän työn osalta Veikkaus ja SUEK korostivat sitä, että jalkapallossa tehdään ilmenneistä manipulaatiotapauksista huolimatta myös vahvinta torjuntatyötä sekä tiedetään ilmiöstä eniten. Muissa lajeissa ennaltaehkäisevää työtä oli tehty vaihtelevasti. Ylipäätään suhtautuminen ennaltaehkäisevään työhön vaihteli. Esimerkiksi Jääkiekkoliitossa ja Koripalloliitossa nostettiin esiin huoli siitä, että jos kilpailumanipulaatioasioista puhutaan tai koulutetaan, saattaisi tämä ilmiön esille nostaminen lisätä negatiivisella tavalla mielenkiintoa tai huomiota manipulaatioasioita kohtaan. Huolena oli, että urheilijat kiinnostuisivat vilpillisestä toiminnasta tai mediassa alettaisiin epäillä lajeissa olevan ongelmia kilpailumanipulaatioon liittyen. Aiheen arkuus ja huoli negatiivisesta mediahuomiosta on

havaittu myös muualla urheilussa (esim. Unger 2016) ja liittyy muun muassa sponsorisuhteiden vaalimiseen (Hill 2010). SUEKin vastaajan mukaan tietoisuuden lisäämiselle kilpailumanipulaatioasioista olisi yleisellä tasolla selvä tarve.

"No siitä tiedetään yleisellä tasolla [kilpailumanipulaatiosta]. Aika monessa lajissakin puhutaan edelleen sopupeleistä. Se oikeastaan ilmentää tietämyksen tasoa. Sanoisin, että aika monet toimijat luulevat tietävänsä asiasta ja uskovansa, että heillä ei ole ongelmaa. Mutta sitten, kun tapaus tulee kohdalle, omiin käsiin. Sitten tulee se, että mitäs nyt tehdään. Se konkretisoituu. Siinä mielessä tietoisuuden lisäämiselle on edelleen paljonkin tilausta ja sille, että on kykyä, tietoa, taitoa havainnoida ja puuttua asioihin." (SUEK)

6.2 Kilpailumanipulaation torjunta Suomessa

6.2.1 Valvonta ja tarkkailu

Valvonta ja tarkkailu osoittautuivat tutkimuksessani keskeisimmäksi osa-alueeksi kilpailumanipulaation torjunnassa. Valvonnan ja tarkkailun osuus torjunnassa on ollut esillä myös muussa tutkimuskirjallisuudessa (esim. Haberfeld & Sheehan 2013; Ikonen 2013; Kerr 2017; NWG 2013; Timonen 2016; Ötting, Langrock & Deutscher 2018). Eniten valvonta ilmeni elektronisena valvontana, kuten vedonlyönnin monitorointina, kilpailutapahtumien elektronisena valvontana sekä vihjepalveluina. Vedonlyönnin monitorointi on Suomessa pääasiassa Veikkauksen vastuulla, joka toimii osana vedonlyöntiyhtiöiden yhteisvalvontahanketta, Global Lottery Monitoring Systemia. Esimerkiksi NWGn (2013, 28–29) raportissa korostetaan vedonlyöntiyhtiöiden roolia kilpailumanipulaation torjunnassa. Forrest ja kumppanit (2018) painottavat torjunnassa vedonlyöntimarkkinoiden säätelyn tärkeyttä. Öttingin, Langrockin ja Deutscherin (2018) näkemyksen mukaan monitorointijärjestelmissä keskitytään usein vain kerroinvaihteluihin, kun heidän tutkimuksensa perusteella huomiota tulisi kiinnittää kerroinvaihteluiden ohella myös vedonlyönnin volyyymiin.

Osa lajeista toteutti elektronista valvontaa yhteistyössä siihen erikoistuneiden tahojen kanssa. Koripalloliiton kilpailutoimintaa monitoroi teknologiayhtiö Genius Sports. Veikkausliiga puolestaan tekee yhteistyötä yksityisellä sektorilla toimivan Sportradarin kanssa, joka laskee liigalle kerroinvaihteluita ja seuraa turvallisuusuhkia. Sportradarin rooli urheiluvedonlyönnin monitoroinnissa on myös globaalisti merkittävä. Kerr (2017) on esittänyt, että Sportradarin järjestelmästä tulisi tehdä niin sanottu julkinen versio, mikä lisäisi ilmiön läpinäkyvyyttä. Hän kuitenkin muistuttaa, että tämänkaltaisen järjestelmän luominen vaatisi yksityiskohtaista tietoa tekijänoikeuksista ja lainsäädännöllisistä seikoista.

”Sportradar --- suorittaa turvallisuusuhkien ja kertoimien seuranta. Analysoivat ottelukohtaisesti kerroinvaihteluita, laskevat algoritmeja: miten heittelee normaalitasolla ja mahdolliset syyt ja muut. Jos tulee tiettyä väriä, niin voivat sitten tehdä enemmän taustaselvityksiä. Tämä on [esimerkiksi] johtunut siitä, että tässä pelissä on ollut paras pelaaja loukkaantuneena. --- Ja sitten okei, tässä taas on jotain enemmän tsekattavaa ---.” (Veikkausliiga)

Jääkiekon Liigassa kaikki maalit ja erotuomareiden jakamat rangaistukset tarkistetaan videolta niin kutsutusta tilannehuoneesta käsin, eli he valvovat itse toimintaansa. Elektronisista vihjepalveluista esiin nousi jalkapallon pelaajayhdistyksen pelaajille luoma mobiilisovellus, Red Button, jonka avulla pelaajat voivat raportoida anonyymisti kilpailumanipulaatioepäilyksistä tai -tapauksista (tarkemmin ks. Timonen 2016). Red Button leviää tällä hetkellä myös kansainvälisillä kentillä (JPY 2020). SUEK on luonut vastaavan palvelun urheilun eettisiä rikkomuksia varten (ILMO-palvelu). Elektronisen valvonnan ohella myös ihmisvoimin tapahtuvaa tarkkailua toteutettiin. Veikkausliigan ja Palloliiton vastaajat kertoivat, että heidän kilpailutapahtumissaan on ottelutarkkailujärjestelmä, eli jokaisessa ottelussa on tarkkailija läsnä. Lisäksi Veikkauksella on avustajaverkosto, joka tarkkailee kotimaista urheilua. Seurojen toimintaa ja taloudellisten velvoitteiden hoitamista valvottiin pitkälti lisenssijärjestelmien avulla. Urheilijoiden valvonta toteutui kahdella tapaa: pelaajatarkkailun ja sisäisen valvonnan avulla. Palloliitto tarjoaa seuroille mahdollisuuden pelaajien taustatarkistuksiin ja jääkiekon Liigassa pelaajatarkkailun uskottiin olevan niin vahvalla tasolla, ettei sen läpi pääsisi vilpillisiä toimijoita. Myös lajin pienuuden nähtiin helpottavan seulontaa.

"--- Meillä on aika tarkka seula siitä, ketkä meillä pelaa. Meillä on erittäin hyvä statistiikka ulkomaalaispelaajista. Huippujääkiekko on niin pieni piiri maailmalla, ettei tätä pyöritä kuin muutama tuhat pelaajaa. Muissa lajeissa on kymmeniä tuhansia pelaajia tässä bisneksessä. Niissä on hirveän vaikea kontrolloida niiden taustoja. Mutta meille ei tule pelaamaan yksikään pelaaja, jonka tilastot eivät ole kunnossa. Se on fakta. Jääkiekko on sillä tavalla äärimmäisen kontrolloitua ainakin SM-liigassa ja Ruotsissa (SHL), että urheilutoimenjohtajat on tarkkaan seuloneet ne pelaajat, keitä he palkkaavat ---." (Jääkiekon Liiga)

Jääkiekon Liigan vastaaja uskoi, että pelaajien ja valmentajien välinen sisäinen valvonta ehkäisee kilpailumanipulaatiota, sillä molemmilla osapuolilla on myös omat edut valvottavana. Tämänkaltaisella sosiaalisella kontrollilla pyritään takamaan toiminnan jatkuvuus yhdenmukaisen toiminnan kautta (Laitinen 2020).

6.2.2 Tiedonhankinta ja tietoisuuden lisääminen

Tiedonhankinta ja -jakaminen sekä tietoisuuden lisääminen ovat keskeinen osa kilpailumanipulaation torjuntaa (esim. Abbott & Sheehan 2013; Carpenter 2012; Haberfeld & Sheehan 2013; Ikonen 2013; Jones 2013; Moritzer 2016; NWG 2013, 29; Spitz 2016, 261; Unger 2016). Tutkimukseni perusteella tietoisuuden kasvattamiseen pyritään etenkin koulutustoiminnan avulla. Vastaajien mukaan pesäpallossa, tenniksessä ja jalkapallossa koulutetaan eri toimijoita kilpailumanipulaation varalta. Myös SUEK ja Veikkaus pitävät aiheesta koulutuksia. SUEKin tavoitteena on tietoisuuden kasvattaminen myös julkisen keskustelun kautta. Jalkapallossa koulutustoiminta vaikutti olevan monipuolisinta. Veikkausliiga, Palloliitto ja jalkapallon pelaajayhdistys kouluttavat eri toimijoita eri tasoilla.

"Liigan hallituksessa puhutaan asioita ja me pidetään liigaseuroille koulutustilaisuus aina syksyllä, jossa me muistutetaan ja kerrotaan viimeisimmät trendit näistä. Se tieto menee seuran omistajille, johtajille ja toimitusjohtajille. Johtotasolle. Pelaajayhdistys tapaa henkilökohtaisesti kaikki pelaajat. Ne puhuvat näistä ja Red Buttonista, pelaajayhdistyksen omasta integrietyjärjestelmästä. Meillä on valmentajille omat

seminaarit, missä puhumme näistä asioista --- koulutamme otteludelegaatteja ja erotuomaritarkkailijoita havainnoimaan ottelutapahtumissa tapahtuvia asioita, ei pelkästään pelikentällä vaan kentän ulkopuolella myös. Hämärähahmoja, ennen peliä ja pelin jälkeen tapahtuvia neuvotteluja ---.” (Palloliitto)

Veikkauksen, SUEKin, Veikkausliigan ja Palloliiton vastaajat kertoivat keräävänsä tietoa eri lähteistä. Veikkauksessa ja SUEKissa seurataan julkisia lähteitä, kuten internetissä käytyjä keskusteluita. Veikkausliiga saa tietoja virallisista lähteistä, kuten UEFAn dataseuraaajilta sekä epävirallisilta tahoilta, joita ovat esimerkiksi yksityiset tiedonantajat. Tiedon jakamista tapahtuu myös edellä mainittujen tahojen kesken ja sisäisesti. Veikkausliigan vastaajan näkemys oli, että tiedon jakamisen tulee olla jatkuvaa. Esimerkiksi NWGn (2013, 29) raportissa korostettiin sitä, että kilpailumanipulaation torjunnassa tulisi jakaa avoimemmin tietoja eri toimijoiden kesken. Myös Carpenter (2012) on korostanut tiedon jakamisen osuutta manipulaatioiden torjunnassa.

”Me hyödynnämme Veikkausta, mitä he pystyvät meille ennakolta saamaan. UEFAn dataseuraaajien kautta pystytään saamaan informaatiota etukäteen. Tiedonvaihdonta on myös sisäisesti koko ajan. Sähköpostivinkkejä, maailmalta tulevia uutisia, yksittäisiä pelaajia tai muita. --- Nouseeko jonkun agentin nimi esille --- onko tuntemattomia pelaajia, näitä voidaan aina liiton puolelta kysyä. Ja liitto voi lähteä sitten tarkastamaan niitä. Veikkauksen ja omien kanavien kautta, että onko esiintynyt missään. --- Tiedonvaihdon täytyy olla jatkuvaa.” (Veikkausliiga)

6.2.3 Riskienhallinta ja toimintavalmius

Toimintavalmiuden kohdalla suurimmalla osalla lajeista oli muodostettuna jonkinlaiset tapauskohtaiset toimintamallit, joiden mukaan toimitaan kilpailumanipulaatiotapausten sattuessa kohdalle. Yleisimmin tämä toimintamalli liittyi viestintään ja olikin käytännössä mahdollista kriisiviestintää varten laadittu suunnitelma. Useimmissa kriisiviestintäsuunnitelmissa oli suunniteltuna esimerkiksi se, ketkä puhuvat ja mitä tiedotetaan. Palloliiton toimintavalmius vaikutti olevan korkealla tasolla, sillä heidän

toimintamallinsa sisälsi ilmenneiden tapausten ohella myös ennen ottelua tai ottelun aikana tulevat epäilyt. Samoin Veikkausliigassa valmiuden kuvattiin olevan ylhäällä, sillä heidän mukaansa uhka tapausten ilmenemisestä on jatkuvasti läsnä. Palloliiton vastaaja kuvasi varsin yksityiskohtaisesti liiton toimintavalmiutta.

”Meillä on valmiit kuviot liittyen siihen, että koska tieto tulee, tuleeko se muutamaa päivää tai tuntia ennen ottelutapahtumaa. Laitamme tarkkailun päälle ja siinä vaiheessa teemme myös päätöksen siitä, miten pystyisimme estämään tämän tapahtuman. --- Jos tieto mahdollisesta manipulaatiosta tulee juuri ennen ottelua, sitten meillä on siihen eri toimintamallit. Silloin se on aika akuuttia toimintaa, ei ehditä enää hirveästi suunnitella. Silloin meidän otteludelegaattillamme on kirjekuoressa valmiit ohjeet. Soitetaan delegaatille, että avaa kuori A ja katso ohjeet. Ja jos kyseessä on mielestämme vakavampi tapaus, avaa kuori B.” (Palloliitto)

Eri toimijat toteuttivat riskienhallintaa erilaisilla toimenpiteillä. Jääkiekon SM-liigassa ja Veikkausliigassa pelaajilla on kirjattuna pelaajasopimuksiin kilpailumanipulaatiota koskevia ehtoja. Veikkaus puolestaan toteuttaa riskienhallintaa esimerkiksi pudottamalla pelikohteistaan pois riskialttiita, panoksettomia kilpailutapahtumia. Palloliiton vastaaja kertoi, että heidän keinovalikoimassaan on otteluiden peruminen kilpailumanipulaatiouhan vuoksi. Yksi keskeisimmistä riskienhallintakeinoista oli myös se, että lajit olivat kirjanneet kilpailumanipulaatiota koskevia sääntökohtia kilpailusääntöihinsä. Suurin osa lajeista kertoi päivittäneensä tai aikovansa päivittää säännöt lähiaikoina. Tehokkaat kilpailusäännöt toimivat myös pelotteena (Spitz 2016). Koripalloliiton vastaaja esitti ajatuksen siitä, että heidän lajissaan tulisi määritellä minimipalkkataso ainakin ulkomaalaisille urheilijoille. Samansuuntaisia näkemyksiä matalimpien palkkiotasojen nostamisesta ovat urheilijoiden kohdalla esittäneet myös Ikonen (2013) ja erotuomareiden osalta Rebeggiani ja Rebeggiani (2013) sekä Boeri ja Severgnini (2013).

6.2.4 Torjunnan haasteet

Keskeisin haaste kilpailumanipulaation torjunnassa oli vastaajien mukaan lainsäädännön puutteellisuus. Suomessa ei ole tällä hetkellä suoraan kilpailumanipulaatioon liittyvää lainsäädäntöä ja toistaiseksi manipulaatiotapauksiin on sovellettu lähinnä elinkeinotoiminnan lahjomissäännöksiä (Halila & Norros 2017, 574; NWG 2013, 25–26; Weckström 2017). Veikkauksen, SUEKin, Palloliiton ja Veikkausliigan vastaajien kollektiivinen näkemys oli, että kilpailumanipulaatiota koskettavaa lainsäädäntöä tulisi kehittää Suomessa. Vastaavia näkemyksiä ovat esittäneet myös urheilun eettisten asioiden neuvottelukunta (Halila 2016a) sekä tutkielmassaan Weckström (2017). NWGn (2013, 27–29) raportin mukaan asiaa tulisi selvittää Suomessa. Mäkitalo (2014, 202) sen sijaan ei näe Suomessa tarvetta vedonlyöntipetoksen erilliskriminalisoinnille. Abbottin ja Sheehanin (2013) mukaan kansallisten lainsäädäntöjen puutteellisuus on yksi keskeisimmistä haasteista kilpailumanipulaation torjunnassa.

Vastaajien mukaan lainsäädännön puutteet rajoittavat poliisin tutkinnallisia resursseja, eivät mahdollista riittävän voimakkaita rangaistuksia sekä vaikeuttavat tiedon jakamista eri tahojen välillä. Vastaajat toivoivat näihin ongelmiin ratkaisuna urheilurikoksen tai -petoksen rikosnimikkeen kirjaamista rikoslainsäädäntöön. Yleinen näkemys oli, että nykyisellä lainsäädännöllä kilpailumanipulaatiotapausten tutkinta seisahtuu usein jo poliisin esitutkintaan.

"Nyt varmaan isoin haaste, jos mietitään näitä nykyisiä [kilpailumanipulaatio]tapauksia, niin tulee sieltä lainsäädännöstä. Kilpailumanipulaatio ei ole rikoslaisissa rangaistavaa. Ymmärrän täysin, että jos poliisin tämänhetkisillä resursseilla pyritään saamaan näyttö niistä rikosnimikkeistä, niin kyllä se kynnyks on hemmetin iso. Siinä mielessä olen ihan varma, että jos rikoslakiin pystytään tekemään muutoksia, niin sen jälkeen myös viranomaisten resursointi siihen asiaan paranee. Tämä tuo sen muutoksen." (Veikkaus)

"--- En osaa sanoa, onko se hyvä vai huono asia, mutta olemme tunnistanee sellaisen, että voisimme antaa enemmän tietoa tai meillä on enemmän tietoa mitä voimme jakaa.

Jokaisella osapuolella, ei pelkästään Veikkauksella. Näiden rajoitteiden vuoksi tilannekuvan kasaaminen on haastavaa." (Veikkaus)

Van Rompuyn (2019) mielestä pelkkä lainsäädännön kiristäminen ei ole tehokas keino kilpailumanipulaation torjumiseksi. Hän viittaa tutkimuksiin, joiden perusteella kovat rangaistukset eivät ole tehokkain keino muuttaa rikollisten käyttäytymistä, vaan kokemus kiinnijäämisen ja sanktioinnin todennäköisyydestä. Usein luullaan, että ankaroittamalla rangaistuksia oleellisesti rikollisuus vähenisi merkittävästi. Kriminaalipoliittinen tutkimus ja historia eivät kuitenkaan tue näin yksinkertaisesti toimivaa mallia. (Laine 2014, 213–215; Anttila & Törnudd 1983, 145–156.) Van Rompuyn mukaan juridisten toimenpiteiden ohella myös urheiluorganisaatioiden kurinpitäjärjestelmien tulee toimia tehokkaasti. Vastaajat kuvasivat muitakin haasteita kilpailumanipulaation torjunnan suhteen. Palloliiton ja Veikkausliigan vastaajat kertoivat siitä, miten vaikeaa kilpailumanipulaation toteuttaminen on. Suurin osa kilpailumanipulaatiotapauksista jää todentamatta (Park ym. 2019; Peurala 2013; Van Rompuy 2016), sillä eronteko inhimillisen ja tarkoituksellisen virheen välillä on joissain tapauksissa liki mahdotonta.

”Peliinkin liittyy inhimillinen elementti. Suurin osa maaleistahan tulee virheistä. Monesti puhutaan, että tällaista ei pitäisi ikinä tapahtua. Että tällaisia virheitä ei vaan tule. Mutta kun niitä virheitä tulee ihan joka puolella. Se on kaikissa lajeissa hyvin ominaista. Toinen joukkue ei voittaisi, jos mitään virheitä ei tulisi. Toissavuoden mestarien liigan finaalisakin veskari imuroi nakkisormin löysyä, kaukaa tulleita vetoja, vaikka pitäisi olla niin sanotusti aivan top-top. Sielläkin voi tulla virheitä. Virheet kuuluvat lajiin ---.”
(*Veikkausliiga*)

Veikkausliigan vastaaja kertoi pelaajien kouluttamisen olevan haasteellista moninaisista kansallisuuksista johtuvien kielimuurien vuoksi. Jääkiekkoliiton vastaaja arveli kilpailumanipulaatiotapauksista kertomisen kynnyksen olevan korkea. Veikkauksesta puolestaan kuvattiin kilpailumanipulaation torjunnan olevan kilpajuoksua digitalisaation näkökulmasta: samaan aikaan kun torjuntakeinot kehittyvät myös manipulaatiokeinot moninaistuvat.

6.3 Urheilun tutkinnallisten menetelmien muutos

6.3.1 Muutoksen tunnistaminen

Informantit tunnistivat urheilun tutkinnallisten menetelmien kriminaalipoliittisen muutoksen eri tavoin. Suurin osa vastaajista tunnisti muutoksen jollain tasolla, yleensä SUEKin tutkinnallisen roolin, oman organisaation tutkinta- tai integriteettitoiminnan tai kansainvälisten organisaatioiden muutoksen kautta. Parhaiten ilmiö vaikutettiin tunnistavan organisaatioissa, joiden omiin toimintoihin sisältyi tutkinnallista tai sitä muistuttavaa toimintaa. Jääkiekkoliiton vastaaja oli ainoa, joka ei tunnistanut muutosta lainkaan. SUEKissa tutkinnalliset menetelmät kuuluivat keskeiseksi osaksi organisaation toimintaa. Myös Palloliiton ja Veikkauksen vastaajat kertoivat, että heillä työskentelee henkilö, joka vastaa organisaatiossa integriteettiasioista.

"--- Vuoden 2017 alussa kun tuli uusi Veikkaus, niin itseasiassa meille tuli sellainen toimenkuva tai tehtävä kuin integriteettiasiantuntija. Eli siinä mielessä me otetaan se [kilpailumanipulaatio] tosi vakavasti. Yksi ihminen vedonlyönnin yksiköstä keskittyy puhtaasti vain ja ainoastaan näihin ---." (Veikkaus)

Muutos ilmeni myös kansainvälisten organisaatioiden lisääntyneen tutkinnallisen toiminnan kautta. Veikkauksen vastaaja kertoi, että integriteettitoiminta on kasvussa myös peliyhtiömaailmassa, mikä on näkynyt kansainvälistä vedonlyöntiä monitoroivan GLMS:n jäsenmäärän lisääntymisenä. Tennisliitosta kerrottiin, että tenniksen kansainvälisellä liitolla on tutkinnallista toimintaa tekevä organisaatio. Kyseessä on kansainvälisen tennisyhteisön vuonna 2008 perustama tiedusteluyksikkö (*Tennis Integrity Unit*), joka tutkii ja valvoo tenniksen kansainvälisessä kilpailutoiminnassa tapahtuvia kilpailumanipulaatiotapauksia. Yksikköä rahoittavat lajin suurimmat toimijat, kuten kansainvälinen tennisliitto ja pelaajien etujärjestö ATP. (TIU 2020.) SUEKin vastaaja kertoi, että kansainvälisesti isoilla lajeilla alkaa olla omia tutkinta- ja integriteettiyksiköitä. Lisäksi lajit ostavat SUEKin mukaan näitä palveluita myös yksityisiltä toimijoilta. Esimerkiksi kansainvälinen hiihtoliitto FIS solmi vuonna 2018 yhteistyösopimuksen urheilun eettisiä ja hallinnollisia rikkomuksia tutkivan Global Sports

Investigations -konsulttiorganisaation kanssa (Sports Integrity Initiative 2018). Yksi tunnetuimmista yksityisistä toimijoista urheilun tiedustelusektorilla on jo edellä mainittu Sportradar, joka toimii tällä hetkellä neljän eri mantereen alueella (Sportradar 2020). Suurimpia kolmannen sektorin kansainvälisiä toimijoita on puolestaan 2010-luvun alussa perustettu ICCS (*The International Centre for Sport Security*) (ICCS 2020).

"Kansainvälisesti näillä isoilla lajeillahan alkaa olemaan omat tutkinta- ja integriteettiyksiköt, UEFAlla, FIFAlla, IAAFlla ja pyöräilyssä on ainakin. Tenniksessä on, ja voi olla kyllä muissakin, mitä en nyt heti muista. Isoissa lajiliitoissa on panostettu tämänkaltaiseen toimintaan. --- Näitä palveluita ostetaan myös yksityisiltä toimijoilta, jotka monitoroivat esimerkiksi vedonlyöntikäyttäytymistä. Niillä on omia yksiköitä, jotka tekevät tutkintaa ja tiedustelua. --- Siinä mielessä kehitys on sellainen. Oikeastaan se, mitä sanoin tästä SUEKista ja tästä meidän [tutkinnallisesta] roolistamme, niin se on vaan vähän isommassa mittakaavassa sitten noissa isoissa kansainvälisissä lajiliitoissa." (SUEK)

Edellä mainitut kansalliset ja kansainväliset muutokset ovat osa urheilun laajempaa tutkinnallisten menetelmien kriminaalipoliittista muutosta, jossa urheiluun on muodostettu erilaisia tiedustelu-, tarkkailu- ja tutkintatoimintoihin perustuvia yksiköitä (ks. Moston & Engelberg 2017). Ne ovat toimineet urheilun sisällä samankaltaisilla tutkintamenetelmillä ja toimintalogiikoilla kuin poliisiviranomaiset (Moston ym. 2013; Moston & Engelberg 2017, 122; ks. myös Dvorak ym. 2014; Harcourt ym. 2014; Holz & Robertson 2017; Marclay ym. 2013). Jääkiekon SM-liigan vastaaja tunnisti myös suuntauksen, jossa poliisiviranomaisia on siirtynyt työskentelemään urheilun pariin. Useiden urheilussa toimivien tiedusteluyksiköiden johtoon on nimetty entisiä poliisiviranomaisia (esim. ASADA 2020a; SUEK 2016; TIU 2020; WADA 2020a).

6.3.2 Näkemykset muutoksesta

Selkeä enemmistö vastaajista suhtautui myönteisesti urheilussa lisääntyneeseen tutkinnalliseen toimintaan. Esimerkiksi Pesäpalloliitosta ja Palloliitosta asiaa kuvattiin siten, että he joutuvat

toimimaan paljon urheiluun liittyvien rikkomuksien ja viranomaisten välimaastossa. Heidän näkemyksensä oli, että urheilun sisäinen tutkinnallinen toiminta tuo tukea tilanteissa, jotka eivät ole välttämättä suoranaisia viranomaisasioita.

”Välillä tuntuu tässä työssä, että teen päätöksiä ja tutkin asioita, jotka ovat sellaisia, että pitäisiköhän tähän olla joku tukitoimenpide. Jostakin toiselta taholta. Koen sen ihan siitä lähtökohdasta, että olenko minä uskottava tekemään. En vierasta sitä, että siihen tulee [tutkiva taho] lajiliitosten tueksi ja siinä olisi se kombo. Että on virkavalta, virkavallan välimaasto ja lajiliitto. --- Lajiliiton ihmisenäkin annan lausuntoja ja teen kurinpitopäätöksiä. Se olisi ihan pirun hyvä, jos siihen olisi tuki. Eikä sen tuen tarvitsisi olla sitä, että kävelen heti virkavallan luokse ---.” (Pesäpalloliitto)

Lisäksi molempien liigojen vastaajat olivat sitä mieltä, että urheilua tulee valvoa ja kontrolloida lieveilmiöiden varalta. Näkemys resonoi urheilun yhdistysautonomian traditiota, jonka mukaan urheiluyhteisö valvoo ja tarvittaessa sanktioi itse siihen kuuluvia jäseniä (Halila & Norros 2017, 295–296; Ojala 2016; 2019; Pitkänen 2013). SUEKin vastaaja esitti, että tutkinnallista toimintaa voitaisiin laajentaa vahvemmin myös lajiliittoihin ja Suomen Olympiakomiteaan.

Tutkinnalliseen toimintaan varauksella suhtautuneet näkemykset painottivat yksilön oikeusturvaa. Veikkauksen ja Veikkausliigan vastaajat korostivat sitä, että ketään ei voida ryhtyä leimaamaan epäilyjen perusteella, sillä niillä voi olla pitkäaikaisia seurauksia yksilön maineen ja uran kannalta. Veikkauksen informantti kyseenalaisti oikeusturvanäkökulman osalta myös sen, voivatko urheilun riippumattomat organisaatiot tarjota yhtä luotettavaa tutkintaprosessia kuin viranomaisten vastaavat. Moston ja Engelberg (2017, 44; ks. myös Moston ym. 2013) ovat kritisoineet tutkinnallisten keinojen käyttämistä urheilussa. Heidän mukaansa urheilun sisäisillä toimijoilla, kuten antidopingviranomaisilla on taipuvaisuutta korruptioon ja väärinkäytöksiin. Lisäksi ilman kunnollista pätevyyttä toteutettu tutkinta lisää alttiutta inhimillisiin virheisiin sekä tuomiovirheisiin (Moston & Engelberg 2017, 44). Tutkimusten perusteella poliisiviranomaisten kuulusteluissa tapahtuu merkittäviä määriä vääriä tunnustuksia (esim. Adam & van Golde 2020; Gubi-Kelm ym. 2020; Lackey 2020; Moston ym. 2015) ja dopingtunnustuksia tutkittaessa on huomattu, että järjestelmä saattaa kannustaa myös

syttömiä urheilijoita tunnustamaan ”rikoksensa” lievempien sanktioiden toivossa (Moston ym. 2015, 20–23).

”Uskon kuitenkin viranomaistyöhön siinä mielessä, että sellaista [urheilun sisäistä] tutkintaa voi tehdä, mutta jos siihen liittyy rikollisuutta, niin kyllähän se on viranomaistehtävä viedä sitä prosessia eteenpäin. Se, että meille tulee tavallaan urheilun sisällä toimivia organisaatioita – vaikka ne olisivatkin kuinka riippumattomia organisaatioita --- niin sitten tullaan juuri tähän oikeusturvanäkökulmaan. Pystytäänkö takaamaan, että prosessi on yhtä luotettava sen henkilön tai joukkueen kannalta kuin olisi viranomaisten käsissä tehty. En osaa sanoa oikeaa tai väärää.” (Veikkaus)

Koripalloliiton edustajan näkemys tutkinnallista toimintaa kohtaan oli kriittinen. Kriitikki kohdistui SUEK:n tutkinnalliseen toimintaan, joka oli vastaajan mielestä tehotonta. Vastaaja katsoi, että SUEK:n tutkinnallisia toimivaltuuksia tulisi lisätä ja hän väläytti myös poliisivaltuuksien myöntämisen mahdollisuutta organisaatiolle.

*”En ole ihan varma, onko tuo oikea suunta. Jotenkin tuntuu, että on vähän tehotonta --
- Jos [SUEK:n tutkintapäällikkö] olisi edelleen poliisivaltuuksilla siinä, niin silloin hänellä olisi tietysti ihan erilaiset mahdollisuudet selvittää ja tutkia asioita. Mutta en tunne tuota puolta, että mitä kaikkea se vaatii. Se vaatii varmaan ihan hirvittävästi ---
Tuntuu, että pitäisi olla enemmän valtuuksia tutkia asioita, mitä tällä hetkellä on.”
(Koripalloliitto)*

Antidopingorganisaatioiden toimivaltuudet vaihtelevat maakohtaisesti eri maiden lainsäädäntöjen puitteissa (Moston ym. 2015, 22). Esimerkiksi Australian antidopingviranomaiselle ASADAlle on valtion toimesta myönnetty valtuudet käyttää joitain pakottavia menetelmiä tutkimuksissaan, jotka kuuluvat yleensä vain poliisiviranomaisille (ASADA 2020b). Australian valtio päätti vahvistaa ASADAn toimivaltuuksia sen jälkeen, kun maan johtava poliisiviranomainen (silloinen ACC, nykyinen ACIC) havaitsi tutkimuksissaan järjestäytyneen rikollisuuden ja urheilun välisen yhteyden vahvistuneen (Moston ym. 2013). Suomessa SUEKilla ei ole viranomais- tai poliisivaltuuksia. Halilan (2018) tekemän selonteon

perusteella näin merkittävää julkista valtaa ei SUEKille myöskään voida myöntää. SUEKin tutkinta perustuu käytännössä avoimista lähteistä kerättävään tietoon, vihjepalveluihin ja vapaaehtoisiin kuulemisiin. Lisäksi dopingrikkomusten tutkinnassa voidaan hyödyntää esimerkiksi testausjärjestelmän tietoja, kuten urheilijoiden olinpaikkatietoja. (Ikonen 2019, 64–68.)

Osa vastaajista otti kantaa myös siihen, miten vastuun jakautuminen urheilun ja viranomaisten välillä tulisi järjestää. Veikkauksen, SUEKin ja Koripalloliiton vastaajat olivat yhtä mieltä siitä, että urheilun sisällä vastuu tutkinnasta kuuluu tällä hetkellä pitkälti SUEKille, mutta rikosasioissa vastuu on viranomaisilla. Myös Pesäpalloliitosta korostettiin, että toimivaltuuksien rajat urheilun ja viranomaisten välillä on määriteltävä tarkasti. SUEKin vastaajan näkemys oli, että urheiluun ei olla haalimassa viranomaisten vastuita tai tehtäviä, mutta urheilun ja viranomaisten välinen yhteistyö saattaa lisääntyä.

"--- Näkisin sen niin, että urheilu ottaa askeleita tähän suuntaan. Mutta ei tässä käsitykseni mukaan ole sellaista tahtotilaa, että otettaisiin viranomaisen tehtäviä tai vastuita urheilun puolelle, vaan ennemminkin kehitetään ja vahvistetaan omaa toimintaa. Jako on selkeä: viranomaisilla on viranomaisten valtuudet sekä tehtävät ja urheilulla on sitten omat tehtävät, oikeudet ja velvollisuudet. Voi olla, että näiden uusien toimintojen myötä yhteistyö lisääntyy viranomaisten ja urheilun välillä." (SUEK)

7 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Olen tutkimuksessani tarkastellut kilpailumanipulaation riskitekijöitä yleisellä tasolla sekä suomalaisessa urheilussa. Lisäksi selvitin, miten kilpailumanipulaatiota torjutaan kotimaassamme. Paneuduin myös urheilun tutkinnallisten menetelmien kriminaalipoliittiseen muutokseen ja eri toimijoiden näkemyksiin siitä. Seuraavaksi syvennyn tuloksiin tarkemmin tulkiten niitä omasta viitekehystäni käsin. Lopuksi arvioin tutkimukseni ansioita, puutteita ja luotettavuutta sekä esitän jatkotutkimusehdotuksia.

7.1 Riskien läpivalaisua

Suomalaisen urheilun osalta riskialttiuden kilpailumanipulaatioille voisi tiivistää seuraavasti: jalkapalloon kohdistuu selkeästi korkeimmat riskit globaalin vedonlyönnin ja lajin tunnettavuuden vuoksi. Lisäksi jalkapallokausi ajoittuu Suomessa kesälle, jolloin monet muut vedonlyönnin kannalta keskeiset eurooppalaiset sarjat ovat tauolla (ks. NWG 2013, 8). Kilpailumanipulaatiot ovat pääasiallisesti kansainväliseen rikollisuuteen kytkeytyvää toimintaa, eikä 1990-luvun lopussa tapahtuneen pesäpallon sopupelivyyhdin kaltainen tapahtumasarja ole tällä hetkellä konkreettinen uhka kotimaiselle urheilulle. Jalkapallon ulkopuolella riski vaikuttaisi olevan voimakkaimmillaan harrastelijapohjalla toimivissa alasarjoissa, joissa ei ole mitenkään ennenkuulumatonta lyödä vetoa vaikkapa kaveriporukan edesottamuksista urheilukentillä. Tämänkaltainen toiminta on eettis-moraalisesti harmaalla alueella, mutta kilpailumanipulaation näkökulmasta toiminta on hyvin kotikutoista, ei mitenkään systemaattista saatikka järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvää.

Vaikka tällä hetkellä suomalaisen urheilun riskialttius profiloituu kansainvälisen vedonlyönnin vuoksi käytännössä vain jalkapalloon, voi tilanne myös muuttua tulevaisuudessa. Urheilun vedonlyöntimarkkinat ovat laajentuneet viimeisen vuosikymmenen aikana maantieteellisesti ja rahallisesti (Boniface ym. 2012, 5–6; Statista 2019). Lisäksi vedonlyönnin eri muodot ja kohteet ovat lisääntyneet merkittävästi (Boniface ym. 2012, 38–39). Tähän peilaten lienee vain ajan kysymys, milloin myös muu suomalainen urheilu alkaa merkittäväällä tavalla kiinnostamaan kansainvälistä vedonlyöntiä ja rikollistoimijoita. Globalisaatiokehitys tulee todennäköisesti

lisäämään riskiä ainakin joissakin lajeissa, esimerkiksi koripallo on ollut jo nyt kansainvälisesti kiinnostava kohde (esim. Boniface ym. 2012, 7; Gorse & Chadwick 2011, 20; IOC & Interpol 2016, 20; Trumphyte 2016). Järjestäytyneelle rikollisuudelle on ominaista siirtää toimintojaan sellaisiin paikkoihin, missä rangaistukset ovat lievempiä ja valvonta heikompaa. Koska suojaustasot ovat Suomessa tällä hetkellä jalkapallossa korkeat, on mahdollista, että rikollistoimijat kohdistavat katseensa jossain vaiheessa myös muihin lajeihin. Lisäksi mielenkiintoinen kysymys on kansallisen rahapelimonopolin tulevaisuus maassamme. Viime vuosien aikana on spekuloitu paljon sillä, tuleeko Veikkauksen monopoli murtumaan. Jos niin kävisi, heräisi kysymys siitä, kuka monitoroisi silloin vedonlyöntikäyttäytymistä Suomessa. Ja mikä vaikutus tällä olisi mahdollisesti kilpailumanipulaation torjuntaan. Tällä hetkellä valtiovalta näyttäisi suojelevan rahapelimonopolia ja pyrkivän rajoittamaan ulkomaisten uhkapeliyhtiöiden toimintaa maassamme (Yle 2020).

Tutkimuksessani taloudelliset riskitekijät muodostivat kokonaisuuden, jossa riskin voidaan nähdä valuvan ylhäältä alas. Seurojen heikot taloudelliset tilanteet johtavat urheilijoiden palkkiotason alenemiseen ja viivästyneisiin tai kokonaan maksamatta jääneisiin palkkioihin. On selvää, että tämänhetkisen maailmantilanteen vuoksi taloudellisten riskitekijöiden merkitys tulee kasvamaan entisestään. Seurojen talousvaikeudet ja konkurssit tulevat lisääntymään niin suomalaisessa kuin kansainvälisessäkin urheilussa, mikä tulee heijastumaan urheilijoiden tulotasoihin, palkkionmaksuihin ja seurojen taloudelliseen riskinottoon. Tämä tulee vaikuttamaan myös yksilöihin. Erilaiset sosiaaliset haasteet, kuten uhkapeliongelmiaisten urheilijoiden määrä, saattaa lisääntyä. Tutkimuksessani nostettiin esiin myös riskialttius, jonka kansainvälinen pelaajaliikenne tuo eri lajeille. Järjestäytynyt rikollisuus on soluttautunut viimeisten vuosikymmenten aikana kansainvälisille pelaajamarkkinoille (ks. Boniface ym. 2012, 4–5; Hakeem 2013). Matalasti palkatut ja heikosti sopeutuvat yksilöt luovat uhan kilpailumanipulaation näkökulmasta. Ulkomaalaistaustaisia urheilijoita on kyettävä integroimaan yhä vahvemmin osaksi lajiyhteisöjä ja paikallista kulttuuria. Maailmanlaajuinen pandemia tulee vaikuttamaan urheiluun pitkällä aikajänteellä monilla eri tasoilla. Tästä huolimatta – tai juuri tämän vuoksi – etenkin matalapalkkaisten urheilijoiden ja muiden toimijoiden hyvinvointiin on resurssien niukentuessa kiinnitettävä huomiota.

Kilpailumanipulaation torjunta on haastavaa, sillä tapauksia on ylipäättään vaikea osoittaa todeksi. Torjuntatyön taso vaihtelee tutkimukseni perusteella Suomessa. Vaikuttaa siltä, että lajeissa, joissa on tapahtunut manipulaatiotapauksia, kuten jalkapallossa ja pesäpallossa, ilmiöön suhtaudutaan useimpia lajeja vakavammin. Joidenkin lajien suhtautuminen esimerkiksi koulutustoimintaa kohtaan tuntuu erikoiselta: koulutustoiminnan ja asioista puhumisen pelätään lisäävän kilpailumanipulaation yleisyyttä. Myös negatiivisen mediahuomion pelko on ilmeinen. Tämänkaltainen suhtautumistapa, että lieveilmiöistä halutaan vaieta, on tullut itselleni vastaan myös aikaisemmin työskennellessäni muiden urheilun eettisten ilmiöiden parissa. Urheilutoimijoiden tulisi käsittää, että vaikeista asioista vaikeneminen ei suinkaan hävitä niitä. Avoimuus ja läpinäkyvyys ovat esimerkiksi liike-elämässä yrityksen maineen kannalta hyvin olennaisia tekijöitä. Samoin urheilutoimijoiden tulee pitää huolta omasta tuotteestaan ja imagostaan, eikä vain kääntää selkäänsä kyteville haasteille.

Torjunnan haasteiden kohdalla yksi nousi ylitse muiden – vastaajien näkemyksen mukaan kilpailumanipulaatioon liittyvä lainsäädäntö ei ole Suomessa tällä hetkellä riittävällä tasolla. Tämän vuoksi esimerkiksi poliisin tutkintavaltuudet ovat rajalliset ja ylipäättään kynnys käynnistää esitutkinta on korkea. Lainsäädännön muutos edistäisi etenkin jalkapallon kamppailua kilpailumanipulaatiota vastaan Suomessa. Yhtä tärkeää on kuitenkin myös Van Rompuyn (2019) esittämä näkemys, että lainsäädännön kehittämisen ohella urheiluorganisaatioiden kurinpitäjärjestelmien tulee toimia niin ikään tehokkaasti. Esimerkiksi urheilijoiden vedonlyönnit omista tai läheisten kilpailuista ja sisäpiiritiedon hyödyntäminen vedonlyönnissä ovat kilpailumanipulaatiota lievempiä vilpin muotoja, mutta myös hyvin kiusallisia tapauksia urheilutoimijoille sattuaan. Näihin epäkohtiin pystytään puuttumaan tehokkaasti toimivilla kilpailusäännöillä tai -määräyksillä.

Urheilun tutkinnallisten menetelmien kriminaalipoliittisen muutoksen tutkiminen on ollut kiinnostavaa. Suurin osa vastaajista tunnisti muutoksen jollain tasolla, yleensä SUEKin tutkinnallisen roolin, oman organisaation tutkinta- ja integriteettitoiminnan tai kansainvälisten organisaatioiden muutoksen kautta. Tutkimusaineistoni perusteella tutkinnallisille menetelmille on urheilussa kysyntää. Näen tutkinnallisten menetelmien lisääntymisen loogisena jatkumona peilaten sitä urheilun autonomian ja itsesääntelyn traditioon (esim. Chappelet 2016; Serby 2017), jossa urheiluyhteisö valvoo ja tarvittaessa sanktioi siihen

kuuluvia jäseniä (Halila & Norros 2017, 295–296; Ojala 2019; 2016; Pitkänen 2013). Tutkinnallisten toimien lisääntyminen ja niiden legitimointi voidaan selittää osaltaan urheiluyhteisön pyrkimyksenä pitää kiinni yhteiskunnallisesta erityisasemastaan (Pitkänen 2013). Tähän viittaa lisäksi se, että tutkimuksessani valvonta- ja tarkkailutoimenpiteet nostettiin kilpailumanipulaation keskeisiksi torjuntakeinoiksi. Rajanveto urheilun ja muun yhteiskunnan välillä ei ole helppoa ja olennaista on määrittää selkeät reunaehdot urheilutoimijoiden vastuualueille.

Tutkinnallisen toiminnan lisääntyminen tuo mukanaan myös riskejä. Tutkimuksessani huolenaiheeksi nousi etenkin yksilöiden oikeusturva ja tutkinnallisen prosessin luotettavuus. Tällä hetkellä tutkinnallinen toiminta keskittyy urheilussa pitkälti SUEKiin, jossa kyseistä toimintaa organisoii ja toteuttaa pitkään poliisiviranomaisena työskennellyt henkilö. Jos muutos lähtee leviämään muihin urheiluorganisaatioihin, voidaanko luottaa siihen, että niissä asioita hoitavat sellaiset ammattilaiset, jotka ovat perehtyneet esimerkiksi yksilön oikeusturvaan asemansa edellyttämällä tavalla. Ylipäätään, voidaanko näiden toimijoiden riippumattomuuteen luottaa? Vaikuttaa siltä, että kriminaalipoliittinen muutos ja oikeudellistuminen etenevät urheilussa tällä hetkellä vääjäämättömästi. Pitkänen (2013) spekuloi sillä, että urheilijat ryhtyvät jossain vaiheessa haastamaan urheilussa vallitsevien kurinpitokäytänteiden juridisten perusteiden kestävyyttä. Näin on jo tapahtunut, eikä pelkästään urheilijoiden, vaan myös valmentajien toimesta. Yksilön oikeusturvan kannalta tämä on pelkästään hyvä asia. Järjestelmä on muutoksessa ja sen kestävyyttä ja läpinäkyvyyttä on myös haastettava. Vaikka tutkinnallisella toiminnalla ei sinänsä ole lähtökohtaisesti esimerkiksi rangaistusvaltaa, sen vaikutus päätöksiin ja yksilön maineeseen on merkittävä. Tätä valtaa tulee käyttää harkiten ja sen on kestävä myös kriittinen läpivalaisu.

7.2 Tutkimuksen ansiot, puutteet ja luotettavuuden arviointi

Tutkimukseni sijoittui alueelle, josta on toistaiseksi tehty niukasti tutkimusta. Kilpailumanipulaation riskitekijöitä ja torjuntakeinoja on sivuttu yksittäisissä kotimaisissa tutkielmissa ja tutkimusartikkeleissa, mutta eksplisiittisesti niihin teemoihin keskittyvää tutkimusta on tehty vähän. Tilanne on sama kansainvälisesti: riskitekijöitä on sivuttu useissa

tutkimuksissa, mutta painopiste on keskittynyt muihin aihepiireihin. Aikaisemmissa tutkimuksissa fokus on ollut pitkälti jalkapallossa, joten tutkimukseni ansioihin voidaan lukea se, että tarkastelin myös muita urheilulajeja. Kyseessä on ajankohtainen tutkimusaihe, joka tuottaa käytännönläheistä tietoa toimijoille ja päättäjille, eikä vain tietokantojen syövereihin. Useat haastateltavat kuvasivat jo haastatteluprosessin aikana oppineensa aihepiiristä paljon uutta ja saaneensa erilaisia näkökulmia ilmiön käsittelyyn. Urheilun tutkinnallisten menetelmien muutosta ei ole aikaisemmin tutkittu laajempaan, yhteiskuntatieteellisenä ilmiönä. Arvioin tutkimukseni keskeisiksi ansioiksi ilmiön paikantamisen, käsitteellistämisen ja kriittisen tarkastelun.

Tutkimuksen luotettavuutta lisää sen kriittinen arviointi. Luotettavuuden arvioinnille ei ole olemassa mitään yksiselitteisiä ohjeita, joiden mukaisesti arviointi tulisi tehdä. Tutkimusta tulee arvioida ennen kaikkea kokonaisuutena, jolloin painotus on sen sisäisessä johdonmukaisuudessa. Koko tutkimusprosessia peilaten luotettavuutta voidaan arvioida aineiston keruun, tiedonantajien selkeän kuvailun, tutkimuksen keston ja toteuttamisen sekä tutkimuksen raportoinnin näkökulmasta. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122.) Yksi keskeisimmistä haasteista tutkimusprosessissani oli oikeiden organisaatioiden valinta tutkimukseen (ks. luku 5.3.1). Voidaan perustellusti kritisoida sitä, kertovatko kotimaisen vedonlyönnin tilastot todellisuudessa lajeihin kohdistuvasta kansainvälisen rikollisuuden ja kilpailumanipulaation uhasta. Olennaisempi tieto riskialttiuden kannalta olisi ollut se, mihin lajeihin kohdistuu eniten kansainvälistä vedonlyöntiä. Veikkauksella ei ollut tilastoja kansainvälisen vedonlyönnin kohdistumisesta suomalaisen urheiluun. On epäselvää, olisiko tällaista tietoa ollut saatavilla esimerkiksi kansainvälisiltä vedonlyöntiyhtiöiltä tai Sportradarilta. Kansainvälisten toimijoiden tarjoama tieto ei olisi välttämättä ollut yhtä luotettavaa kuin Veikkauksen vastaava. Tässä mielessä koen tehneeni oikean valinnan, etenkin kun vedonlyöntitilastojen lisäksi taustalle löytyi myös teoreettista tukea.

Haastatteluita tehdessäni huomasin, että vastaajat ymmärsivät kilpailumanipulaation käsitteen paikoittain hieman eri tavoin. Useat erottelivat kilpailumanipulaatiosta esimerkiksi sopupelit omaksi käsitteekseen, jonka he mielsivät tarkoittavan kotimaisin voimin, ilman järjestäytyneen rikollisuuden taustavaikutusta toteutettua manipulaatiota. Välillä oli myös epäselvää, tarkoittiko vastaaja puhuessaan urheilu- vai vedonlyöntiperusteista manipulaatiota. Avasin

käsitteen haastattelun lomassa, mutta nämä merkit kertovat siitä, että se ei ajoittain onnistunut toivotulla tavalla. Jatkossa tarkentaisin kilpailumanipulaation käsitteen tiukemmin esimerkiksi vedonlyönti- tai urheiluperustaiseen kilpailumanipulaatioon. Haasteeksi nousi myös urheilun kriminaalipoliittinen muutos, joka oli itsellenikin käsitteenä suhteellisen haastava vielä aineiston keruuvaiheessa. Tutkimusprosessin edetessä ja teoreettisen ymmärrykseni lisääntyessä paikansin tutkimusintressini kohdistuvan nimenomaan urheilun tutkinnallisiin menetelmiin, eikä niinkään koko kriminaalipoliittisen prosessiin (käsitteiden jäsenitys tarkemmin luvussa 5.2). Tämän vuoksi en osannut kysyä haastatteluissa joitakin tarkentavia kysymyksiä, jotka tällä hetkellä osaisin.

Laadullisen tutkimuksen tavoite ei ole pyrkiä tilastollisiin yleistyksiin. Pyrkimyksenä on muun muassa kuvata, ymmärtää tai antaa teoreettisesti mielekäs tulkinta jollekin ilmiölle. (Hirsjärvi ym. 2009, 164; Tuomi & Sarajärvi 2018, 74.) Kilpailumanipulaation riskitekijöiden kohdalla tutkimusaineistoni oli melko kattava ja monin paikoin teoreettisesti sangen vahva, mutta etenkin tutkinnallisten menetelmien muutoksen kohdalla tulostarkastelu jäi paikoittain varsin ohueksi. Tämä oli tietoinen valinta tutkimusta rakentaessani, sillä kiinnostukseni esimerkiksi haastattelussa painottui enemmän riskitekijöihin. Myös aikaisemman tutkimuksen vähäisyys ja ilmiön tuntemattomuus vaikutti sen käsittelyyn. Tavoitteenani oli avata tutkimuspolku tutkinnallisten menetelmien kriminaalipoliittiseen tarkasteluun ja mielestäni tässä myös onnistuin.

Laadullista tutkimusta arvioidessa käytetään usein ajatusta tulosten siirrettävyydestä, eli siitä, voisivatko tutkimustulokset olla samoja jossain toisessa ympäristössä tai voitaisiinko aihetta tutkia uudelleen ja päätyä samoihin tuloksiin (Aaltio & Puusa 2011). On mahdollista, että esimerkiksi erilaisella esiyymmärryksellä varustettu tutkija saisi vastaavasta tutkimusasetelmasta aikaan erilaisia tuloksia ja tulkintoja. Haastattelutilanteissa on aina mahdollista, että niissä annetaan esimerkiksi sosiaalisesti hyväksytyjä vastauksia (Hirsjärvi ym. 2009, 206; Puusa 2011). Tutkimukseni päätulokset resonoivat kuitenkin varsin hyvin aiemmin tuotetun teorian kanssa, joten koen tulosten antavan käsitellyistä ilmiöistä oikean suuntaista kuvaa.

7.3 Jatkotutkimusehdotukset

Tutkimani ilmiöt ovat tuoreita tutkimuskohteita kotimaisella tiedekentällä. Tutkimustietoa kilpailumanipulaatiosta ja sen eri muodoista on Suomessa toistaiseksi vähän. Samoihin aikoihin tämän tutkimuksen kanssa valmistellaan myös toista opinnäytetyötä kilpailumanipulaatiosta, jonka tutkimusote on määrällinen ja se on kohdistettu Suomessa pelaaville jalkapalloilijoille. Lisätietoa tarvitaan juuri ruohonjuuritasolta, pelaajilta, urheilijoilta, erotuomareilta ja valmentajilta. Yksi ilmiön torjunnan kannalta relevantti – joskin haasteellinen – tutkimusaihe olisi selvittää, millaisilla strategioilla manipuloijat lähestyvät urheilijoita Suomessa tai laajemmin esimerkiksi Pohjoismaissa.

Myös ilmiön yleisyydestä tarvitaan lisää tietoa. Tarvitaan laajamittaisempia kyselytutkimuksia, jotka kattavat eri lajien urheilijoita eri maissa. Yleisyyttä tulee selvittää yhdenmukaisilla lähestymistavoilla, jotta tuloksia voidaan vertailla meta-analyysin keinoin. Lisäksi riskitekijöitä tulee tutkia jatkossa laajamittaisemmin, jolloin tarkastelu voidaan kohdentaa edelleen poliisiviranomaisten, päättäjien ja muiden oikeusviranomaisten toimiin. Oikeustieteiden osalta lisätietoa puolestaan kaivataan kilpailumanipulaatioon liittyvästä lainsäädännöstä. Ilmiöstä tarvitaan kaikkiaan lisää poikkitieteellistä tutkimusta.

Tutkimukseni oli ensimmäisiä ponnistuksia urheilun kriminaalipoliittisen muutoksen tunnistamiseksi ja käsitteellistämiseksi. Ilmiöstä tarvitaan sekä teoreettista että empiiristä lisätietoa. Yhtenä mielenkiintoisena sivujuonteena tutkimuksessani nousi esiin se, miten esimerkiksi antidopingtoimijoiden toimivaltuudet ja oikeudet vaihtelevat eri maissa. Tästä olisi hyvin kiinnostavaa saada lisätietoa. Olisi mielenkiintoista kuulla myös urheilijoiden näkemyksiä tutkinnallisten menetelmien lisääntymisestä: millaisena muutos nähdään, miten siihen suhtaudutaan ja legitimoivatko urheilijat vallitsevan järjestelmän.

8 LÄHTEET

Tutkimuskirjallisuus

- Aaltio, I. & Puusa, A. 2011. Laadullisen tutkimuksen luotettavuus. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.) Menetelmäviidakon raivaajat: perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Helsinki: JTO, 153–166.
- Aaltonen, M. 2016. Ei vain urheilua. Liikunnan ja urheilun merkitys yhteiskunnan uusiutumisen kannalta. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2016:2. Viitattu 7.11.2020. <https://www.liikuntaneuvosto.fi/wp-content/uploads/2019/09/Ei-vain-urheilua.pdf>
- Abbott, J. & Sheehan, 2013. The Interpol Approach to Tackling Match Fixing in Football Teoksessa M.R. Haberfeld & D. Sheehan (toim.) Match-Fixing in International Sports. Existing Processes, Law Enforcement, and Prevention Strategies. New York & London: Springer, 263–289.
- Adam, L. & van Golde, C. 2020. Police practice and false confessions: A search for the implementation of investigative interviewing in Australia. *Alternative Law Journal* 45 (1), 52–59. <https://doi.org/10.1177%2F1037969X19874415>
- Aine, A. 2017. Kurinpidollisen laillisuusperiaatteen kehityssuuntia. *Urheilu ja oikeus* 2017, 14–53.
- Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.
- Anttila, I. & Heinonen, O. 1977. Rikosoikeus ja kriminaalipolitiikka. Helsinki: Tammi.
- Anttila, I. & Törnudd, P. 1983. Kriminologia ja kriminaalipolitiikka. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja. B-sarja N:o 194. Juva: WSOY.
- Asser Institute 2014. Study on risk assessment and management and prevention of conflicts of interest in the prevention and fight against betting-related match fixing in the EU 28. Final Report.
- Bernard, D. & Heston, S. 2008. Point Shaving in College Basketball: A Cautionary Tale for Forensic Economics. *Economic Inquiry* 48 (1), 14–25. <https://doi.org/10.1111/j.1465-7295.2009.00253.x>
- Blackshaw, I. 2011. Towards a “Lex Sportiva”? *Urheilu ja oikeus* 2011, 9–26.

- Boniface, P., Lacarriere, S., Verschuuren, P., Tuailon, A., Forrest, D., Icard, J-M., Meyer, J-P. & Wang, X. 2012. Sports betting and corruption. How to preserve the integrity of sport. IRIS, University of Salford, Praxes-Avocats & CCLS. Study.
- Boeri, T. & Severgnini, B. 2013. Match rigging in Italian professional soccer: The economic determinants of corruption. Teoksessa M.R. Haberfeld & D. Sheehan (toim.) Match-Fixing in International Sports. Existing Processes, Law Enforcement, and Prevention Strategies. New York & London: Springer, 101–113.
- Bozkurt, E. 2012. “Match fixing and fraud in sport: putting the pieces together”. European Parliament. Viitattu 7.11.2020.
<https://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201209/20120925ATT52303/20120925ATT52303EN.pdf>
- Carpenter, K. 2012. Match-Fixing – The Biggest Threat to Sport in the 21st Century? International Sports Law Review 2 (1), 13–24. <https://onlineessaypapers.com/wp-content/uploads/2019/09/match-fixing-K-Carpenter-ISLR-Match-fixing-Article.pdf>
- Casini, L. 2010. The making of a Lex Sportiva. The Court of Arbitration for Sport ”The Provider”. Institute for International Law and Justice 6 (3), 440–469.
<https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1621335>
- Chappelet, J-L. 2016. Autonomy and governance. Necessary bedfellows in the fight against corruption in sport. Teoksessa Transparency International (toim.) Global Corruption Report: Sport. New York: Routledge, 16–29.
- Cruikshank, J. 2003. Critical Realism: The Difference It Makes. London and New York: Routledge.
- Danermark, B., Ekström, M., Jakobsen, L. & Karlsson, J. 2002. Explaining Society. Critical realism in the social sciences. London and New York: Routledge.
- Demir, I. & Karademir, K. 2013. Catching Sport Cheaters: An Example of Successful Police Operations. Teoksessa M.R. Haberfeld & D. Sheehan (toim.) Match-Fixing in International Sports. Existing Processes, Law Enforcement, and Prevention Strategies. New York & London: Springer, 331–349.
- Dietl, H. & Weingärtner, C. 2012. Betting scandals and attenuated property rights – How betting related match fixing can be prevented in future. University of Zurich. Institute for Strategy and Business Economics. <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2483058>
- Dvorak, J., Saugy, M. & Pitsiladis, Y.P. 2014. Challenges and threats to implementing the

- fight against doping in sport. *British Journal of Sports Medicine* 48 (10), 807–809.
<http://dx.doi.org/10.1136/bjsports-2014-093589>
- Eskola, J., Lähti, J. & Vastamäki, J. 2018. Teemahaastattelu: lyhyt selviytymisopas. Teoksessa R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. Jyväskylä: PS-kustannus, 24–46.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Elaad, G., Krumer, A. & Kantor, J. 2018. Corruption and Sensitive Soccer Games: Cross-Country Evidence. *The Journal of Law, Economics, and Organization* 34 (3), 364–394. <https://doi.org/10.1093/jleo/ewy013>
- Ellis, J. 2016. Australia's 'National Policy on Match-Fixing in Sport'. Teoksessa Transparency International (toim.) *Global Corruption Report: Sport*. New York: Routledge, 254–257.
- Feltes, T. 2013. Match-Fixing in Western Europe. Teoksessa M.R. Haberfeld & D. Sheehan (toim.) *Match-Fixing in International Sports. Existing Processes, Law Enforcement, and Prevention Strategies*. New York & London: Springer, 15–31.
- FIFPro 2012. *Black Book Eastern Europe. The problems professional footballers' encounter: research*. <https://www.lefigaro.fr/assets/pdf/fifpro.pdf>
- Forrest, D., McHale, I. & McAuley, K. 2008. "Say It Aint's So": Betting-Related Malpractice in Sport. *International Journal of Sport Finance* 3 (3), 156–166.
- Foster, K. 2012. Is There a Global Sports Law? Teoksessa R. Siekmann & J. Soek (toim.) *Lex Sportiva: What is Sports Law? Asser International Sports Law Series*. The Hague: Asser press, 35–53.
- Gardiner, S. 2001. *Sports Law*. Toinen painos. Cavendish: Routledge.
- Gorse, S. & Chadwick, S. 2012. Conceptualising corruption in sport: Implications for sponsorship programmes. *The European Business Review*, volume July/August.
- Gorse, S. & Chadwick S. 2011. *The Prevalence of Corruption in International Sport. A Statistical Analysis*. Centre for the International Business of Sport. Coventry University Business School. <http://www.jogoremoto.pt/docs/extra/G3jsJk.pdf>
- Grall-Bronnec, M., Caillon, J., Humeau, E., Perrot, B., Remaud, M., Guillex, A., Rocher, B., Sauvaget, A. & Bouju, G. 2016. Gambling among European professional athletes. Prevalence and associated factors. *Journal of Addictive Diseases* 35 (4), 278–290. <https://doi.org/10.1080/10550887.2016.1177807>

- Groombridge, N. 2016. Sports criminology. A critical criminology of sport and games. University of Bristol. Policy Press.
- Gubi-Kelm, S., Grolig, T., Strobel, B., Ohlig, S. & Schmidt, A.F. 2020. When Do False Accusations Lead to False Confessions? Preliminary Evidence for a Potentially Overlooked Alternative Explanation. *Journal of Forensic Psychology Research and Practice* 20 (2), 114–133. <https://doi.org/10.1080/24732850.2020.1714388>
- Haberfeld, M.R. & Sheehan, D. 2013. Match-Fixing in International Sports. Existing Processes, Law Enforcement, and Prevention Strategies. New York & London: Springer.
- Hakala, J. 2018. Toimivan tutkimusmenetelmän löytäminen. Teoksessa R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. Jyväskylä: PS-kustannus, 11–23.
- Hakeem, F. 2013. Sports-Related Crime: A Game Theory Approach. Teoksessa M.R. Habelfeld & D. Sheehan (toim.) *Match-Fixing in International Sports. Existing Processes, Law Enforcement, and Prevention Strategies*. New York & London: Springer, 247–263.
- Halila, H. 2018. Yksityinen ja julkinen toiminta SUEK:ssa. *Urheilu ja oikeus* 2018, 22–46.
- Halila, H. 2016a. OKM:n Urheilun eettisten asioiden neuvottelukunta ja Suomen urheilun eettinen keskus (SUEK). *Urheilu ja oikeus* 2016, 13–56.
- Halila, H. & Norros, O. 2017. *Urheilu-oikeus*. Helsinki: Alma Talent Oy.
- Harcourt, P.R., Marclay, F. & Clothier, B. 2014. A forensic perspective of the AFL investigation into peptides: An antidoping investigation case study. *British Journal of Sports Medicine* 48 (10), 810–813. <https://doi.org/10.1136/bjsports-2014-093531>
- Hill, D. 2016. Why sport is losing the war to match-fixers. Teoksessa Transparency International (toim.) *Global Corruption Report: Sport*. New York: Routledge, 231–236.
- Hill, D. 2010. A critical mass of corruption: why some football leagues have more match-fixing than others. *International Journal of Sports Marketing and Sponsorship* 11 (3), 38–52. <https://doi.org/10.1108/IJSMS-11-03-2010-B005>
- Hill, D. 2009. To fix or not to fix? How corruptors decide to fix football matches. *Global Crime* 10 (3), 157–177. <https://doi.org/10.1080/17440570802543524>
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. *Tutki ja kirjoita*. Helsinki:

- Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Holden, J. & Rodenberg, R. 2017. Lone-wolf match-fixing: global policy considerations. *International Journal of Sport Policy and Politics* 9 (1), 137–151. <https://doi.org/10.1080/19406940.2016.1202304>
- Holz, M. & Robertson, J. 2017. How to Develop Intelligence Gathering in Efficient and Practical Anti-Doping Activities. *Acute Topics in Anti-Doping. Medicine and Sport Science* 62, 129–138. <https://doi.org/10.1159/000460724>
- Ikonen, J. 2019. Tutkinnalliset menetelmät dopingvalvonnassa. *Urheilu ja oikeus* 2019, 58–69.
- Ikonen, J. 2013. 1X2 – varma voitto – jalkapallo-ottelun manipulointi. Turun yliopisto. Oikeustieteellinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma.
- IOC & Interpol 2016. Handbook on protecting sport from competition manipulation. Interpol IOC integrity in sport initiative.
- Johnson, N. 2009. NCAA "Point Shaving" as an Artifact of the Regression Effect and the Lack of Tie Games. *Journal of Sports Economics* 10 (1), 59–67. <https://doi.org/10.1177%2F1527002508327388>
- Jones, K. 2013. Compliance Mechanism as a Tool of Prevention? Teoksessa M.R. Haberfeld & D. Sheehan (toim.) *Match-Fixing in International Sports. Existing Processes, Law Enforcement, and Prevention Strategies*. New York & London: Springer, 199–229.
- Järvinen-Tassopoulos, J. 2018. Suomalaisen rahapelaamisen tilannekatsaus 2017. 2. korjattu painos. *Terveysten ja hyvinvoinnin laitos* 2018.
- Kaakkuri-Knuuttila, M-L. & Heinlahti, K. 2006. Mitä on tutkimus? Argumentaatio ja tieteenfilosofia. Tampere: Tammerpaino.
- Kerr, J. 2017. How to build an "open" match-fixing alert system. *International Sports Law Journal* 17, 49–67. <https://doi.org/10.1007/s40318-017-0115-6>
- KCOOS 2017. Guidebook on understanding and effectively combating the manipulation of sports competitions. Version 1. Council of Europe. <https://rm.coe.int/kcoos-guidebook-final-1st-version-24-01-2018/1680780485>
- Kihl, L., Skinner, J. & Engelberg, T. 2017. Corruption in sport: understanding the complexity of corruption. *European Sport Management Quarterly* 17 (1), 1–5. <https://doi.org/10.1080/16184742.2016.1257553>
- Kiviniemi, K. 2018. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa V. Raine & J. Aaltola (toim.)

- Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-Kustannus, 74–88.
- Kivivuori, J., Aaltonen, M., Näsi, M., Suonpää, K. & Danielsson, P. 2018. *Kriminologia. Rikollisuus ja kontrolli muuttuvassa yhteiskunnassa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Kuula, A. 2011. *Tutkimusetiikka: aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Toinen painos. Tampere: Vastapaino.
- Lackey, J. 2020. False confessions and testimonial injustice. *Journal of Criminal Law and Criminology* 110 (1), 43–68.
<https://scholarlycommons.law.northwestern.edu/jclc/vol110/iss1/4>
- Lahti, R. 1974. Kriminaalipolitiikan rajaaminen. Teoksessa I. Anttila, O. Heinonen, P. Koskinen & R. Lahti (toim.) *Rikollisuus ongelmana. Kriminaalipolitiikan perusteet*. Helsinki: Tammi, 11–49.
- Laine, A. 2017. Finland: The Importance of the Private Sport Sector Has Increased in the 2000s. Teoksessa A. Laine & H. Vehmas (toim.) *The Private Sport Sector in Europe. A Cross-National Comparative Perspective*. Sports Economics, Management and Policy. Volume 14. Cham: Springer, 107–125. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-61310-9>
- Laine, A., Venäläinen, O. & Matilainen, P. 2019. Suomalaisten pääsarjatasojen palloilujoukkueiden näkemykset Suomen rahapelijärjestelmästä. *Liikunta ja tiede* 56 (6), 96–104.
https://www.lts.fi/media/lts_vertaisarvioidut_tutkimusartikkelit/2019/lt_6_19_4-6_laine_tutkimusartikkelit_lowres.pdf
- Laine, M. 2014. *Kriminologia ja rankaisun sosiologia*. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus. Acta Poenologica 1/2014. Helsinki: Tietosanoma.
- Laitinen, A. & Aromaa, K. 2005. *Rikollisuus ja kriminologia*. Tampere: Vastapaino.
- Lindholm, J. 2019. The court of arbitration for sport and the Nordics. *Urheilu ja oikeus* 2019, 109–127.
- Lopez-Gonzalez, H. & Griffiths, M. 2018. Understanding the convergence of markets in online sports betting. *International Review for the Sociology of Sport* 53 (7), 807–823.
<https://doi.org/10.1177%2F1012690216680602>
- Marclay, F., Mangin, P., Margot, P. & Saugy, M. 2013. Perspectives for Forensic Intelligence in anti-doping: Thinking outside of the box. *Forensic Science International* 229 (1–3),

- 133–144. <https://doi.org/10.1016/j.forsciint.2013.04.009>
- Maennig, W. 2008. Corruption in international sports and how it may be combated. IASE/NAASE Working Paper Series, Paper no. 08–13.
- Maennig, W. 2005. Corruption in International Sports and Sport Management: Forms, Tendencies, Extent and Countermeasures. *European Sport Management Quarterly* 5 (2), 187–225. <https://doi.org/10.1080/16184740500188821>
- Matikainen, N. 2006. Sopupelit, fair play ja vedonlyöntipetos. Turun yliopisto. Urheilu oikeuden sarja 11.
- Matilainen, R. 2010. Mitä rahapelaaminen kertoo suomalaisten historiasta? *Tieteessä tapahtuu* 28 (1), 16–22. <https://journal.fi/tt/article/view/2645>
- Metsämuuronen, J. 2011. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Helsinki: International Methelp, Booky.fi.
- Moriconi, M. & De Cima, C. 2020. Betting Practices Among Players in Portuguese Championships: From Cultural to Illegal Behaviours. *Journal of Gambling Studies* 36 (1), 161–181. <https://doi.org/10.1007/s10899-019-09880-x>
- Moritzer, S. 2016. The Austrian approach. How to combat match-fixing and promote integrity in sport. Teoksessa Transparency International (toim.) *Global Corruption Report: Sport*. New York: Routledge, 269–273.
- Moston, S. & Engelberg, T. 2017. *Detecting Doping in Sport*. London & New York: Routledge Research in Sport and Exercise Science.
- Moston, S., Engelberg, T. & Dover, J. 2015. Confessions and Denials by Athletes in Anti-Doping Investigations. Griffith University. Department of Tourism, Sport and Hotel Management. Working paper 3.
- Moston, S., Engelberg, T. & Skinner, J. 2013. Investigative Interviewing and Anti-Doping Developments in Australia. *II-RP* 5 (2), 144–149.
- Mäkitalo, A-E. 2014. “Me lähdettiin ärrälle!” -arvioita suomalaisen vedonlyöntivilpin erilliskriminalisoinnin tarpeellisuudesta. *Urheilu ja oikeus* 2014, 182–207.
- Mäntysaari, M. & Lassila, M. 2018. Realismia ja konstruktionismia sosiaalialan oppinäytteissä. Teoksessa J. Lammintakanen & S. Laulainen (toim.) *Kohti vaikuttavaa päätöksentekoa ja johtamista hyvinvointipalveluissa*. Publications of the University of Eastern Finland. General series 24, 188–210.
- Niiniluoto, I. & Haaparanta, L. 2016. *Johdatus tieteelliseen ajatteluun*. Helsinki: Gaudeamus.

- Nordic Working Group 2013. Match-fixing in the Nordic countries. Scale and risks, measures and control, cooperation and prevention. Lotteritilsynet, Lotteriinspektionen & National Police Board Gambling Administration. <https://www.spelinspektionen.se>
- Ojala, T. 2019. Urheilun kurinpito ja kurinpitoseuraamuksen määräämisen estävä vanhentuminen. *Urheilu ja oikeus* 2019, 148–162.
- Ojala, T. 2017a. Urheilun oikeusturvalautakunnan toimivallasta ja kurinpidon peruskysymyksiä. *Urheilu ja oikeus* 2017, 164–208.
- Ojala, T. 2017b. Urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisujen sitovuudesta. *Urheilu ja oikeus* 2017, 190–198.
- Ojala, T. 2016. Urheilun kurinpidon ja rikosoikeuden välinen suhde. *Haaste* 3/2016. Viitattu 13.10.2020. <https://www.haaste.om.fi/>
- Papaloukas, M. 2013. Lex Sportiva and Lex Mercatoria. *International Sports Law Review Pandektis* 10 (1–2), 197–203. <https://ssrn.com/abstract=3019258>
- Park, J-H., Choi, C-H. & Yoon, J. 2019. How should sports match fixing be classified? *Journal Cogent Social Sciences* 5 (1). <https://doi.org/10.1080/23311886.2019.1573595>
- Peurala, J. 2013. Match-manipulation in football – the challenges faced in Finland. *International Sports Law J* 13, 268–286. <https://doi.org/10.1007/s40318-013-0027-z>
- Pitkänen, J. 2013. Urheilun kurinpitoseuraamusten mittaaminen. *Urheilu ja oikeus* 2012, 93–131.
- Puusa, A. & Juuti, P. 2011. Mitä laadullinen tutkimus on? Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.) *Menetelmäviidakon raivaajat: perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan*. Helsinki: JTO, 31–47.
- Puusa, A. 2011. Haastattelu laadullisen tutkimuksen menetelmänä. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.) *Menetelmäviidakon raivaajat: perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan*. Helsinki: JTO, 73–88.
- Raatikainen, P. 2004. *Ihmistieteet ja filosofia*. Helsinki: Gaudeamus.
- Ranta, J. & Kuula-Luumi, A. 2017. Haastattelun keruun ja käsittelyn ABC. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander & J. Ruusuvoori (toim.) *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Tampere: Vastapaino, 357–366.
- Rebeggiani, L. & Rebeggiani, F. 2013. Which factors favor betting related cheating in sports? Some insights from political economy. Teoksessa M.R. Haberland & D. Sheehan (toim.) *Match-Fixing in International Sports. Existing Processes, Law Enforcement,*

- and Prevention Strategies. New York & London: Springer, 157–176.
- Rodney, P., Andrew, P. & Weinbach, P. 2011. Investigating Allegations of Pointshaving in NCAA Basketball Using Actual Sportsbook Betting Percentages. *Journal of Sports Economics* 12 (4), 432–447. <https://doi.org/10.1177%2F1527002510385904>
- Rubicsek, N. 2018. Exploring the definition of the manipulations of sports competitions. RC3, Criminal Justice and Counter Corruption. Viitattu 07.11.2020.
https://rc3sport.com/wp-content/uploads/2018/04/Article_Exploring-the-definition-of-the-manipulations-of-sports-competitions_Norbert-Rubicsek_JD-1.pdf
- Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. 2005. Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa J. Ruusuvuori & L. Tiittula (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 22–57.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 14.10.2020.
https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_1_2.html
- Salminen, A. 2015. Rakenteellinen korruptio. Kartoitus riskitekijöistä ja niiden hallinnasta Suomessa. Vaasan yliopiston julkaisuja, selvityksiä ja raportteja 203.
- Salminen, A. & Mäntysalo, V. 2013. Epäeettisestä tuomittavaan: korruptio ja hyvä veli - verkostot Suomessa. Vaasan yliopiston julkaisuja, selvityksiä ja raportteja 182.
- Salonen, A. & Raisamo, S. 2015. Suomalaisen rahapelaaminen 2015. Rahapelaaminen, rahapeliongelmat ja rahapelaamiseen liittyvät asenteet ja mielipiteet 15–74-vuotiailla. Raportti 15/2015. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Schmidt, M. & Stuck, L. 2009. Point shaving: Corruption in NCAA college football? *Economics Letters* 105 (1), 90–92. <https://doi.org/10.1016/j.econlet.2009.06.007>
- Serby, T. 2017. Sports Corruption: Sporting Autonomy, Lex Sportiva and the Rule of Law. *Entertainment and Sports Law Journal* 15 (2), 1–9. <http://doi.org/10.16997/eslj.204>
- Sirén, T. & Pekkarinen, O. 2017. Tieteenfilosofis-metodologia perusteita pro gradu - tutkielman laadintaan. Maanpuolustuskorkeakoulu. Johtamisen ja sotilaspedagogiikan laitos. Helsinki.
- Smith, A. 2011. All Bets Are Off: Match Fixing in Sport – Some Recent Developments. *The Entertainment and Sports Law Journal* 9 (1), 6. <http://doi.org/10.16997/eslj.31>
- Soebbing, B. & Humphreys B. 2011. Do gamblers think that teams tank? Evidence from the NBA. *Contemporary Economic Policy* 31 (2), 301–311.

- <https://doi.org/10.1111/j.1465-7287.2011.00298.x>
- Soebbing, B. & Mason, D. 2009. Managing legitimacy and uncertainty in professional team sport: the NBA's draft lottery. *Team Performance Management: An International Journal* 15 (3/4), 141–157. <https://doi.org/10.1108/13527590910964928>
- Spapens, T. & Olfers, M. 2015. Match-fixing: The current discussion in Europe and the case of the Netherlands. *European Journal of Crime Criminal Law and Criminal Justice* 23 (4), 333–358. <https://doi.org/10.1163/15718174-23032077>
- Spitz, U. 2016. Match-fixing: the role of prevention. *Teoksessa Transparency International (toim.) Global Corruption Report: Sport*. New York: Routledge, 257–262.
- Sport & Law Journal* 2013. Match-fixing fears at Wimbledon – as player receives death threats from gamblers. *Sport & Law Journal* 21 (2), 67.
- Stranden, O. & Fjeldsgård, E. 2016. Corruption in football: mechanisms, actors and drivers. University of Adger. Department of Economics and Finance. Master's thesis. <http://hdl.handle.net/11250/2419329>
- Tak, M., Sam, M. & Choi, C-H. 2020. Too much at stake to uphold sport integrity? High-performance athletes' involvement in match-fixing. *Crime, Law and Social Change* 74, 27–44. <https://doi.org/10.1007/s10611-020-09887-1>
- Tak, M., Sam, M. & Jackson, S. 2018. The problems and causes of match-fixing: are legal sports betting regimes to blame? *Journal of Criminological Research, Policy and Practise* 4 (1), 73–87. <https://doi.org/10.1108/JCRPP-01-2018-0006>
- Tamminen, M. 2004. Pelaatko taidolla? Tutkimus Veikkauksen järjestämän urheiluedonlyönnin harrastajista. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteellinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma.
- Tarasti, L. 2015. Oikeudellisia näkökohtia urheilutulosten manipuloinnin torjunnassa. *Oikeus ja urheilu* 2015, 300–322.
- Tarasti, L. 2002. Yhteiskunnan oikeudellistuminen. *Defensor Legis* 2002 (4), 575–585.
- Tiittula, L. & Ruusuvuori, J. 2005. Johdanto. *Teoksessa J. Ruusuvuori & L. Tiittula (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino, 9–22.
- Timonen, A. 2016. New media approaches to tackling match-fixing in Finnish football. *Teoksessa Transparency International (toim.) Global Corruption Report: Sport*. New York: Routledge, 262–264.

- Transparency International 2016. Global Corruption Report: Sport. New York: Routledge.
- Trumpyte, R. 2016. The gap between sports institutions and the public will: responses to match-fixing in Lithuania. Teoksessa Transparency International (toim.) Global Corruption Report: Sport. New York: Routledge, 250–254.
- Tuomi, J. & Sarajarvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Turja, T., Halme, J., Mervola, M., Järvinen-Tassopoulos, J. & Ronkainen, J-E. 2012. Suomalaisten rahapelaaminen 2011. 2. painos. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.
- Unger, D. 2016. Prevention and education in match-fixing: the European experience. Teoksessa Transparency International (toim.) Global Corruption Report: Sport. New York: Routledge, 264–269.
- Valero, A. 2014. In search of a working notion of *lex sportiva*. The International Sports Law Journal 14 (1–2), 3–11. <https://doi.org/10.1007/s40318-014-0041-9>
- Van Rompuy, B. 2019. Effective sanctioning of match-fixing: the need for a two-track approach. ICCS Journal 1 (3), 68–74. <http://theicss.org/2019/03/12/icss-journal-vol-1-no-3-2/>
- Van Rompuy, B. 2016. The role of the betting industry. Teoksessa Transparency International (toim.) Global Corruption Report: Sport. New York: Routledge, 236–242.
- Varvio, S. 2007. Katsaus Suomen rahapelijärjestelmään. 2. painos. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus. Helsinki: Stakes.
- Von Bonsdorff, M., Järvensivu, A. & Von Bonsdorff, M. 2018. Tutkimusetiikka yhä tärkeämpää työelämän tutkimuksessa. Työelämän tutkimus 16 (1), 1–3. <https://journal.fi/tyoelamantutkimus/article/view/85262/44247>
- Weckström, V. 2017. Petos urheilussa. Lapin yliopisto. Oikeustieteiden tiedekunta. Pro gradu -tutkielma.
- Zilliacus, H. 2018. Lajiliittojen valta ja vallankäytön rajat urheilutoiminnan sääntelyssä. Urheilu ja oikeus 2018, 264–285.
- Zilliacus, H. 2016. Mikä on urheilun oikeusturvalautakunnan toimivalta ja vastaako se lautakunnan tarkoitusta? Urheilu ja oikeus 2016, 168–227.
- Ötting, M., Langrock, R. & Deutscher, C. 2018. Integrating multiple data sources in match-fixing warning systems 18 (5–6). <https://doi.org/10.1177%2F1471082X18804933>

Hallinnolliset julkaisut

- Euroopan Komissio 2017. Neuvoston päätös urheilukilpailujen manipuloinnista tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen tekemisestä Euroopan unionin puolesta aineelliseen rikosoikeuteen ja rikosoikeudelliseen yhteistyöhön liittyvien asioiden osalta. Dokumentti 52017PC0386.
- Euroopan Neuvosto 2018. Convention on the manipulation of sports competitions – The Macolin Convention. Updated concept of manipulations of the sports competitions.
- Euroopan Neuvosto 2014. Urheilukilpailujen manipulaatiosta tehty yleissopimus. Council of Europe. Treaty Series no. 215. Viitattu 13.10.2020. <https://rm.coe.int/16801cdd7e>
- Euroopan Neuvosto 2012. Presidency conclusions on establishing a strategy to combat the manipulation of sport results. 3201st Education, Youth, Culture and Sport Council meeting Brussels, 26 and 27 November 2012. Viitattu 14.10.2020. https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/educ/133873.pdf
- KEA 2012. Match-fixing in sport. A mapping of criminal law provisions in EU 27. Viitattu 07.11.2020. https://ec.europa.eu/assets/eac/sport/library/studies/study-sports-fraud-final-version_en.pdf
- Lindblom, P. 2019. Dopingrikkomusten kurinpito Suomessa. SUEK ry:n raportti. Viitattu 4.6.2020 <https://www.olympiakomitea.fi/uploads/2019/11/8346b6d1-dopingrikkomusten-kurinpito-suomessa.pdf>
- Oikeusministeriö 2020. Kriminaalipolitiikka. Viitattu 7.4.2020. <https://oikeusministerio.fi/kriminaalipolitiikka>
- SUEK ry 2019. Lausunto Valtioneuvoston liikuntapoliittisesta selonteosta.
- Tarasti, L. 2014. Selvitys urheilun eettisten kysymysten hallinnoinnista Suomessa. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:8. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-262-3>

Lainsäädäntö

- Arpajaislaki (2001/1047).
- Rikoslain 36 luvun ensimmäinen artikla (769/1990) petoksesta.

Rikoslain 36 luvun toinen artikla (769/1990) törkeästä petoksesta.
Rikoslain 36 luvun kolmas artikla (769/1990) lievästä petoksesta.
Rikoslain 32 luvun kuudes artikla (191/2011) rahanpesusta.
Rikoslain 32 luvun seitsemäs artikla (61/2003) törkeästä rahanpesusta.
Rikoslain 30 luvun seitsemäs artikla (637/2011) lahjomisesta elinkeinotoiminnassa.
Rikoslain 30 luvun artikla 7a (637/2011) törkeästä lahjomisesta elinkeinotoiminnassa.
Rikoslain 30 luvun kahdeksas artikla (637/2011) lahjuksen ottamisesta elinkeinotoiminnassa.
Rikoslain 30 luvun artikla 8a (637/2011) törkeästä lahjuksen ottamisesta elinkeinotoiminnassa.

Muut lähteet

- ASADA 2020a. Governance. CEO. Järjestön verkkosivusto. Viitattu 15.4.2020.
<https://www.asada.gov.au/about-asada/governance/ceo-0>
- ASADA 2020b. Investigations. Disclosure notices. Järjestön verkkosivusto. Viitattu 8.4.2020. <https://www.asada.gov.au/anti-doping-programmes/investigations>
- Arpajaishallinto 2019. Poliisihallituksen arpajaishallinnon verkkosivusto. Viitattu 01.08.19.
<https://www.arpajaishallinto.fi>
- Brend, S. 2018. Nordics to lead the way against match fixing. Färssaarten yleisradioyhtiön verkkosivusto. Viitattu 31.07.19. <https://www.kvf.fo/greinar/2018/04/13/nordics-lead-way-against-match-fixing>
- Cycling Anti-Doping Foundation 2020. Intelligence and Investigations. Järjestön verkkosivusto. Viitattu 15.4.2020. <https://www.cadf.ch/intelligence-investigations/>
- Euroopan Komissio 2020. Migration and Home Affairs. Corruption. Korruption käsite Komission verkkosivuilta. Viitattu 15.4.2020. <https://ec.europa.eu/home-affairs>
- FIFA 2020. Integrity. Järjestön verkkosivusto. Viitattu 15.4.2020. <https://www.fifa.com/who-we-are/legal/integrity/>
- Halila, H. 2016b. Uusi neuvottelukunta edistää urheilun eettisyyttä. Haaste 3/2016. Viitattu 07.11.2020.
<https://haaste.om.fi/fi/index/lehtiarkisto/haaste32016/uusineuvottelukuntaedistaaurheiluneettisyytta.html>
- Helsingin Sanomat 2020. Urheilun kurinpitoon suunnitteilla jättiremontti: taustalla Mirjami

- Penttisen tapaus. HS 31.01.2020. Viitattu 14.10.2020. <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000006390806.html>
- ICCS 2020. What we do. Overview. Järjestön verkkosivusto. Viitattu 15.4.2020.
<http://theicss.org/overview/>
- Ikonen, J. 2016. Järjestäytynyt rikollisuus ottelumanipulaation takana. Haaste 3/2016. Viitattu 07.11.2020.
<https://www.haaste.om.fi/fi/index/lehtiarkisto/haaste32016/jarjestaytynyrikollisuusottelumanipulaationtakana.html>
- IOC 2020. Intelligence and Investigations. Järjestön verkkosivusto. Viitattu 15.4.2020.
<https://www.olympic.org/prevention-competition-manipulation/intelligence-investigations>
- Jalkapallon pelaajayhdistys 2020. JPY tarttui ottelumanipulaatio-ongelmaan – Red Button leviää myös kansainvälisillä kentillä. Viitattu 14.10.2020. <https://jpy.fi/fi/uutiset/jpy-tarttui-ottelumanipulaatio-ongelmaan-ndash-red-button-leviaa-myos-kansainvalisilla-kentilla>
- Laitinen, A. 2020. Tieteen termipankki – sosiaalinen kontrolli. Viitattu 14.10.2020.
http://tieteentermipankki.fi/wiki/Oikeustiede:sosiaalinen_kontrolli
- Sisäministeriö 2020. Rahapelit. Rahapelit Sisäministeriön verkkosivuilla. Viitattu 01.08.19.
<https://intermin.fi/poliisiasiat/rahapelit>
- Sports Integrity Initiative 2018. FIS agrees integrity partnership with Global Sports Investigations. Viitattu 15.4.2020. <https://www.sportsintegrityinitiative.com/fis-agrees-integrity-partnership-global-sports-investigations/>
- Sportradar 2020. What we do. Järjestön verkkosivusto. Viitattu 15.4.2020.
<https://integrity.sportradar.com/about-us/>
- Statista 2019. Sports Betting – Statistics & Facts. Viitattu 01.08.19.
<https://www.statista.com/topics/1740/sports-betting/>
- SUEK 2016. Jouko Ikonen tutkintapäälliköksi SUEKiin. Järjestön tiedote. Viitattu 15.4.2020. <https://www.suek.fi/arkisto>
- Tennis Integrity Unit 2020. About The TIU. Järjestön verkkosivusto. Viitattu 15.4.2020.
<https://www.tennisintegrityunit.com/about-tiu>
- THL 2019. Rahapelit. Viitattu 01.08.19. <https://thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/rahapelit>

- Transparency International 2020. What is corruption. Viitattu 12.10.20.
<https://www.transparency.org/what-is-corruption>
- Turun Sanomat 2012. Palloliiton lakimies haluaa urheilupetoksen lainsäädäntöön. TS
29.03.2012. Viitattu 31.07.19. www.ts.fi
- TENK 2020. Hyvä tieteellinen käytäntö. Viitattu 14.10.2020.
<https://tenk.fi/fi/tiedevilppi/hyva-tieteellinen-kaytanto-htk>
- UEFA 2017. Protecting the game. Working group. Järjestön verkkosivusto. Viitattu
15.4.2020. https://www.uefa.com/insideuefa/protecting-the-game/integrity/working_group/index.html
- USADA 2020. About. Strategic plan. Järjestön verkkosivusto. Viitattu 15.4.2020
<https://www.usada.org/about/strategic-plan/>
- Veikkauksen asiakaspalvelu 2019. Henkilökohtainen tiedonanto 18.4.2019.
- Veikkaus 2017. Vuosiraportti 2017.
https://cms.veikkaus.fi/site/binaries/content/assets/dokumentit/vuosikertomus/2017/veikkaus_vuosiraportti_2017.pdf
- WADA 2020a. Intelligence and investigations. Järjestön verkkosivusto. Viitattu 7.4.2020.
<https://www.wada-ama.org/en/what-we-do/intelligence-and-investigations>
- WADA 2020b. World Anti-Doping Code: International Standard. Testing and Investigations.
Viitattu 13.10.2020 <https://www.wada-ama.org>
- WADA 2017. International standard for Testing and Investigations. Viitattu 13.10.2020.
<https://www.wada-ama.org>
- WADA 2012. Interview with UKAD Head of Intelligence. Viitattu 15.4.2020.
<https://www.wada-ama.org>
- World Athletics 2019. Athletics Integrity Unit and World Marathon Majors announce new intelligence and testing programme in ground-breaking anti-doping initiative. Järjestön verkkosivusto. Viitattu 9.4.2020. <https://www.worldathletics.org/news/news/aiu-wmm-anti-doping-programme>
- Yle 2020. Hallitus haluaa suitsia ulkomaisia rahapeliyhtiöitä kovin ottein – pelitilien rahansiirrot ja voittojen maksu yritetään estää. Yle 21.09.2020. Viitattu 14.10.2020.
<https://yle.fi/uutiset/3-11556344>
- Yle 2016. Laaja selvitys paljastaa SM-liigaseurojen surkean tilan – paikoin surkuhupaisaa huseeraamista. Yle 01.03.2016. Viitattu 14.10.2020. <https://yle.fi/urheilu/3-8706628>

LIITTEET

LIITE 1.

Teemahaastattelurunko lajiliitoille/liigoille.

1. Vastaajan taustatiedot

- Asema ja vastualueet edustamassanne organisaatiossa?

2. Lajikartoitus

- Milloin lajissa kilpaillaan? (vuodenaika)
- Onko kyseessä yksilö- vai joukkuelaji?
- Kuvaile lajisi sarja/kilpailujärjestelmää?
- Ovatko urheilijat lajissanne ammattilaisia/amatöörejä ja mikä on seurojen muoto, esim. yrityksiä, osakeyhtiöitä, yhdistyksiä jne.?

3. Onko lajissanne tapahtunut kilpailumanipulaatiota?

- Jos on, minkälaisia tapauksia?
- Onko tietoonne tullut sisäpiiritiedon hyödyntämistä? (esim. kokoonpanotietojen jakamista vedonlyöjille)
- Minkälaisena uhkana näette ilmiön?
- Miten sitä pyritään ennaltaehkäisemään?
- Onko olemassa jotain toimintamallia siitä, miten toimitte kilpailumanipulaatiotilanteissa?
- Minkä tahojen kanssa teette yhteistyötä kilpailumanipulaatioasioissa?
- Kuka tai ketkä vastaa Suomessa mielestänne kilpailumanipulaatioon liittyvistä asioista? Miten näette tämän vastuun jakautuvan?
- Kenelle mielestänne kuuluu vastuu esimerkiksi koulutuksen järjestämisen osalta?
- Saako liiganne/liittonne tukea näihin asioihin riittävästi? Miten kauas liigan/liiton vastuu ja velvollisuudet ulottuu?
- Koetteko että liigaanne/liittoanne olisi syyllistetty kilpailumanipulaatioasioissa?

4. Millaisia riskitekijöitä lajissanne on kilpailumanipulaation näkökulmasta?

- Taloudellinen tila? (esim. seurojen, urheilijoiden tai seuratyöntekijöiden rahavaikeudet, maksamattomat tai viivästyneet palkat, uhkapeliongelmat)
- Sopimuksettomassa tilassa tai pätkäsopimuksilla pelaavia pelaajia?

- Tietoisuuden taso? (järjestetäänkö esim. koulutusta, minkälainen tietous sanktioista)
- Kilpailusääntöjen ajantasaisuus kilpailumanipulaatioon liittyen?

5. Millaisena näette urheilun kriminaalipoliittisen muutoksen*?

**Urheilun kriminaalipoliittisella muutoksella tarkoitan sitä, miten urheilumaailma on omaksumassa osaksi toimintaansa ennen pitkälti viranomaistahoille kuuluneita toimenpiteitä. Esimerkiksi WADA on ohjeistanut kansallisia antidopingorganisaatioita lisäämään toimintaansa perinteisen antidopingtyön myös tiedustelu- ja tutkintatoimintoja. Monissa urheiluorganisaatioissa työskentelee nykyisin myös entisiä poliisiviranomaisia.*

- Oletko huomannut tämänkaltaisia muutoksia tapahtuneen?
- Jos olet, minkälaisia? (esim. onko yhteistyö viranomaistahojen kanssa lisääntynyt?)
- Näkyykö muutos omassa työnkuvassasi?
- Mitä mieltä olet tämänkaltaisesta muutoksesta?

LIITE 2.

Haastattelurunko Veikkauksen informantille.

1. Vastaajan taustatiedot
 - Kuinka kauan olet vastannut kilpailumanipulaatioasioista Veikkauksella?
 - Minkä alan koulutus?
 - Teetkö yhteistyötä muiden Veikkauksen edustajien kanssa?
2. Mitä lajeja pelataan eniten?
 - Kotimaisesti/ulkomailta käsin?
3. Kuvaile kilpailumanipulaatiota ilmiönä, mitkä ovat yleisiä riskitekijöitä?
 - Kuinka yleisestä ilmiöstä on kyse Suomessa/kansainvälisesti?
 - Miten kilpailumanipulaatio yleensä tapahtuu?
 - Mitä seurauksia kilpailumanipulaatiosta aiheutuu?
4. Mitkä ovat kilpailumanipulaation kannalta riskialttiimmat lajit?
 - Minkä vuoksi?
 - Mitkä tekijät lisäävät riskejä?
 - Missä lajeissa on ollut tapauksia?
5. Minkälaisilla toimenpiteillä Veikkaus torjuu kilpailumanipulaatiota?
 - Miten nämä toimenpiteet ovat muuttuneet, jos ovat?
 - Minkälaista on Veikkauksen eettinen toiminta?
 - >*Otatteko esimerkiksi tiukempaan valvontaan, jos jossain lajissa ilmenee toistuvia rikkomuksia?*
 - >*Heikentääkö toistuvat kilpailumanipulaatiotapaukset esim. Veikkauksen tukea?*
6. Mitä yhteistyötahoja kilpailumanipulaation torjumiseen liittyy?
 - Ollaanko yhteistyössä esimerkiksi viranomaisten, lajiliittojen, SUEKin kanssa?
 - Onko kansainvälistä yhteistyötä?
 - Miten vastuu jakautuu eri toimijoiden välillä?
 - >*Vastuulla tarkoitan tässä yhteydessä toiminnallista vastuuta*
 - Mihin asti Veikkauksen vastuu yltää?
 - Jaatteko tietojanne muiden kanssa, oletteko enemmän passiivinen vai aktiivinen toimija?
 - Mikä teidän mielestänne SUEKin rooli tässä toimijaketjussa?

- Mitä toivotte näiltä sidosryhmiltä, joiden kanssa toimitte?
->esim. toivotteko joltain taholta enemmän tai joltain vähemmän?
- Onko viranomaisilla riittävästi osaamista ilmiön torjumiseen?

7. Miten näet urheilun kriminaalipoliittisen muutoksen*?

**Urheilun kriminaalipoliittisella muutoksella tarkoitan sitä, miten urheilumaailma on omaksumassa osaksi toimintaansa ennen pitkälti viranomaistahoille kuuluneita toimenpiteitä. Esimerkiksi WADA on ohjeistanut kansallisia antidopingorganisaatioita lisäämään toimintaansa perinteisen antidopingtyön myös tiedustelu- ja tutkintatoimintoja. Monissa urheiluorganisaatioissa työskentelee nykyisin myös entisiä poliisiviranomaisia.*

- Oletko huomannut tämänkaltaisia muutoksia tapahtuneen?
- Jos olet, minkälaisia?
- onko viranomaistoiminta lisääntynyt, onko poliisiviranomaisia enemmän?
- Onko muutokset olleet samanlaisia kansallisesti / kansainvälisesti?
- Miten tämä muutos näkyy omassa työssäsi Veikkauksella?

LIITE 3.

Haastattelurunko SUEKin informantille.

1. Vastajaajan taustatiedot
 - Minkä alan koulutus?
 - Työtehtäväsi SUEKilla?
 - [kysymys poistettu vastaajan anonymiteetin suojaamiseksi]

2. Kuvaile kilpailumanipulaatiota ilmiönä, mitkä ovat yleisiä riskitekijöitä?
 - Mitä eri muotoja kilpailumanipulaatio voi saada?
 - Kuinka yleisestä ilmiöstä on kyse Suomessa/kansainvälisesti?
 - Miten kilpailumanipulaatio yleensä tapahtuu?
 - Minkälaisiin yksilöihin yritykset yleensä kohdistuvat?
 - > *Esim. nuoriin/kokeneempiin urheilijoihin?*
 - Mitä seurauksia kilpailumanipulaatiosta voi aiheutua?
 - > *Lajille, urheiluyhteisölle*
 - Veikkauksen edustaja nosti esiin etenkin sisäpiiritiedon hyödyntämisen, miten näet sen?
 - *Miten riskitasot menevät sarjatason mukaan?*
 - Miten suhteutat kilpailumanipulaation muiden urheilun eettisten ongelmien joukossa?
 - > *Esim. suhteessa dopingiin, minkälainen ongelma tulevaisuudessa, onko kasvamassa?*

3. Mitkä ovat kilpailumanipulaation kannalta riskialttiimmat lajit?
 - Minkä vuoksi?
 - Mitkä tekijät lisäävät riskejä?
 - > *Esim. taloudelliset tekijät, maantieteellinen sijainti, yksilö/joukkuelajit, sopimusasiat?*
 - Missä lajeissa on ollut tapauksia?

4. Minkälaisilla toimenpiteillä SUEK torjuu kilpailumanipulaatiota?
 - Miten nämä toimenpiteet ovat muuttuneet, jos ovat?
 - Mitä haasteita kilpailumanipulaation torjumiseen liittyy?
 - > *Onko esimerkiksi lainsäädäntö tai tietous ilmiöstä riittävällä tasolla?*

5. Mitä yhteistyötahoja kilpailumanipulaation torjumiseen liittyy?

- Ollaanko yhteistyössä esimerkiksi viranomaisten, lajiliittojen, Veikkauksen kanssa?
- Kerro ”national platformista” ja siitä, miten vastualueet siinä jakautuvat?
- Onko kansainvälistä yhteistyötä?
->Esim. ”group of copenhagen”?
- Miten vastuu jakautuu eri toimijoiden välillä?
->Vastuulla tarkoitan tässä yhteydessä toiminnallista vastuuta
- Mihin asti SUEKin vastuu yltää, mikä on SUEKin rooli tässä toimijaketjussa?
- Jaatteko tietojanne muiden kanssa, oletteko enemmän passiivinen vai aktiivinen toimija?
- Mitä toivotte näiltä sidosryhmiltä, joiden kanssa toimitte?
->esim. toivotteko joltain taholta enemmän tai joltain vähemmän?
- Onko viranomaisilla riittävästi osaamista ilmiön torjumiseen?

6. Miten näet urheilun kriminaalipoliittisen muutoksen*?

**Urheilun kriminaalipoliittisella muutoksella tarkoitan sitä, miten urheilumaailma on omaksumassa osaksi toimintaansa ennen pitkälti viranomaistahoille kuuluneita toimenpiteitä. Esimerkiksi WADA on ohjeistanut kansallisia antidopingorganisaatioita lisäämään toimintaansa perinteisen antidopingtyön myös tiedustelu- ja tutkintatoimintoja. Monissa urheiluorganisaatioissa työskentelee nykyisin myös entisiä poliisiviranomaisia.*

- Oletko huomannut tämänkaltaisia muutoksia tapahtuneen?
- Jos olet, minkälaisia?
- onko viranomaistoiminta lisääntynyt, onko poliisiviranomaisia enemmän?
- Onko muutokset olleet samanlaisia kansallisesti / kansainvälisesti?
- Miten tämä muutos näkyy omassa työssäsi SUEKilla?
- Mitä mieltä olet tämänkaltaisesta kehityksestä?